

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ
ΑΝΩΤΕΡΟΥΣ ΕΠΟΠΤΑΣ

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΚ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΤΟΜ. ΑΑ')

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1919

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ Κ.Κ. ΑΝΩΤΕΡΟΥΣ ΕΠΟΠΤΑΣ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

“Οτε κατά τὸ 1910 ὁ τότε ἀριστύτετος Ἐκπαιδευτικὸς Ὀμιλὸς ἐκήρυξεν ὅτι εὕρε τὸν παιδαγωγόν, καὶ ὅτι πρὸς ἀναγέννησιν τῆς παρ’ ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως ἐσκόπει νὰ ἰδρύσῃ ἴδιον πρότυπον σχολεῖον, ἐν ᾧ θὰ ἐφήρμοζεν ἰδίαν μεθόδους, ἴδιον πρόγραμμα, θὰ ἐξεδίδει καὶ θὰ ἐδίδασκεν ἴδια βιβλία κττ., τότε ἐνόμισα καθήκόν μου νὰ ὑπομνήσω τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ὀμίλου, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἔχει δημοσιεῖσαι ἐπίσημον πρόγραμμα διδακτέων μαθημάτων καὶ ἐγκεκριμένα βιβλία, ὅτι ἄρα δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένη ἡ ἐφαρμογὴ ἄλλων προγραμμάτων καὶ ἡ εἰσαγωγὴ καὶ διδασκαλία εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἄλλων βιβλίων παρὰ τὰ ἐγκεκριμένα ταῦτα, καὶ τέλος ὅτι οἱ ἑλληγόπαιδες δὲν εἶναι κόνιγκοι, ἵνα πᾶς ὁ βουλόμενος πειραματίζεται ἐπ’ αὐτῶν.

Ἐπακολούθημα τούτων ὑπῆρξεν ὅτι ἡ μὲν ἐν Ἀθήναις Ἱδρυσις τοῦ προτύπου σχολεῖου ἐμταυώθη, ἤρχισε δὲ νὰ ἐκδίδεται περιοδικὸν Δελτίον τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου, ἐν ᾧ ἄλλα τε πολλὰ ἄτοπα ἢ παντάπασι κοινὰ καὶ τετραμμένα ὡς μεγάλα ἐπιστημονικὰ ἀνακαλύψεις μετὰ στόμφου προφερόμεναι ἐδημοσιεύοντο, καὶ τὸ παραδοξότατον δεῖναι κατηγορεῖται κατ’ ἐμοῦ, ὡς κακοπιστία καὶ σοφιστεία, ὅπως ἀναποδείκτως προεφέροντο.

Πρὸς ταῦτα ἐγὼ ἠσύχαζον, τοῦτο μὲν διότι τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου μέγιστον τιμῶ καὶ σέβομαι, τοῦτο δὲ διότι οὐδὲν οὐδέποτε τῶν κακῶν τούτων σύνοιδα ἐμκυτῶ καὶ κάλλιστα ἐπίσταμαι τὸ τῆς παροιμίας τὸ *νέμα ψύγεται*, καθὼς καὶ ὅτι ἕκαστος ἐν τῇ μικρᾷ ἡμῶν κοινωσίᾳ καὶ σήμερον κρίνεται καὶ κατόπιν θὰ κριθῇ κατὰ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ κατὰ τὰς κενὰς κατηγορίας τούτου ἢ ἐκεῖνου.

“Οτε δ’ ὅμως πρὸ διετίας οἱ ταῦτα γράφοντες διωρίσθησαν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀνώτεροι ἐπόπται τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ αὐτὼς ἀπὸ ἰδιωτῶν ἐγένοντο ἐπίσημοι λειτουργοὶ τῆς παιδείας, παρετή-

ρησα δὲ μετὰ λύπης μου ὅτι τὰ κακὰ τὰ ὅποια ἐπεχειροῦν ὡς ἰδιώταις τῷ 1910, ἐξετέλουν τώρα ὡς ἐπίσημος Ἀρχὴ καὶ οὐχὶ εἰς ἕν ἄλλ' εἰς ἑκατὸ τὰ σχολεῖα, ἔκρινα πάλιν καθήκόν μου γὰρ ἐγερθῶ καὶ καταγγείλω εἰς τε τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸ Κοινὸν οὐχὶ τὰ άτομα, ἀλλὰ τοὺς ἐπισήμους, τοὺς διὰ τῆς ἐξουσίας ἐπιβαλλομένους, ἐλπί-
 ζων καὶ πάλιν νὰ ἐξουδετερώσω τὰ τελοῦμενα άτοπα.

Οὕτω κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος κατήγγειλα τοὺς κ.κ. ἀνωτέρους ἐπόπτας διὰ τε ἄλλα περὶ τὴν γλῶσσαν ἁμαρτήματα καὶ διότι παραβαίνουσι τὸν περὶ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων νόμον, τὸν ὅποιον ἕνα ἐφαρμόσουν ἐκλήθησαν εἰς τὴν ἀρχὴν. Οἱ δὲ δὲν ἔσπευσαν, καθ' ὃ εἶχον καθήκον, ν' ἀπαντήσουν καὶ δείξουν ὅτι ἐγὼ μὲν εἶχον ἀδικίαν, αὐτοὶ δὲ δίκαια καὶ νόμιμα ἐργάζοντο. Καὶ ὅμως δὲν ἐπρόκειτο οὔτε περὶ ἰδιωτικῆς ἡμῶν διαφορᾶς, ὅτε ἠδύναντο νὰ εἶπουν ὅτι παραβλέπουσι τὴν τυχόν γινομένην εἰς αὐτοὺς ἀδικίαν, οὔτε περὶ μικροῦ τινοῦ καὶ ἐπουσιώδους ζητηματίου, ἀλλὰ αὐτὸ τοῦτο περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς μελλούσης γενεᾶς, περὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς αὔριον. Μετὰ πάροδον δὲ ἔτους ἔβλου ἐπεχειρήσεν ὁ ἕτερος αὐτῶν ν' ἀπαντήσῃ. Ἦνα δὲ οἱ ἀναγνώσται νοήσουν ποῖα τις ἢ ἀπάντησις, ἀναγράφω πρῶτον ἐν πάσῃ συντομίᾳ ὅσα εἶπα καὶ κατήγγειλα, ἔπειτα δὲ ἐκτενῶς τὰ τῆς ἀπαντήσεως.

Ἐγὼ εἶπα 1) ὅτι οἱ μαθηταὶ δὲν ἀσχοῦνται ἀρκούντως εἰς τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης, ἐντεῦθεν οὗτοι μὲν σφάλλονται, ἡμεῖς δὲ λησμονοῦντες τὸ Ἀριστοτελικὸν ὅτι ἡ παιδεία δεῖται οὐ μόνον φύσεως ἀλλὰ καὶ ἀσκήσεως ψέγομεν τὸν ἀνάιτιον, τὴν γλῶσσαν.

2) ὅτι διὰ τὰς ἀνιστορήτους καὶ ψευδογλωσσολογικὰς τιμῶν ἡμεδαπῶν καὶ ἀλλοδαπῶν θεωρίας εἰσήχθη ἤδη παρ' ἡμῶν μεγάλη σύγχυσις καὶ αὐθαιρέσις περὶ τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης.

3) ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς τὸ πολλὰκις λεγόμενον ὅτι πλὴν τῆς γλώσσης τῆς κοινῆς εἰς τὰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις λαλουμένης, τῆς ἀναμείκτου ἐκ στοιχείων τῆς λογικᾶς καὶ τῆς προφορικῆς παραδόσεως, ὑπάρχει καὶ ἄλλη, δημοτικὴ λεγομένη.

4) ὅτι ἡ γλῶσσα, τὴν ὅποιαν κατασκευάζουσι καὶ εἰσάγουσι εἰς τὰ σχολεῖα διὰ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων οἱ κ.κ. ἐπόπται, εἶναι τοσοῦτο διάφορος τοῦ φυσικοῦ, τοῦ ἀδιάστου ἡμῶν λόγου, τοσοῦτο ξένη τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν Ἑλλήνων.

καί αὐτῶν τῶν κατασκευαζόντων αὐτήν, ὥστε ἕτερος αὐτῶν ἐβουλήθη νά μεταχειρισθῇ τήν ἰδιότευκτον ταύτην γλῶσσαν εἰς τήν διδασκαλίαν του, ἤναγκάσθη νά τήν γράψῃ πρῶτον καί νά διδάξῃ ἀναγινώσκων τὸ χειρόγραφον. "Ὅτι ἄρα δὲν εἰσάγουν τήν κοινήν λαλουμένην, ὅπως ὀρέξει ὁ νόμος, ἀλλ' ἰδιότευκτον, δημότικὴν ὑπ' αὐτῶν καλουμένην, καίτοι κατ' ἀλήθειαν εἰς οὐδένα ἀπολύτως δῆμον ἀνήκει.

5) ὅτι καί ξέναις καί χυδαίαις λέξεσι καί ἐκφράσεσι εἰσάγουν εἰς τὰ ἀναγνωστικά βιβλία, καί οὕτω διδάσκουν ταύτας τοὺς μαθητάς, λησμονοῦν δὲ τὸ τοῦ θεοῦ Πλάτωνος, ὅτι τὰ τοιαῦτα διδάγματα ἀπαξ εἰσχωρήσαντα εἰς τήν ψυχὴν τῶν μικρῶν εἶναι δυσέκκλιτα καί δυσεξίτηλα.

6) ὅτι πάσῃ δυνάμει ἀγωνίζονται νά ἀπομακρύνονται, καί ταῦτα πολλάκις ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης, ἀπὸ τῶν τύπων καί τῶν λέξεων τῆς ἐπισήμου ἡμῶν γλώσσης· οὕτως εἶπα ἐπὶ παραδείγματι ὅτι τὸ *χορμεύσιμος* εἶναι ὅμοιον κατὰ τὴν κλίσιν πρὸς τὸ *χλιμίντρισμα*, ἀλλ' ἐπροτιμήθη τὸ δεύτερον, διότι τὸ πρῶτον ἀνήκει εἰς τὴν ἀρχαίαν καί τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν.

7) ὅτι ἐλέγχονται ἀγνοοῦντες τὸ συχνὸν ἐν τῇ γλώσσῃ φαινόμενον, καθ' ὃ τὰ τεχνητὰ διὰ τινὰ γενεὰν γλωσσικὰ στοιχεῖα δύνανται νά καταστῶσι φυσικὰ διὰ τὴν ἐπομένην*).

8) ὅτι πανταχοῦ τοῦ πολιτισμένου κόσμου ἡ γλῶσσα τῶν μορφωμένων, τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων, ἡ γλῶσσα τῶν πόλεων διδάσκειται εἰς τὰ σχολεῖα, οὐχὶ δὲ ἡ τῶν ἀγροτῶν, ἦκιστα δὲ ἡ ἐν τῷ γραφείῳ ἐνός οἰουδῆποτε κατασκευαζομένη.

9) ὅτι ὁ μὲν Κοραΐς ἐδίδασκεν, ὅτι οὐδεὶς δικαιοῦται νά ἐπιβάλλῃ γλῶσσαν εἰς τὸ ἔθνος καί ἐκήρυττεν, ὅτι «πέμποι εἰς κόρακας τὸν

*) Πρὸβλ. Paul (ἐν Γλωσσολογ. Μελετ. σ. 527) εὐταν ἀριθμὸς τις ἀνθρώπων καταλήξῃ εἰς ἀποκλειστικὴν ἢ συχνότεραν χρῆσιν τῆς τεχνητῆς γλώσσης, τότε ἡ νεωτέρα γενεὰ ἢ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τούτων οὕσα καί ἀναπτυσσομένη μανθάνει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡς φυσικὴν τὴν γλῶσσαν, ἥτις ὡς πρὸς τοὺς παλαιότερους ἦτο τεχνητή. "Ὅτι ἡ παλαιότερα γενεὰ τεχνητῶς ἤλθεν εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην, τοῦτο εἶναι παντάπασιν ἀδιάφορον καὶ ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν αὐτῆς ἐν τῇ νεωτέρᾳ γενεᾷ, ἥτις διακρίεται πρὸς τὴν γλῶσσαν ταύτην ἀκριβῶς ὅπως διακρίνεται πρὸς τὴν διάλεκτον αὐτῶν οἱ παλαιότεροι. Τοιαῦτα πολλὰ παρέχει ἡ νέα ἡμῶν γλῶσσα, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

χυδαῖσμον ἐκείνων ὅσοι... ἐπιβάλλονται νὰ φικιάσωσι τὴν νέαν-
γλώσσαν· οὗτοι δὲ καὶ νέαν γλώσσαν κατασκευάζουσι καὶ διὰ τῆς
βίας ἐπιδιώκουσι νὰ ἐπιβάλουσι αὐτὴν εἰς τὸ ἔθνος.

10) ὅτι δὲν εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ παιδεία εἶχεν ἢ ἔχει παρ' ἡμῖν
ἀριστοκρατικὸν χαρακτῆρα, τ. ἔ. ὅτι ἦτο προνόμιον ὀλίγων τινῶν.
(τώρα θὰ γίνῃ, ἂν ἐπικρατήσῃ τὸ σύστημα τῶν κ.κ. ἐποπτῶν).

11) ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὅτε κατήγγεila ταῦτα,
καθ' ἐκείστην σχεδὸν ἐφέρετο εἰς τὸν Τύπον ὡς σχέδια τῶν ἐν τῷ
Ἰπουργείῳ, ὅτι ταχέως ἐμελλε νὰ εἰσαχθῇ ἢ δῆθεν δημοτικὴ αὐτὴ
καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὰ Γυμνάσια καὶ εἰς αὐτὸ
ἀκόμη τὸ Πανεπιστήμιον.

12) ὅτι διατείνονται μὲν ὅτι εἶναι ἔτοιμοι νὰ συζητήσουσι, σπεύ-
δουσι δέ, ὅσον δύνανται τάχιστα, ἀκριβῶς καθ' οὗς χρόνους ὡς
πασίγνωστον οὐδεμία δύναται νὰ γίνῃ ἐλευθέρᾳ καὶ εὐρεῖα συζη-
τησις, νὰ ἐπιβάλουσι τὴν γλώσσάν των εἰς τὰ σχολεῖα, δικαιολογού-
μενοι παραδόξως ὅτι αἱ παρούσαι στιγμαί, καθ' ἃς ἀντιμετωπιζόμεν
μὲ ἀνησυχίαν τὸ μέλλον, εἶναι κατάλληλοι πρὸς τόλμην καὶ γόνι-
μοι μεγάλων δημιουργιῶν (δρθότερον θὰ ἐλέγτο: καθ' ἃς ὑπάρχεν
λογοκρισία, ἔλλειψις χάρτου, στρατιωτικὸς νόμος κτλ., εἶναι κατάλι-
ηλοι πρὸς πᾶσαν τόλμην παρὰ τῶν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ εὐρισκομένων).

13) ὅτι πανταχοῦ τοῦ κόσμου πρῶτον γράφονται λογοτεχνικὰ
φιλολογικὰ ἔργα εἰς τινὰ γλώσσαν ἢ διάλεκτον καὶ ἔπειτα ἔρχεται ἡ
γραμματικὴ καὶ τὸ σχολεῖον καὶ ρυθμίζουσι καὶ διδάσκουσι τὰ ἔργα,
τὴν γραμματικὴν καὶ τὴν γλώσσαν αὐτῶν· παρ' ἡμῖν δὲ τώρα
χρησιμεύεται τὸ σχολεῖον ὡς μέσον προπαγάνδας πρὸς ἐπιβολὴν
γλωσσικῆς αἰρέσεως, ὅπως καὶ ὑπ' ἄλλων παρατηρήθη (ὄρα καὶ
Δέλλιον ἐν τῷ Ἐμπρὸς τῆς 30 Ἰανουαρίου 1919).

14) ὅτι ὁμιλοῦν μὲν περὶ ἐξελίξεως τῆς γλώσσης, δὲν θέλουσι
δὲ νὰ ἴδουσι τὸ προφανὲς γεγονός ὅτι καὶ ἡ γραφομένη, ἡ ἐπίση-
μος ἡμῶν γλώσσα ἀπὸ δύο σχεδὸν αἰῶνων χρησιμεύουσα εἰς τὰς
ποικίλας ἀνάγκας τοῦ ἔθνους, ἔχει ἤδη ἐξέλξειν, ἱστορίαν, δικαιο-
ματα κλπ.

15) ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἐπιστημονικὴ ἐρμηνεία γλωσσικῶν
στοιχείων καὶ ἄλλο πρακτικὴ χρῆσις αὐτῶν.

16) ὅτι ἡ κοινὴ λαλομένη εἶναι μὲν ἕνεκα ἱστορικῶν λόγων

πολυειδώς ανάμεικτος, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἀρέσκει εἰς τὸ ἔθνος, ἢ δὲ λεγομένη δημοτικὴ τῶν κ.κ. ἐποπτῶν δὲν ἀρέσκει.

17) ὅτι εἰσάγουν εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία ὀρθογραφίας πλημμελεῖς, παρὰ τὴν ἱστορίαν, καὶ τὰς ὁποίας θὰ δυσκολευθοῦν νὰ ἀπομάθουν βραδύτερον ἔσοι μαθηταὶ θὰ μεταβῶσιν εἰς ἄλλα σχολεῖα.

18) ὅτι πανταχοῦ τοῦ πολιτισμένου κόσμου τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα ἐξετάζονται καὶ μελετῶνται ὑπὸ πολλῶν καὶ πολλαπλῆν παιδείαν καὶ μεγάλην διδασκτικὴν πείραν κεκτημένων ἀνδρῶν, οὐχὶ δὲ ὑπὸ ἑνὸς ἢ δύο, καὶ τούτων μάλιστα οὐδαμοῦ οὔτε εἰς τὴν ἐπιστήμην οὔτε εἰς τὴν διδασκαλίαν διακρίθέντων.

19) ὅτι δὲν εἶναι ἀληθές τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτῶν ὅτι εἰσάγοντες τὴν νεότευκτον ταύτην δημοτικὴν ἐργάζονται συμφῶνως πρὸς τὰς δειξιὰς τοῦ Κοραῆ.

20) ὅτι τέλος παραβαίνουν τὸν νόμον εἰσάγοντες εἰς τὰ σχολεῖα ἀντὶ τῆς κοινῆς λαλουμένης, ὁποῖαν διὰ τοῦ νόμου ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ ἡ Κυβέρνησις, τὴν ἰδιότευκτον αὐτῶν δημοτικὴν.

Ταῦτα εἶπα καὶ κατήγγειλα ἐγὼ ὁ δὲ κ. Μανόλης Τριανταφυλλίδης ἐπιχειρήσας ν' ἀπαντήσῃ ἐν Δελτ. Ζ' 148 κέξ. λέγει ὅτι θὰ ἀπαντήσῃ εἰς τίς οὐσιαστικώτερες κατηγορίας μου, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τέσσαρας, ἦτοι διατείνεται ἐπὶ λέξει ὅτι

α) δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ καθιερώσῃ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα.

β) δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι γίνεται προσπάθεια ἀπὸ τὴν κεντρικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου νὰ ἐφαρμοστῇ τὸ νέο γλωσσοεκπαιδευτικὸ πρόγραμμα ὑπουλά καὶ καιροσκοπικά, ὅλο καὶ σὲ πλατιύτερη σφαῖρα καὶ σὲ μεγαλύτερη κλίμακα.

γ) δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ δημοτικὴ τῶν ἀναγνωστικῶν δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα ποῦ ὑπάρχει, οὔτε μπορεῖ γραμματικὴ νὰ κανονίσῃ μὴ γλῶσσα πρὶν τὴ διαμορφώσῃ καὶ τὴν καθιερώσῃ ἢ χρῆσῃ σὴν κοινωνίαν καὶ μέσα σὲ τὸ σχολεῖο.

δ) δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐφαρμόζεται ὀρθογραφία στροβή.

Ὡς ἕκαστος βλέπει, ὁ κ. Τριανταφυλλίδης δὲν ἀπῆντησεν εἰς τὰς κατηγορίας, ὡς ἔδει καὶ ὡς ὄφειλεν. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ χαρακτηρήσας τοὺς λόγους του ὡς ἀπάντησιν εἰς τὰς οὐσιαστικωτέρας κατηγορίας ὑπεδήλωσεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας του, ὅτι αἱ

λοιπαί είναι έπουσιώδεις, άσήμαντοι. Λέγεται τούτο καλή πίστις; Παρακαλείται ό άναγνώστης νά άναθεωρήσῃ τās 20 κατηγορίας και νά εἴπῃ έν συνειδήσει, αν είναι άληθώς έπουσιώδεις, όπως θέλει νά δηλώσῃ ό κ. Τριανταφυλλίδης, ἢ αν τουναντίον αποτελοῦν αυτό τούτο τό κύριον ζήτημα. Καί σημειωτέον ότι οί περι τόν κ. Τρ. δέν ἠσχύνθησαν νά επιρρίψουν ἐπ' ἐμέ — και τούτο παντάπασιν άναποδείκτως — κακοπιστίαν και σοφιστείαν! Βλέπετε, αυτό συμβαίνει πάντοτε, τās βίαις κακίας άποδίδουν εις τους εναντίους. Τό ἴδιον ἔκαμε και ό διαδόχτος Ψυχάρης, όταν άδυνατών ν' άπαντήσῃ εις τους έμούςς έλέγχους ώνόμασε τήν ἐμὴν *Einleitung un livre de mauvaise foi!*

Α'. Άπαντήσεις.

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν ποίου εἴδους είναι αἱ τέσσαρες άπαντήσεις αὐτοῦ, και πρῶτον πῶς δικαιολογεῖ τήν καταγγεληθεῖσαν παράβασιν τοῦ νόμου, ότι αντί τῆς κοινῆς λαουμένης εισάχουν εις τὰ άναγνωστικά βιβλία ἰδιότυπον δημοικὴν λεγομένην. Ἡ δικαιολογία εὑρίσκειται έν σ. 151—154 και φέρει ἐπιγραφὴν «Ποιά γλώσσα καθιερώεται από τὴν Κυβέρνηση», ἔχει δὲ ὡδε: «Ἄν θέλωμε νά ξέρωμε ποιά γλώσσα καθιέρωσε τό κυβερνητικό πρόγραμμα, τό μαθαίνομε ἀπ' ὅλες τίς ἐπίσημες και ανεπίσημες πράξεις πὸν προηγήθησαν από τὴν κυβερνητικὴν ἀπόφαση ἢ και πὸν τὴν συνώδευσαν, ἀκόμη και από τὸν ἀπερίφραστο γνωστό δημοτικισμό τὸ πρῶτον πουργοῦ, πὸν είναι ὁ πρῶτος και κύριος εισηγητὴς τῆς εισαγωγῆς τῆς δημοικῆς. Ἄπο παντοῦ φαίνεται καθαρά, πῶς δέν ἦταν ποτε ὁ λόγος νά καθιερωθῇ μιὰ ἀπλοποιημένη τάχα καθαρεύουσα, καθαρεύουσα ὁμως πάντα, ... ἀλλὰ γιὰ κάτι ξεχωριστό και σημαντικά αντίθετο, τό γλωσσικό τύπο, πὸν ἔχει πιά διαμορφώσει ἡ σύγχρονη λογοτεχνία και πὸν διατηρεῖ βάση και θεμέλιο τῆ γλώσσα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ δημοικὴ καθαρότῃ, ἀλλὰ μὲ κάποια προσοχή και ἄλλοτε και τελευταία κήρυξε ὁ κ. Βενιζέλος πῶς είναι ἀνάγκη νά καθιερωθῇ σὸ σχολεῖο... Τῆ δημοικὴ ζήτησε καθαρότατα και ἡ εισηγητικὴ ἔκθεσι τοῦ κ. Γληνοῦ πρὸς τό Ἐκπαιδευτικό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης· τέλος τὴν καθιέρωση τῆς δημοικῆς χαιρέτησε ἡ κοινωκὴ συνείδησι και ὁ καθημερινὸς τύπος».

Και τώρα ἐρωτῶ πάντα ἀπροκατάληπτον, εἶναι ταῦτα δικαιολογία; Ἔταν ὁ ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους ψηφισθεὶς καὶ ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως κυρωθεὶς νόμος λέγει ρητῶς «*τὴν κοινὴν λαλουμένην (δημοτικὴν) ἀπηλλαγμένην παντὸς ἀρχαϊσμοῦ καὶ ἰδιωτισμοῦ*», δύνανται «οἱ ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι πράξεις ποῦ προηγῆθησαν κλπ.», ἦτοι τὰ παρασκευητικὰ ἀνέκδοτα τοῦ κ. Τριανταφυλλίδου νὰ ἔχωσι σημασίαν τινὰ αἰανδῆποτε; ὥστε οἱ νόμοι τοῦ λοιποῦ θὰ ἐρμηνεύονται καὶ θὰ ἐφαρμόζονται οὐχὶ κατὰ τὸ ρητὸν καὶ σαφὲς γράμμα αὐτῶν ἀλλὰ κατὰ τὰ ἀνέκδοτα (ἀνεπίσημοι πράξεις), ἀληθῆ ἢ ψευδῆ, ὅσα κατὰ τὸ λέγειν τῶν διαφερεμένων προηγῆθησαν τῆς ψηφίσεως αὐτῶν! Κρίμα καὶ ἐγὼ ἤκουσα ἄλλοτε παρὰ νομοδιδασκάλου ὀνομαστοῦ ὡς νομικὸν ἀξίωμα, ἔτι ὁ νομοθέτης ἅμα νομοθετήσας ἀποθνήσκει. Ἄλλ' ὡς φαίνεται μετ' ἄλλων πολλῶν μετεβλήθη καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ἀφ' ὅτου οἱ κ.κ. ἐπόπται ἀνῆλθον εἰς τὴν ἐξουσίαν. Λοιπὸν ἢ νέα ἐρμηνευτικὴ μέθοδος αὕτη συνιστᾶται εἰς τοὺς νομοδιδασκάλους.

Ποῖος δὲ εἶναι ὁ ἀπερίφραστος γνωστὸς δημοτικισμὸς τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, τὸν ὅποιον ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ὡς συνεργάτην καὶ συνένοχον τῶν ἔργων του ἐπιθυμῆι νὰ παραστήσῃ καὶ διαβάλλει οὕτω πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος; Τὰς περὶ τῆς γλώσσης γνώμας του ἐδήλωσεν ὁ κ. Βενιζέλος καὶ διὰ τοῦ νόμου τοῦτου σαφῶς ὄρισας τὴν κοινὴν λαλουμένην, καὶ δι' ἐπανειλημμένων ἐπιστήμων δηλώσεων ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους. Πρὸβλ. πρῶτον τὰ λεχθέντα κατὰ τὴν 2 Ἀπριλίου 1918. «*Χωρὶς νὰ παραγνωρίζωμεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπὶ ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα ἔτη ἐπικρατήσεως τῆς καθαραιότητος, πρέπει νὰ εἰσάγωμεν ἐκάστοτε εἰς τὴν γραφομένην ἐκ τῆς δημοτικῆς ὅσα στοιχεῖα αὐτῆς εἰσερχόμενα χωρὶς γλωσσολογικὴν παραδοξοφάνειαν (μαλλιαρισμὸν) ἐπικρατοῦν διὰ μακρᾶς συνηθείας εἰς τὸν ἀβίαστον καὶ ἀνεπιτήδευτον προφορικὸν λόγον τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων*». Ἐπειτα τὰ λεχθέντα ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν 28 Φεβρουαρίου 1911. «... τὸ ἐπ' ἐμοὶ κρίνω ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ μέλλοντος ἢ γραπτῆ θὰ εἶναι ἢ γλῶσσα τὴν ὅποιαν οἱ μορφωμένοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ὁμιλοῦσιν ἐν συναναστροφαῖς πρὸς ἀλλήλους ἀβιάστως... αὕτη εἶναι ὁ κενκαθαρμένος προφορικὸς ἀλλὰ ζωντανὸς

λόγος πρὸς τὸν ὁποῖον δύναται νὰ συμπέσῃ ἡ γραπτὴ γλῶσσα».

Ταῦτα εἶπεν ὁ κ. Βενιζέλος ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ ταῦτα διὰ τοῦ νόμου ἠθέλησε νὰ καθορίσῃ. Εἶναι δὲ μεγίστη ἀδικία καὶ ὑβρὶς πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ ὑποθεθῇ ἂν ὅτι ἄλλα ἐφρόνει καὶ ἄλλα ἔλεγεν ἀπὸ τοῦ ἐπισημοτάτου βήματος καὶ ὅτι ἐπομένως ἐψεύδετο καὶ ἡπάτα τὸ ἔθνος. Ὅχι! ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι τοιοῦτος, οἱ δὲ κ.κ. ἐπόπται, τοὺς ὁποίους παρ' ἀξίαν ἀνύψωσεν, ἦσαν μὲν ἀνέκαθεν ὑπὲρ τῆς ἀκράτου δημοτικῆς, ἀνέλαβον δ' ὅμως προθύμως νὰ ἐφαρμόσουν νόμον ὀρίζοντα τὴν κοινὴν λαλουμένην μὲ τὴν ὀπισθοβουλίαν νὰ διαστρέψουν αὐτὸν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ συμφῶνως πρὸς τὰς θεωρίας των, γινόμενοι οὕτως ἀνώτεροι καὶ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ νόμου τὸν ὁποῖον ὀρκίσθησαν νὰ τηρῶσιν. Διὰ ταῦτα σήμερον ἐξελεγχόμενοι καὶ βλέποντες τὴν ἐπ' αὐτοὺς ἐπερχομένην τιμωρίαν ἀγωνίζονται νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ κ. Βενιζέλου ἢ νὰ συμπαρασύρῳσι καὶ αὐτὸν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἔθνους καταδίκην. Ἄλλ' ἀπατῶνται.

Τί πρᾶγμα δὲ εἶναι ἡ κοινωνικὴ συνείδησις τοῦ κ. Τριανταφυλλίδου, ἡ χαιρετίσασα τὴν καθιέρωσιν τῆς δημοτικῆς; Ὅθ' εἶναι βέβαια ἡ τῶν μελῶν τοῦ Ὀμίλου, διότι ὁμολογουμένως τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν ἀποστρέφεται: τὰ κατασκευάσματα τῶν κ.κ. ἐποπτῶν. Τοῦτο ἀνγκάζονται νὰ ὁμολογήσῳσι ἐπανειλημμένως καὶ αὐτοὶ οὗτοι. Πρὸβλ. Δελτ. Ε' σ. 8 «τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑλληνικῆς κοινοῦ δὲν εὐνοεῖ ἀκόμη τίς προσπάθειες τοῦ Ὀμίλου» καὶ Ζ' σ. 94 «ἡ γλωσσικὴ ἀνακαίνισις, ἂν καὶ ὑποστηρίζεται πιά τῶρα ἀπὸ μερίδα κοινωνικὴ, μένει πάντοτε ἀξίωση μικρῆς μειοψηφίας». Λοιπὸν ποῦ εἶναι ἡ κοινωνικὴ συνείδησις κλπ. :

Ἐπειτα ἀπορεῖται πῶς ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ἔγραψε «δὲν ἦταν ποτὲ ὁ λόγος νὰ καθιερωθῇ μιὰ ἀπλοποιημένη καθαρεύουσα ἀλλὰ κατὰ ξεχωριστὸ καὶ σημαντικὰ ἀντίθετο». Εἶπα ἐγὼ ἢ ἄλλος τις ὅτι τὴν καθιερούσαν ὀρίζει ὁ νόμος; Λοιπὸν πρὸς τί τὰ ἀλλότρια ταῦτα; Ὁ νόμος διαλαμβάνει καὶ ὀρίζει τὴν κοινὴν λαλουμένην, οἱ δὲ κ.κ. ἐπόπται εἰσάγουσιν τὴν δημοικὴν λοιπὸν περὶ τούτων καὶ μόνον περὶ τούτων εἶναι ὁ λόγος.

Ἄλλ' οἱ κ.κ. ἐπόπται συγχέουσιν (ἂν σκοπίμως ἢ ἐν ἀγνοίᾳ ἀδιάφορον) τοὺς ὅρους κοινὴ λαλουμένη καὶ δημοικὴ, διὸ καὶ ἐνέκλεισαν

τὸ δεύτερον ἐν παρενθέσει ὡς δῆθεν ἰσοδύναμον ἢ ἐπεξηγηματικὸν (Ἐν τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει τοῦ Ν. Δ. περὶ διδακτικῶν βιβλίων λέγεται ἄνευ τοῦ ἐν παρενθέσει δημοτικῆ, «τὰ διὰ τὰς τέσσαρας τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων προοριζόμενα βιβλία ὀφείλουσι νὰ εἶναι γεγραμμένα εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀπηλλαγμένην παντὸς ἀρχαϊσμοῦ καὶ ἰδιωτισμοῦ. (Δελτ. Ζ' σ. 136). Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ κ. ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κατὰ τὴν προσφώνησιν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐπιθεωρητὰς εἶπεν ἀπλῶς «μεταρρυθμίσεως ἢ ἐπεχείρησεν ἡ Πολιτεία διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς κοινῆς λαλουμένης εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα). Ἐπὶ τῆς συγχύσεως δὲ ταύτης στηρίζουσι τὸ οἰκοδόμημα αὐτῶν. Ἄλλ' ὅτι διὰ τούτων δηλοῦνται πράγματα παντάπασι διάφορα, περὶ τούτου πείθεται ἕκαστος πρῶτον μὲν ἐκ τῶν ἀντιφάσεων εἰς τὰς ὁποίας περιπίπτουσι αὐτοὶ οὗτοι οἱ κ.κ. ἐπόπται, ὁσάκις διαλαμβάνουσι περὶ αὐτῶν, ἔπειτα δὲ καὶ ἐκ λόγων καὶ μαρτυριῶν ἄλλων ἀνδρῶν. Οὕτω διατείνονται πρῶτον ἐν Δελτ. Α σ. 10. «Ἡ σημερινὴ πολιτεία καὶ οἱ ἐπίσημοι παιδαγωγοὶ ἄρχισαν νὰ παραδέχονται δι' ὄργανα τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ Δημοτικῷ σχολεῖοι ὁρεπεὶ νὰ εἶναι ὁ ἀνεπιτήδευτος προφορικὸς λόγος τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων. Καὶ αὐτὸ ἀκριβοῦς ἐμεῖς χωρὶς περιστροφῆς τὸ θεωροῦμε δόγμα καὶ θὰ τὸ βάλομε βάσει ἐν τῷ δημοτικῷ σχολεῖοι». Ἐπειτα ἐν Δελτ. Ζ' σ. 168. «Θὰ ἦταν ἀδικοιολόγητο νὰ παίρνωμε γιὰ πρῶτον κριτήριον γιὰ τίς λέξεις τῶν ἀναγνωστικῶν τὸ ἂν τις ξέρουσι ἢ ὄχι ὅσοι κατοικοῦν στὴ πρωτεύουσα ἢ στὶς μεγαλύτερας πόλεις». Καὶ Δελτ. 6,48 «ὁ κ. Ξεν. γράφει τὴ γλῶσσαν ποῦ μιλοῦμε καὶ δὲν τὴ γράφει ποτὲ ὅπως δὲ μιλήθηκε ὁ τύπος ὅμως ποῦ τῆς δίνει ξεφεύγει ἀπὸ τὸ λαϊκὸν τύπο περισσότερο ἀπὸ ὅτι ἓνας δημοτικιστὴς νομίζει σωστό». Οὕτω πρῶτον μὲν ὁμολογεῖται, ὅτι βάσις κλπ. θὰ εἶναι ὁ ἀνεπιτήδευτος προφορικὸς λόγος τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων, ἔπειτα ἔρχεται τοῦτο μὲν ἢ ὁμολογία ὅτι θὰ ἦτο ἀδικοιολόγητον ἂν κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ χρῆσιν τῶν λέξεων ἐλαμβάνετο ὡς κριτήριον ἢ χρῆσις ἢ ἡ ἀχρηστία αὐτῶν εἰς τὰς πόλεις, τ. ἔ. ἂν εἶναι γνωσταὶ ἢ ἀγνωστοὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων, τῶν ὁποίων τὴν γλῶσσαν ἔλεγον πρότερον ὅτι θεώρουσι δόγμα κλπ., τοῦτο δὲ ἢ παρατήρησις ὅτι ἡ ὁμιλουμένη γλῶσσα ἦν γράφει ὁ κ. Ξενόπουλος, ἐπειδὴ «ξεφεύγει ἀπὸ τὸ λαϊκὸν τύπο», δὲν δύναται νὰ τύχη τῆς ἐγκρίσεως

δημοικιστοῦ ὥστε τώρα κριτήριον δὲν εἶναι πλέον ὁ ἀνεπιτήδευτος λόγος τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων, ἀλλ' ὁ λαϊκὸς τύπος, τοῦ ὁποῦ βέβαια γινώσται καὶ κλειδοκράτορες εἶναι οἱ δημοικισταί, ἦτοι οἱ κ. κ. ἐπόπται, καὶ οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἐγκρίνουν πάντα ὅσα γράφονται ὑπὸ τοῦ κ. Ξ., ἂν καὶ λέγονται ὑπὸ τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων, διότι ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ λαϊκὸν τύπο. Ὡςτε βλέπετε, ἀσπασθέντες τὴν τοῦ κ. Ψυχάρη δημοικίην, ἰδανικὸν καὶ βᾶσιν, σωστό, θεωροῦν τώρα πλέον οὐχὶ τὴν κοινήν καὶ συνήθη λαλουμένην καὶ ἀρεστήν ἡμῖν γλώσσαν ἀλλ' ἄλλην ἰδιαιτέραν, δημοικίην, λαϊκὸν τύπον, εἰς αὐτοὺς γνωστήν καὶ ἀρεστήν.

Σαφέστατα διέλαθε περὶ τῆς διαφοράς ταύτης καὶ ὁ κ. Παλαμᾶς ἐν τῷ Ἐμπρὸς τῆς 3ης Ἰουλίου ἐ. ἔ.: «διδόχουν, λέγει, τρία στρατόπεδα, οἱ καθαρηνουσιασταί, οἱ δημοικισταί οἱ μικτοί». Ἐπειδὴ δὲ ὁ κ. Βενιζέλος συνιστᾷ, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω σ. 7, νὰ εἰσάγωμεν ἐκαστοτε εἰς τὴν γραφομένην ἐκ τῆς δημοικίης ὅσα στοιχεία κλπ., δῆλον ὅτι ἀνήκει εἰς τοὺς μικτούς. Περὶ τούτων δὲ ὁ κ. Παλαμᾶς ὁμολογεῖ αὐτόθι ὅτι «κατέχουν διὰ τὰ κύρια σημεῖα καὶ πρὸ πάντων τὸ μέγα κυρίαρχον ὄργανον τὴν ἐφημερίδα».

Ἐπειδὴ δὲ ὁμολογουμένως ὁ ἀνεπιτήδευτος προφορικὸς λόγος τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων σύγκειται ἐκ στοιχείων διττῶν, ἦτοι ἐκ στοιχείων ὅσα διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως ἐκληρονομήθησαν ἡμῖν, καὶ ἐξ ἄλλων ὅσα διὰ τῆς λογίης παραδόσεως ἐπανήλθον εἰς χρῆσιν, δῆλον ὅτι ἡ κοινὴ λαλουμένη τοῦ νόμου εἶναι ἡ μικτὴ καὶ οὐχὶ ἡ δημοικὴ κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ κ. Παλαμᾶ. Ἰσοδύναμα ἄρα δὲν εἶναι ταῦτα, ἡ κοινὴ λαλουμένη καὶ ἡ δημοικὴ, καὶ δὴ οὐδ' ἐπεξηγήσεις τοῦ πρώτου τὸ δεύτερον, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται διὰ σοφιστείας νὰ διαστραφῇ ἡ ἔννοια τοῦ σαφοῦς κοινῆ λαλουμένη διὰ τοῦ ὑπόουως ἐγκλεισμένου δημοικίης.

Λοιπὸν ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ μὴ ἐπιτρέπεται τοῦ λοιποῦ εἰς τοὺς κ. κ. ἐπόπτας νὰ συγχέουν τὰ φύσει διάφορα ταῦτα καὶ οὕτω διαστρέφουν τὸν νόμον. Ἡ Σεβ. Κυβέρνησις καὶ ἀπεφάσισε καὶ ἐνομοθέτησε τὴν κοινήν λαλουμένην, οἱ δὲ ἐπιμένοντες νὰ ἀποκρούουν αὐτήν καὶ νὰ ἐπιβάλλουν ἰδικίην των λεγομένην δημοικίην προφανῶς παραβαίνον τὸν νόμον.

Δεύτερον δικτείνεται ὁ κ. Τρ. ὅτι δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι προσπά-

θελαι καταβάλλονται, ἵνα ἡ δημοτικὴ λεγομένη εἰσαχθῆ καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὰ Γυμνάσια. Χαίρω σφόδρα ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ ταύτῃ. Ἐγὼ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐπανειλημμένως ἀνεγίνωσκον εἰς τὰς ἐφημερίδας, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ εἰσαχθῆ οὐ μόνον εἰς ἕλας τὰς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ Γυμνάσια καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Πανεπιστήμιον, ὅτι ἡτοιμάζοντο τὰ σχετικὰ νομοσχέδια κτλ., παρατήρουν δὲ ὅτι διὰ τῶν δημοσιευμάτων τούτων παρεσκευάζετο τὸ ἔδαφος, ἡ κοινὴ γνώμη, ἵνα ἀποδεχθῆ καὶ ταῦτα. Λοιπὸν ἀκριβῶς δι' αὐτὸ ἐνόμισα καθήκόν μου νὰ ἐγείρω φωνὴν κατὰ τοῦ ἐπαπειλουμένου κινδύνου ὅτι ὁ κίνδυνος δὲν ἦτο φανταστικός, ἐμπαύρει μεγαλοφώνως ἄρθρον ἐφημερίδος ἀκριβῶς τῆς ἰδίας ἡμέρας καθ' ἣν ὠμίλησα, τῆς 1ης Ἀπριλίου 1918, δι' οὗ προαναγγέλλοντο ταῦτα ὡς λόγος τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, προερχόμενα προδήλως ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ἐπιθυμούντων καὶ παρασκευαζόντων αὐτὰ ἀνωτέρων ἐποπτῶν. Ἄν δὲ σήμερον μετὰ τὴν ἐγερθεῖσαν πανταχόθεν κατακραυγὴν ἀνακρούουν πρύμναν, ἀρκοῦνται δὲ πρὸς τὸ παρὸν εἰς τὴν μεταρρύθμισιν ἢ μάλλον διαφθορὰν τῶν δημοτικῶν σχολείων, τόσῃ εὐχαριστότερον, ἄς χαιρετίσωμεν τὴν ἐξηναγκασμένην ταύτην ὁμολογίαν ὡς τὴν πρώτην νίκην κατὰ τοῦ ἐκχυδαίσιμου.

Τρίτον δυσχυρίζεται ὁ κ. Τρ. ὅτι δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι «ἡ δημοτικὴ τῶν ἀναγνωστικῶν δὲν εἶναι γλῶσσα ποῦ ὑπάρχει οὐτε μπορεῖ γραμματικὴ νὰ κανονίσῃ μιὰ γλῶσσα πρὶν τὴ διαμορφώσῃ καὶ τὴν καθιερώσῃ ἢ χρῆσιν στὴν κοινωνίαν καὶ μέσα στὸ σχολεῖον». Ὅτι ταῦτα εἶναι ἀσαφῆ, βλέπει ἕκαστος· εἶχεν, ὡς φαίνεται, δίκαιον ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος κριτικὸς ὅστις ἐδίδαξεν ὅτι «ἐν τῷ ἀγοραίῳ τῆς λέξεως οὐδὲ τὸ σαφὲς μὴ τι γε τὸ γνώριμον φαίνεται». Ἄλλ' ἔστω· ἄς ζητήσωμεν νὰ εἰκάσωμεν, τί ἄρα γε νὰ εἶχε κατὰ νοῦν ὁ γράφων ταῦτα. Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι τοιοῦτό τι ἤθελε νὰ εἴπῃ· «καὶ ἡ δημοτικὴ τὴν ὅποιαν γράφομεν ὑπάρχει καὶ ἡ γραμματικὴ δύναται νὰ ρυθμίσῃ καὶ κανονίσῃ καὶ τὸ σχολεῖον νὰ διδάξῃ γλῶσσαν ἢ διάλεκτόν τινα προτοῦ ἀκόμη ἢ χρῆσις τῶν συγγραφέων ἀναπτύξῃ καὶ διαμορφώσῃ αὐτήν». Ταῦτα τοῦλάχιστον φαίνονται ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ εἶναι ἀπάντησις εἰς τὴν 13^{ην} καταγγελίαν μου. Εἰς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ συνεδρίῳ τῶν ἐπιθεωρητῶν ἐλέχθη ὅτι «ἡ γλῶσσα τῶν ἀναγνωστικῶν

παρὰ τὴν ἑξῆς
2^η καὶ 3^η
μερ 27/11
Μερούς

δέν είναι ιδανικόν τῆς δημοτικῆς γλώσσης... ἔχουν πολλοὺς ιδιωτισμοὺς» (Ἐκπαίδ. Ἐρευνητ. τῆς 30^{ης} Τεθρίου ἐ. ἔ. σ. 12), καὶ ὅτι «ἀνάγκη βοηθητικῶν βιβλίων διὰ τοὺς διδασκάλους, ἰδίως διὰ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν κατόπιν τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως (αὐτ.)» καὶ δεύτερον ὅτι τὴν ὑπαρξίν τῆς γλώσσης τῶν ἀναγνωστικῶν ὤφειλε ν' ἀποδείξῃ παραθέτων κείμενα ἐκ δοκίμων, ἀνεγνωρισμένων ὑπὸ τοῦ ἔθνους συγγραφέων, οὐχὶ δὲ διατεινόμενος, ὅτι αὕτη ἢ ἐκεῖνη ἢ λέξις ἦν ἐγὼ ἢ ἄλλος ἐχαρακτήρισamen ὡς ἰδιωματικὴν, εὕρισκται εἰς τὰ λεξικά ἢ ἔτι ἐγράφη ποτὲ ὑπὸ τούτου ἢ ἐκείνου κλπ. Ἀλλὰ τοιαῦτα δείγματα δὲν ἠδύνατο νὰ παραθέσῃ οὔτε ἐκ τῆς νεωτέρας εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἀγροτῶν γεγραμμῆς λογοτεχνίας οὔτε ἐκ τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Ὁμίλου, διότι δὲν ὑπάρχουν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐν Δελτ. Ζ' σ. 188 ἀναγινώσκωμεν, ὅτι δὲν ἀναγνωρίζονται ὡς σφάλματα καὶ ἐλαττώματα τῆς ἰδίας αὐτῶν δημοτικῆς, εἰ μὴ μόνον βσκα κεῖνται ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις· μὲ ἄλλους λόγους ἀποκηρύττονται πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν αἰρετικῶν γεγραμμένα ἐν τῇ Δελτίῳ καὶ ἀλλαγῇ καὶ οὕτω διασχίζονται τὰ τῶν λεγομένων δημοτικιστῶν ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς δημοτικῆς τῶν κ.κ. ἐποπτῶν.

Ἄλλ' ἂν μὴ παρέθηκε δείγμά τι μήτε τῆς ἰδιοτεύκτου μήτε ἄλλης ἀγροτικῆς, παρέθηκε δ' ἕμως καὶ τοῦτο ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ δείγμα λαυπρὸν τῆς κοινῆς λαλουμένης ἐν Δελτ. Ζ' 224, ὅπου δημοσιεύεται ἐπιστολὴ ἀμαθοῦς μὲν ἀλλ' ἐν πόλει, ἴσως ἐν Ἀθήναις, ὡς φαίνεται, ζῶντος. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἠξεύρει κάμμίαν ὀρθογραφίαν, ὄχι ἄρα ὅτι μόλις θὰ ἐφοίτησεν εἰς δημοτικόν τι σχολεῖον καὶ τοῦτο ἐπ' ὀλίγον χρόνον, καὶ ἕμως γράφει τὴν κοινὴν λαλουμένην, ἣτις συμπέπει σχεδὸν μετὰ τῆς καθαρουσόσης ὅπως γράφεται σήμερον εἰς τὸ χρονογράφημα, ἔχει δὲ οὕτως· «Ἀξιότιμη Κ. Διευθυντά. Σήμερον τριτὴ 22 λήγοντος αἰτίγα εἰς τὸν Ρ. διὰ νὰ παραλάβω τὴν Ζάχαριν διαυχὸς εἰς τὰς ἀποθίκας μονεῖπαν διη δὲν ἔχουν οὔτε δοάμι αἰπομένως γίρῖσα ἀπρακτος, αἰτίγα καὶ τὸ εἶπα εἰς τὸν ἐκ Ρ. ἀλλὰ δὲν μονεῖπεν ἴποια σχεδόν, αἰγὼ θὰ ἀζαναπάγω εἰς τὸν τμηματόρχην κατευθίαν τοῦ Ὑπουργίου νὰ εἶδὸ θὰ πορέσω νὰ κατορθόσω ἴποια Σίς παρακαλὸ κ. Διευθυντά νὰ διατάξετε νὰ μοῦ πιστραφί 1 δοχίον Λαδιὸν τοῦ Δαμαλά πὸν σὰς ἔσιυλα πρὸ ὀλ ἴγαν

είμερόν καθώς και ένα δοχίον από το Βούτιρον, ἄλλος ζιπὸν 4 δραχμὰς ἕκαστον, ἐλπίζο κ. Διευθνητὰ διη δὲν θὰ εἶμαι περδεμένος εἰς τὸ ὑπουργίον τοῦ ἐπισιτισμοῦ και θὰ εἰμπορέσο νὰ ἔλθο τὴν Παρασκευὴν βράδυ ὅπου ἐλπίζο διη μέχρι Παρασκευὴς θὰ εἶναι και ἡ πῖλινες σωλίνες, και σὰς Παρακαλὸ νὰ διατάξετε τὸν Φ. νὰ ἀνίξει τὸ χανδάκη ὅπως τοῦ εἶπα διὰ νὰ εἶναι ἔτιμο νὰ τοποθείσο τῆς Σολίνες, νὰ προσέξῃ ὁ Φ. σύμφωνα μὲ τὸ σιγγνὸν τοῦ ἐδάφους νὰ πλιοῖση και τὸ χανδάκη εἰς τὸν Βόθρον μόνον βρὶ λάσπυ πλησίον τοῦ βόθρου νὰ σταματίση διὰ ναμὴν ἀρχίσουν και τρέχουν ἔξω τὰ νερά και βρομά, ἀλάτη θὰ φροντίσο νὰ σὰς στίλο πάλην διότη φένετε διη τὸν χιμόνα θὰ ἔχουμαι ἔλιψη. Βοίκα δροέ μέλη τοῦ κτήματος Παλίνης και σὰς συμφῆρη νὰ κάνουμαι δοχίον δικόμας 10 ὀκαδιὸν ἢ ὅσον διατάξετε αἰσὶς διὰ ναμὴν πλιοῖνουμαι δόακικ ἀγοράζουμαι και κοντιά, αἰπίσης ἔσωκλίσοθαι θὰ βροίτε και τὰς 2 ἀποδίξιν τοῦ Ζαχαριουδάκη διὰ τὰ παλεὰ και νέα στοματάκη τῆς Σεολὸν διὰ τὰς ὀπίας σὰς παρακαλὴ νὰ τῆς θεωρίσοτε και νὰ ματιῆς στίλετε διὰ νὰ πλιοῖθῆ, θὰ ἐνθιμηθίτε βεβέος και διὰ τὴν ἀπόδιξιν ἢ ἔστω ἄπλὸς και τὴν διαβεβεοσίνοας διὰ τὰ 6 κοντία ἀχλάδια τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου, 23 μὲ 24 Ἰουνίον νὰ εἶδιτε εἰς τὰ βιβλίσοας εἰπάροχον γραμμένα μὲ δραχ. 22, ⁵⁰/₁₀₀ διὰ νὰ τὸ διαβεβέσο εἰς τὸν Ἐρῖκον νὰ τὸν πλιοῖση, αἰὰν δὲν ἔχετε Κυνίνο ἐγκέρος νὰ γράψετε διὰ νὰ φροντίσο διότη δὲν εἰπάροχη ἢ νὰ κάμετε μίαν ἔτσιον κατευθίαν εἰς τὸ ὑπουργίον ἄν και δὲν δίδη μίπος εἰμπορέσοουμαι και πάροουμαι Κυνίνο τοῦ Κράτοινος διὰ Ζάχαριν ὅς αἰμαθα κριφίος ἐννοεῖτε ἀπὸ τὴν κ. Π. ἔχη ὁ Ε. διὰ νὰ μὰς δόση και πρὸς γνώσοινσοας, ἐκτός ἀνθέλετε νὰ τὴν ἀνικατασίσοτε μὲ μέλη, δὲν εἰξέυρο πὸς εὔθασιν τὸ καπέλο τῆς κ. Α. ἀνέπαθεν τίποτα νὰ μὴν αἰτιάτε αἰμαίνα διότη καπέλο χωρὶς καπελιέρα πὸς θὰ ταξιδεύση σὲ σοῦσοτε και σὲ μουλάρια και ὑποτοιν κλάδοιν τὸν δένδρον αἰκαμα διη εἶταν δυνατὸν διὰ νὰ τὸ ἐξασφαλίσο... ».

Τὸ δεύτερον δείγμα τῆς δημοτικῆς τῶν κ.κ. ἐποπτῶν λαμβάνω ἀπὸ τῆς 3 σελίδος τοῦ Α' τόμου τοῦ Δελτίου: «Τὸν πηρασμένο Μάρτη, μερικοὶ κριόντοας ὅτι ἔφτισε ὁ καιρός, ἐξωτερῖκενοαν τὸν πόθο πολλῶν γιὰ τὴν ἀναμόρφωση τῶν σχολείων μας μὲ τὴν ἀκόλουθη ἐγκύκλιο. Ἀξιότιμε Κύριε. Ἡ δημοτικὴ παιδεία ἔχει σκοπὸ νὰ

ετοιμάσει τὸν ἄνθρωπο ὥστε νὰ μποεὶ νὰ ζήσει τὴ σημερινὴ ζωὴ. Καὶ τὸ κριοθόνει παρέχοντας σὺ παιδὶ χρήσιμες γιὰ τὴ ζωὴ γνώσεις, γυμνάζοντας τὸ σῶμα του, μορφώνοντας τὸν χαρακτήρα του καὶ καθιστώντας τὸ μυαλό του ἱκανὸ νὰ σκέπτεται . . . ».

Τὶς δὲν αισθάνεται καὶ δὲν βλέπει τὴν φυσικότητα τῆς γλώσσῃς τοῦ ἀπαιδεύτου, καὶ τὴν ἐπιτήδευσιν, τὸ ἐξεζητημένον, τὸ πλαστὸν τῆς τῶν κ.κ. ἐποπτῶν, καὶ ὅτι ἡ ἀληθῶς κοινὴ δμιλουμένη καὶ ἡ πεπλασμένη δημοτικὴ αὐτῶν εἶναι παντελῶς διάφορα πράγματα;

* Ἄν τις διορθώσῃ τὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα τῆς ἐπιστολῆς καὶ γράψῃ κατὰ τὸν συνήθη τρόπον*), θὰ ἔχῃ ἐνώπιόν του τὴν εἰς τὰς

*) Ἀξιότιμο Κ. Διευθυντά.

Σήμερον τρίτῃ 22 λήγοντος ἐπῆγα εἰς τὸν κ. Ρ. διὰ νὰ παραλάβω τὴν ζαχαριν. Δυστυχῶς εἰς τὰς ἀποθήκας μου εἶπαν ὅτι δὲν ἔχουν οὔτε δράμι. Ἐπομένως γύρισα ἄπρακτος, ἐπῆγα καὶ τὸ εἶπα εἰς τὸν κ. Ρ, ἀλλὰ δὲν μου εἶπε τίποτα σχεδόν. Ἐγὼ θὰ ἀξαναπάγω εἰς τὸν τριηματάρχον κατ' εὐθείαν τοῦ Ἵπουργεῖου, νὰ ἰδῶ θὰ μποεὶ νὰ κατορθώσω τίποτα; Σὰς παρακαλῶ κ. Διευθυντά νὰ διατάξετε νὰ μου ἐπιπέσω νὰ κατορθώσω τίποτα; Σὰς παρακαλῶ κ. Διευθυντά νὰ διατάξετε νὰ μου ἐπιστραφῇ! ὁχοῖον λαδιοῦ τοῦ Διχαλά, πού σὰς ἔστειλα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, καλῶς καὶ ἕνα ὁχοῖον ἀπὸ τὸ βούτυρον ἄλλως ζητοῦν 4 δραχμὰς ἕκαστον. Ἐλπίζω, κ. Διευθυντά, ὅτι δὲν θὰ εἶμαι (μ)πέρδεμένος εἰς τὸ Ἵπουργεῖον τοῦ ἐπισιτισμοῦ καὶ θὰ ἤμπορέσω νὰ ἔλθω τὴν Παρασκευὴν βράδυ, ὅπου ἐλπίζω ὅτι μέγχι Παρασκευῆς θὰ εἶναι καὶ οἱ πῆλινες σωλῆνες, καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ διατάξετε τὸν Φ. νὰ ἀνοίξῃ τὰ χανδάκι, ὅπως τοῦ εἶπα, διὰ νὰ εἶναι ἔτοιμο νὰ τοποθετήσω τοὺς σωλῆνες.

Νὰ προσέξῃ ὁ Φ. σύμφωνα μὲ τὸ στεγνὸν τοῦ ἰδάφους νὰ πλησιάζῃ καὶ τὸ χανδάκι εἰς τὸν βόθρον, μόνον βρῆ λάσπη πλησίον τοῦ βόθρου, νὰ σταματήσῃ, διὰ νὰ μὴν ἀρχίσουν καὶ τρέχουν ἔξω τὰ νερά καὶ βρομᾷ. Ἀλάτι θὰ φροντίσω νὰ στείλω πάλιν, διότι φαίνεται, τὸν χειμῶνα θὰ ἔχουμε ἑλλειψιν. Βρῆκα ὠραῖο μέλι τοῦ κτήματος Παλλήνης καὶ σὰς συμφέρει νὰ κάνουμε ὁχοῖον δικό μας 10 ὀκαδιῶν ἢ ὅσον διατάξετε εἰσεῖς, διὰ νὰ μὴν πληροῦνουμε, ὁσάκις ἀγοράζουμε, καὶ κουτιά. Ἐπίσης ἰσοκλιεῖστος θὰ βρῆτε καὶ τὰς δύο ἀποδείξεις τοῦ Ζαχαριουδάκι διὰ τὰ παλαιὰ καὶ νέα στρωματῆς τῆς Ξεσολόν, διὰ τὰς ὁποίας σὰς παρακαλεῖ νὰ τοὺς θεωρήσετε καὶ νὰ μὲ τοὺς στείλετε διὰ νὰ πληρωθῇ. Θὰ ἐνθυμηθῆτε βεβαίως καὶ διὰ τὴν ἀπόδειξιν, ἢ ἔστω ἀπλῶς καὶ τὴν διαβεβαίωσίν σας διὰ τὰ 6 κουτῖα ἀχλάδια τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου, 23 μὲ 24 Ἰουνίου νὰ ἰσῆτε εἰς τὰ βιβλία σας, ὑπάρχουν γραμμένα μὲ 22⁰⁰/₁₀₀, διὰ νὰ τὸ διαβεβαίωσω εἰς τὸν Ἐρωτικὸν νὰ τὸν πληρώσῃ.

Ἐὰν δὲν ἔχετε κινίνο, ἐγκαίρως νὰ γράψετε διὰ νὰ φροντίσω διότι δὲν ὑπάρχει ἢ νὰ κάμωτε μίαν αἰτησιν κατ' εὐθείαν εἰς τὸ Ἵπουργεῖον, (ἂν καὶ δὲν δίδῃ), μήπως ἤμπορέσουμε καὶ πάρουμε κινίνο τοῦ Κράτους. *Διὰ ζαχαριν, ὡς ἔμαθα (κρυφίως ἐνωσιῆται ἀπὸ τὴν κ. Π.) ἔχει ὁ Ε., διὰ νὰ μᾶς δώσῃ καὶ πρὸς γνώσιν σας, ἐκτός ἂν θέλετε νὰ τὴν ἀντιαιαστήσετε μὲ μέλι. Δὲν ἤθεύρω πὺς ἔφρασαν τὸ καπέλλο τῆς κ. Α. ἂν ἔπαθον τίποτα, νὰ μὴν αἰτιᾶται ἐμένα, διότι καπέλλο χωρὶς καπελλίερα πὺς θὰ ταξειδεύσῃ σὲ σοῦστες καὶ σὲ μουλάρια καὶ ὑπὸ τοὺς κλάδους τῶν δένδρων. Ἐκαμα ὅ, τι ἦτο δυνατόν διὰ νὰ τὸ ἐξασφαλίσω.

πόλεις και κωμοπόλεις, τὴν εἰς τὰς ἐπιστολάς, εἰς τὰς συναναστροφάς κλπ. σύγχρονον ζωντανὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποῖαν μεταχειρίζομεθα καὶ ἀκούομεν πανταχοῦ καὶ τὴν ὁποῖαν οἱ μαθηταὶ τῶν πόλεων ὁμιλοῦν, ὅταν κατὰ πρῶτον φοιτήσουσιν εἰς τὸ σχολεῖον. Οὕτως ὁ ἀγράμματος ἐπιστολογράφος γράφει τὴν πρόθεσιν εἰς πλήρη, εἰς τὸν, τὸ τελικὸν ἢ συνήθως, τὸ ἄρθρον τὰς (ἐνίοτε εἰς), κίτ. πληθ. εἰς -ας, ἀποθή-
 κας, δραχμάς, τὰ ἐπιπρ. εἰς -ως, ἐγκαίρως, δυστυχῶς κλπ., τὴν
 αὐξῆσιν ἐν τῷ ἐπῆγα, τὸ ἀσυνέζητον, παλαιά, συμφωνικὰ συμπλέ-
 γματα ὡς ἀπρακτος, ἐκτός, ἐνθυμηθῆτε, ἀμφέρει, σχεδόν, ταπει-
 δεύσει, κατ' εὐθείαν, τριτόκλιτα, τοῦ κτήματος, τοῦ Κράτους τοῦ
 ἐδάφους' φράσεις ὡς πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, μέχρι παρασκευῆς, πλη-
 οῖον τοῦ βόθρου, ἐπὶ τοὺς κλάδους κλπ. Ἔδσον πολὺ καὶ τόσον
 ποικιλοτρόπως εἰσεχώρησε καὶ καθ' ἑκάστην εἰσχωρεῖ ὁ ἐπίσημος
 γραπτὸς λόγος εἰς τὸν προφορικὸν καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀγραμμά-
 των κατοίκων τῶν πόλεων! Διαφέρει δὲ ἀπὸ τοῦ λόγου τῶν ἀνε-
 πτυγμένων α) ὅτι δὲν τηρεῖ πάντοτε λογικὴν σειρὰν, εἰς τὸ ὁποῖον
 βεβαίως δὲν πταίει ἢ γλῶσσα' β) ὅτι περιπίπτει εἰς ἀνωμαλίας, οὕτω
 λ. χ. μεταχειρίζεται τύπους ἠδηγημένους καὶ ἀνακηζήτους (ἐπῆγα—
 γήσια, βρῆκα), τύπους μετὰ τοῦ τελικοῦ ἢ καὶ ἄλλους ἀνευ αὐτοῦ
 κτλ. Ἐπειδὴ δὲ προδήλως οἱ ἀρχαιότεροι εἶναι οὐ μόνον ἐξ ἴσου
 γνωστοὶ ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἴσης αἰσθητοὶ καὶ πρὸ πάντων ἀρεστοί, ἡμεῖς
 μὲν ἐπιθυμοῦντες νὰ διατηρήσωμεν κατὰ δύναμιν, ἔπου καὶ καθ' ὅσον
 εἶναι δυνατόν, στενὴν τὴν συνάφειαν τῆς νῦν διδασκομένης ἐν τοῖς
 σχολείοις γλώσσης πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀναπτυ-
 χθεῖσαν γραφομένην καὶ δὴ νὰ συνάψωμεν τὴν νῦν παιδευομένην νέαν
 γενεὰν ὁμοίως στενῶς πρὸς τὰς ἀμέσως προηγουμένας, προτιμῶμεν
 τοὺς ἀκεραιότερους τύπους καὶ κατὰ τούτους ἐξωμαλύνομεν τὴν ὅλην
 γλῶσσαν. (Γνωστὸν εἶναι ὅτι οὕτως ἐνήργησαν καὶ οἱ πρακτικώτατοι
 Ῥωμαῖοι, ὅτε λαβόντες γνώσιν τῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης τῶν Ἑλ-
 λήνων, ἐπεχειρήσαν κατὰ τὸ παράδειγμα ἐκείνων νὰ δημιουργή-
 σωσιν ἐπίσημον γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν, ἥτοι ἐκ τῶν σφόδρα ποι-
 κίλων τύπων τῆς γλώσσης αὐτῶν ἐξέλεξαν ἐκείνους, οἵτινες ἐφαίνοντο
 πληρέστεροι καὶ σαφέστεροι, τοὺς μετὰ τῶν τελικῶν s, m, t κλπ.
 καὶ κατὰ τούτους ἐρρῶθμισαν καὶ ἐξωμάλισαν πᾶσαν τὴν γλῶσσαν
 καὶ ἐν αὐτῇ ἔγραψαν οἱ δόκιμοι συγγραφεῖς, Κικέρων, Καίσαρ

*αὐτὸ δὲ δὲν εἶναι
 τὸ ἀπὸ τῆς
 ἰστορίας
 ὅτι οὕτως!*

Σαλλούστιος κλπ. Καί σημειωτέον ὅτι ἐκείνοι ἔσχον πρότυπον ξένην γλώσσαν, ἡμεῖς δὲ δὲν θέλομεν νὰ ἔχωμεν πρότυπα ὅσα ἢ ἡμετέρα ἐκκλησία καὶ ἡ ἄλλη ἡμετέρα λογία παράδοσις παρέχει εἰς ἡμᾶς μέχρι σήμερον ζωντανὰ καὶ ἀρεστά!). Οἱ δὲ κ.κ. ἐπόπται ἀκριβῶς τουναντίον πάσῃ δυνάμει ἀγωνιζόμενοι ν' ἀποσπάσουν τὴν νέαν γενεάν ἀπὸ τοῦ μέχρι σήμερον παρασκευασθέντος πνευματικοῦ θησαυροῦ τοῦ ἔθνους ἡμῶν, φεύγουσιν μὲν τὰ ἀπαθέστερα γλωσσικὰ στοιχεῖα, ἔστω καὶ ἂν εἶναι συνηθέστατα ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ, προτιμοῦσιν δὲ τὰ ἐξηλωμένα καὶ κατ' αὐτὰ ρυθμίζουσιν καὶ οὕτως ἀσχημίζουσιν τὴν ὄλην γλώσσαν. Τοῦτο δ' εἶναι ἡ αἰτία καὶ τῆς διαφορᾶς ἡμῶν πρὸς αὐτοὺς καὶ τῆς κατακραυγῆς τοῦ ἔθνους ἐναντίον αὐτῶν. Εἶναι δὲ τῇ ἀληθείᾳ πολὺν παράδοξον, πῶς οἱ κ.κ. ἐπόπται, ἂν καὶ βλέπουσιν καὶ ὁμολογοῦσιν ποία εἶναι ἡ ζωντανὴ καὶ ἅμα ἀρεστὴ γλώσσα τῶν πόλεων, ἐν τούτοις δουλεύοντες τῇ αἵρέσει τοῦ γλωσσικοῦ σχολαστικισμοῦ ἧτοι τοῦ μαλλιαρισμοῦ, δὲν θέλουσιν νὰ λάβουσιν, ὡς ὄφειλον, αὐτὴν ὡς βᾶσιν τοῦ ἔργου των, ἀλλ' ἂν καὶ λέγωνται παιδαγωγοὶ καὶ ἐπρεπε πάντοτε νὰ ἐνθουμοῦνται, ὅτι κύριος ἄξων περὶ ὃν περιστρέφεται πᾶσα περὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ συζήτησις, ὀφείλει νὰ εἶναι ὁ μαθητῆς, κύριον σκοπὸν τῆς δράσεως αὐτῶν ἔχουσιν τὴν ἐπιβολὴν τῆς μαλλιαρικῆς γλώσσης εἰς τοὺς μικροὺς μαθητάς, εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γενεάν. Οἱ μαθηταὶ διὰ τοὺς κ.κ. ἐπόπτας εἶναι ἀπλῶς μέσον χρήσιμον εἰς ἐπικρατίαν τῆς γλωσσικῆς αἵρέσεως. Τοιαύτη ἐπίμονος ἐνέργεια προκειμένου περὶ μικρῶν καὶ ἀσημάντων ἐλέγετο πρό τινος χρόνου ψύχραις, ἀλλὰ τώρα, ὅτε τοσούτου κακοῦ γίνεται παραίτιος, ἀνάγκη ἄλλης ἰσχυροτέρας ὀνομασίας.

Εἶναι δὲ τὸ φαινόμενον κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον παράδοξον καθ' ὅσον καὶ αὐτοὶ οὗτοι ἀναγκάζονται νὰ ὁμολογοῦσιν καὶ τὴν παράβασιν τοῦ νόμου καὶ τὰ ἁμαρτήματα τῆς γλώσσης των. Οὕτω λ.χ. εἶδομεν ἄνωτ. 9 ἔτι ἐν Δελτ. Ζ' 168 γράφει ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ὅτι «θὰ ἦτο ἀδικαιολόγητο νὰ παύσωμε γιὰ πρῶτον κριτήριον γιὰ τίς λέξεις τῶν ἀναγνωστικῶν τὸ ἂν τίς ξέρουνε ἢ ὄχι ὅσοι κατοικοῦσιν στὴν πρωτεύουσα ἢ τίς μεγαλύτερες πόλεις». Ἀλλ' ἂν τίς δὲν λαμβάνῃ ὡς πρῶτον κριτήριον τὴν εἰς τὰς πόλεις χρῆσιν τῶν γλωσσικῶν στοιχείων, τότε εἰσάγει εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία γλωσσικὰ στοιχεῖα, ἧτοι λέξεις, τύπους, σημασίας κλπ., ἄγνωστα εἰς τὰς πό-

λεις, εις την κοινήν ὀμιλουμένην, ἐν ἄλλοις λόγοις ἰδιωτισμοὺς παρὰ τὸ ρητὸν γράμμα τοῦ νόμου. Πρὸς. καὶ Δελτ. 6, σ. 44 ἔπου ἀναγκάζονται νὰ ὁμολογήσουν ὅτι *χρήσιμα θὰ ἦσαν γὰρ τὰ σημερινὰ μικρὰ . . . σύντομοι γλωσσικοὶ καὶ λαογραφικοὶ ὑπομνηματισμοί, ποὺ νὰ βοηθοῦν τῇ γλωσσικῇ κατανόησιν*. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν κ. κ. ἐπιθεωρητῶν ἐλέχθη ὅτι «*εἶναι ἀνάγκη βοηθητικῶν βιβλίων διὰ τοὺς διδασκάλους καὶ δι' ὅλα μὲν τὰ μαθήματα, ἰδίως δὲ διὰ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν κατόπιν τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως*». (Ἐκπαιδ. Ἐρευν. τῆς 30 Ἰουλίου ἔ. ἔ. σ. 12). Ὡστε οἱ ἀτυχεῖς δημοδιδάσκαλοι θὰ ἀναγκάζονται νὰ κάμνουν νέας γλωσσικὰς σπουδὰς, ἵνα δύνανται νὰ διδάσκουν τὴν ἰδιότεκτον δημοτικὴν τῶν κ. κ. ἐποπτῶν. Καὶ πῶς θὰ γίνῃ τοῦτο ἄνευ βιβλίων;

Ὅμοίως γράφει ὁ κ. Τρ. Δελτ. Ζ' 168: «*Δὲ θέλω φρεσικὰ νὰ ὑπερασπισθῶ κάθε λέξη ποὺ βρίσκεται σὶ τὰ νέα ἀναγνώστικὰ δέχομαι μάλιστα πῶς ὅσο σωστὲς καὶ ἀναμφισβήτητες κἀν εἶναι οἱ παραπάνω ἀρχές, μπορεῖ στὴν ἐφαρμογὴ τους νὰ ἔγιναν καὶ λάθη ἢ καὶ νὰ δόθησαν σὶς μικρὰς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ πρόωγα λέξεις γὰρ ἔνοιες ποὺ ἀργότερα μόνο θὰ ἔπρεπε νὰ διδαχτοῦν τὰ παιδιά*». Καὶ ὅμως τοῦτο πρὸ πάντων, ἀκριβῶς, ἵνα μὴ ἔχουν τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία γλωσσικὰ καὶ ἄλλα ἐπιστημονικὰ σφάλματα, ἰδρύθησαν αἱ πολυδάπανοι θέσεις τῶν κ. κ. ἀνωτέρων ἐποπτῶν διὰ τοῦτο δὲ πρέπει νὰ ὁμολογήσουν πάντες ὅτι ἐλευσινὴν ἐντύπωσιν κάμνει καὶ ἡ ὑπαρξὶς τῶν ἐν αὐτοῖς σφαλμάτων, ἐλευσινότεραν δὲ ἢ φυγομαχίαν τοῦ κ. Τριανταφυλλίδου νὰ ἀρνηται νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτά.

Τὸ δεῦτερον μέρος τῆς ἀπαντήσεως ταύτης τοῦ κ. Τρ. εὐτε μπορεῖ γραμματικῇ νὰ κανονίσῃ μιὰ γλῶσσα πρὶν τὴ διαμορφώσῃ καὶ καθιερώσῃ ἢ χρῆσιν στὴν κοινωνίαν καὶ σὶ τὸ σχολεῖο, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ σύντομος καὶ ἀσαφὴς ἀρνησις τῶν ὅσα εἶπα (σ. 20 — 21), ὅτι δηλ. πανταχοῦ τοῦ πολιτισμένου κόσμου πρῶτον γράφονται λογοτεχνικὰ μνημεῖα λόγου ἄξια, ἔπειτα ἔρχεται ἡ εἰσαγωγὴ τῆς γλώσσης αὐτῶν εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἡ σύνταξις γραμματικῆς βασιζομένης ἐπὶ τῆς χρήσεως τῶν βιβλίων τούτων, καὶ ὅτι ἡ πρακτικὴ γραμματικὴ δὲν ἔχει καθήκον νὰ ἐξομολύνη ἄλλὰ ἁπλῶς νὰ καταγράψῃ τὴν χρῆσιν τούτων. Ἠρώτων δὲ τοὺς κ. κ. ἐπόπτας νὰ δεῖξωσιν εἰς ἡμᾶς, εἰς ποῖον πολιτισμένον σήμερον ἔθνος συνέβη αὐτὸ

τὸ ὅποιον τὼρα ἀποτολμῶσι παρ' ἡμῖν, ἦτοι νὰ κανονίσῃ τὸ σχολεῖον τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους. Ὁ κ. Τρ. οὐδεμίαν ἀναίρεσιν τούτων ἐπειράθη, ἀλλ' ἀπλῶς ἠρνήθη αὐτά, φρονῶν, ὡς φαίνεται, ὅτι ἡ ἄρνησις αὐτῶν διὰ τοῦ προταχθέντος οὔτε εἶναι ἀναίρεσις.

Τέταρτον διατείνεται ὁ κ. Τρ. ὅτι δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἰσάγει ὀρθογραφίαν πλημμελῆ. Περὶ τοῦ ὀρθοῦ ἢ πλημμελοῦς τῶν περὶ τονισμοῦ καινοτομιῶν τοῦ κ. Τριανταφυλλίδου θὰ δυνηθῆ ἕκαστος νὰ κρίνῃ οἰκοθεν, ἔταν μάθη ἔτι διατείνεται: 1) ἔτι αἱ ἐκπαιδευτικαὶ, λαϊκαὶ καὶ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι ἀπαιτοῦν μεταρροῦθμοιν τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας. 2) ἔτι δὲν μᾶς διαφέρει ἀπόλυτος ἀκολουθία (ὅποιαν ἐγὼ εἶχον πρὸ ἐτῶν ἀπαιτήσαι) ἀλλὰ εὐκολος ὀρθογραφία καὶ 3) ὅτι δπου δὲν προσκοροῦμεν ὀφθαλμοφανῶς πρὸς ἀρχαίαν ὀρθογραφίαν, μεταχειρίζομεθα ἰδικὴν μας εὐκολον ὀρθογραφίαν, ἐν ἄλλοις λόγοις, τὰς ἀρχαίας λέξεις θὰ γράφωμεν κατὰ τὴν ἀρχαίαν ὀρθογραφίαν, τὰς δὲ οὐχὶ ἀρχαίας κατὰ τὴν νέαν. Εἰς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι ἂν ἀληθῶς αἱ κοινωνικαὶ κλπ. ἀνάγκαι ἐπιβάλλουν νέαν ὀρθογραφίαν, διατί νὰ μὴν ἐφαρμοσθῆ αὕτη ἐπὶ πάσας τὰς λέξεις ἀλλὰ νὰ εἴμεθα ἀνακόλουθοι; Τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας οὐ μόνον παρ' ἡμῖν ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ παρέχει δυσκολίας, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ τίθεται, ὅπως πρέπει, γενικῶς, ὧδε: κρίνεται μεγαλύτερον συμφέρον εἰς τὸν καθόλου πολιτισμὸν ἐκάστου ἔθνους ἢ διατήρησις τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας καὶ τοῦ ἐγγχωρίου ἀλφαβήτου ἀπὸ τὴν εὐκολίαν τὴν ὅποιαν συνεπάγεται ἢ ἐγκατάλειψις μὲν αὐτῆς, εἰσαγωγὴ δὲ αὐτῆς φωνητικῆς ὀρθογραφίας ἢ καὶ εἰσαγωγῆς ἄλλου ἀλφαβήτου, καὶ τοῦτο, νοεῖται οἰκοθεν, οὐχὶ εἰς τινὰς ἀλλ' εἰς πάσας τὰς λέξεις; Οὕτω γενικῶς ὀφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν καὶ ἡμεῖς τοῦτο, οὐχὶ ἄλλως. Ἄν δὲ τοὺς κ. κ. ἐπόπτας δὲν ἐνοχλῆ ἡ ἀνακολουθία αὕτη, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ἄλλοι ἀναμφιδόλως θεωροῦμεν αὐτὴν ἀσχιστον φαινόμενον καὶ φεύγομεν πάντοτε καὶ πανταχοῦ, ἰδιαιτέρως δὲ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ (πρὸβλ. Πεντηχονταετηρίδος Πανεπιστημίου σ. 175 κέξ.). Πρόσθετες ὅτι ἄπαξ γενομένης ἀποδεκτῆς τοιαύτης τινὸς ἀρχῆς, ἀνακύπτει εὐθὺς ἡ μεγίστη ἀθθαίρεσις καὶ ἀναρχία *). Ἡ πῶς θὰ ἐμ-

*) Εἶχα γράψαι τὰ ἀνωτέρω, ὅτε περιήλθεν εἰς χεῖράς μου τὸ 4ον τεῦχος τοῦ Δελτίου τοῦ Ἑλληνικοῦ τῆς Παιδείας, ἐν ᾧ σ. 14—45 δημοσιεύεται ψήφισμα τῶν ἐν Πειραιεὶ δημοδιδασκάλων καὶ δημοδιδασκαλισσῶν ἐδιὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν μεταρ-

ποδιστή άλλος επόπτης ή γλωσσολόγος του γλυκού νερού ή και οιοσδήποτε να μη εισαγάγη άλλας καινοτομίας και άλλος πάλιν άλλας και ούτω καθεξής; Έπειτα ερωτάται: είναι εις έκαστον εύκολον ή δυνατόν να διακρίνη τὰς νέας λέξεις από τὰς αρχαίας; Μήπως και αυτοί ούτοι δέν ἐλέγχονται πολλάκις αδυνατούντες να διακρίνουν τὰ αρχαία στοιχεία από τῶν νέων, διό και τονίζουν παρά τὰς βητάς τῶν αρχαίων μαρτυρίας τὰ εις -ας -α, τὰ εις -ατος -ατα, τὰ εις -ινα -ιαται, οἶον καστανάς -άν, μελάτα, ελαφίνα, αγωγιάτες, χωριάτες κλπ.; ὁμοίως γράφουν κελί κελάρης κλπ., καίτοι τούτων ή ὀρθή γραφή από τῶν μεταγενεστέρων χρόνων έχει παραδοθῆ. Έπειτα διατί γράφουν ἀβγά, κοιτάσω, καλύτερος, χνότια ἄλλ' ἀνακολούθως αὐτιά ἀντι ἀφτιά, ἴσκιος, ξιπασμένη κλπ.; είναι τὸ ἀβγά, τὸ χνότια κττ. αρχαία; Ἀληθῶς πιστοί ἑπαδοί του βήτου «Ἡ ἀρχή μου είναι να μην ἔχω κάμμιαν ἀρχήν».

Εἶναι δὲ ἀληθὲς ὅτι λαϊκά και κοινωνικά, οὐχί δὲ ἀπλῶς μαλιαρικά, ἀνάγκαι ἀπαιτοῦν μεταρρυθμίσει τῆς ὀρθογραφίας; Και πῶς ἐξεδηλώθησαν; Ἀλλὰ και ἀν ὑποτεθῆ ὅτι ὑπάρχουν τοιαῦτα ἀνάγκαι, ἐπρεπεν ἀσυζητητὶ ὑπὸ του πρώτου τυχόντος να εισαθῆ ή νέα ὀρθογραφία; Και εις ἄλλα πολιτισμένα ἔθνη ή ὀρθογραφία τῆς γλώσσης διαφέρει πολύ, ἐνιαχοῦ μάλιστα πλείστον τῆς προφορῆς,

ρῦθμοισ». Ἐν τούτῳ λέγεται ὅτι «ὡς πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν τηρουμένης ἐν τῷ παρόντι τῆς ἱστορικῆς γραφῆς εις τὰς ῥίζας τῶν λέξεων, θὰ διευκόλυνε οπουδαίως τὸ ἔργον του δημοικου σχολείου ή ἀπλοποιήσις τῶν καταλήξεων», διό προτείνονται τὰδε :

1) Νὰ γράφονται ὁμοιομόρφως

α') αἱ καταλήξεις τῶν παραθετικῶν -οτερος, -οιατος.

β') αἱ καταλήξεις τῆς ὀριστικῆς και ὑποτακτικῆς.

γ') αἱ καταλήξεις -οσῶνη -ονια -ια -ια -εβω.

δ') οἱ βηματικοί τύποι ἔχω γράφει, ἔχω γραφῆ.

2) να μὴ σημειώνεται ή χρονική οὐξηση εις τὰ από ὀ ἀρχόμενα βήματα.

3) να καταργηθοῦν τὰ διπλά σύμφωνα εις τὰς καταλήξεις τῶν βημάτων (π. γ. ή καταλήξις -μενος να γράφεται πάντοτε με ἓνα μ)».

Κατὰ ταῦτα πρὸς τὸ παρόν θὰ διατηρῆται ή ὀρθογραφία εις τὰς ῥίζας, ἀλλὰ θα γράφεται δουλία, δουλέβω, γραμένος, κακότερος, να γράφεις κλπ. ! Ἄλλ' ερωτάται: πρόκειται περι εύκολίας μόνου του ἔργου του δημοικου σχολείου ή περι τῆς ἀναγκαίας μορφώσεως τῶν ἐλληνοπαίδων; Ἄν περι εύκολίας μόνον, διατί δέν καταργεῖται διὰ μιᾶς πᾶσα ὀρθογραφία;

Ω Ἑλληνική Πολιτεία ποῦ ἔρριψας τοὺς μαργαρίτας σου.

ὡς λ.χ. ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ. Ἄς μᾶς δεῖξουν οἱ κ.κ. ἐπόπται εἰς ποῖον ἄλλο πολιτισμένον ἔθνος μεταβλήθη ἢ ὀρθογραφία τῶν λέξεων, τῆς ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τῶν ἀναγωνιστικῶν βιβλίων; Πρόβλ. ὅσα περὶ τούτου ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Καβαλλιεράτος ἐν ταῖς Ἀθήναις τῆς 6ης Μαΐου ἐ. ε. περὶ τῆς Γαλλικῆς ὀρθογραφίας. «Ἡ ἀπλοποίησις . . . δὲν γίνεται» διότι θεωρεῖται τοῦτο ἀπάρνησις τοῦ φιλολογικοῦ παρελθόντος τῆς Γαλλίας, ὑπερ ὑπ' αὐτὸ τὸ παρελθὸν ἐξειλίχθη καὶ ἐδοξάσθη καὶ τὸ ὅποιον, ἐὰν εἶναι σήμερον διὰ πλείστους λόγους κακόν, κρίνεται ἕμως γενικῶς ὡς κακὸν εὖ κείμενον. Διὰ τοῦτο κἀνεὶς δὲν ἀπλώνει βέβηλον χεῖρα ἐπ' αὐτοῦ. Χαρακτηριστικῆ δὲ τῆς εὐλαθείας, τὴν ὁποῖαν αἰσθάνεται πρὸς αὐτὸ πᾶς Γάλλος, εἶναι ἡ ἀπάντησις τὴν ὁποῖαν εἰς ἀνυπόμονον νεωτεριστὴν ἔδωκεν ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας: «Ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα — εἶπε — παρουσιάζει κατὰ τὴν γραφὴν πολλὰς βεβαίως ἀνωμαλίαις, περιπίπτουσι δ' ἕνεκα τούτου οἱ ἀπαιδευτοὶ εἰς πολλὰ λάθη. Ἀλλὰ δὲν ἔπεται ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου, ὅτι πρέπει νὰ καταστρέψῃ τις τὴν γλωσσικὴν καλαισθησίαν τῶν πεπαιδευμένων. Πᾶσα γνῶσις εἶναι δύσκολος, ἐπομένως καὶ ἡ ὀρθογραφία. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι δύσκολος ἡ μηχανικὴ καὶ πᾶσα συλλήδῃ ἐπιστήμη, ἡ δυσκολία αὕτη δὲν δικαιολογεῖ τὴν κατάργησίν των. Ἄλλως τε, ὅσον καὶ ἂν ἀπλοποιηθῇ ἡ ὀρθογραφία, θὰ εὔρουν τρόπον πάντοτε οἱ ἀπαιδευτοὶ νὰ κἀμουν ἀνορθογραφίας». Ὡς βλέπετε, ἐκεῖ ὑπάρχει Πολιτεία φυλάττουσα τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν, ἐδῶ δὲ κατὰ παράδοξον ἀληθῶς τρόπον, αὕτη ἡ Πολιτεία παρέδωκε τὰ πάντα εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κ.κ. ἐποπτῶν καὶ τῶν κατὰ τὰς ὁδηγίας αὐτῶν ἐνεργούντων δημοδιδασκάλων.

Ἐπειτα τὰ λεγόμενα ἀδὲν μᾶς διαφέρει ἀπόλυτος ἀκολουθία, ἀλλὰ **εὐκόλος ὀρθογραφία καὶ ὅπου δὲν προσκρούομεν ὀφθαλμοφανῶς πρὸς ἀρχαίαν ὀρθογραφίαν μεταχειριζόμεθα ἰδικὴν μᾶς εὐκόλον ὀρθογραφίαν**» εἶναι οὐ μόνον, καθ' ἃ ἐλέχθη, ἄτοπα, ὥστε καταντοῦν ἀνάξια καὶ τῆς ἐλαχίστης ἐπιστημονικῆς προσοχῆς καὶ ἀναιρέσεως, ἀλλὰ καὶ ἀντιφατικά, διότι γραφαί, οἷον τοῦ *μυλωνά*, *παιούσα*, *διπλοῦς*, *θυμάσις*, *φοβάσις* (παρὰ τὸ *φοβάται*, *θυμᾶται*), *τραγίσιο*, *χωριάτες*, *γλίωσις*, νὰ μάθει, ἀγαπᾶ, μίγα, ὀργιὰ κτλ. προσκρούουν ὀφθαλμοφανῶς πρὸς ἀρχαίαν ὀρθογραφίαν. Πῶς δὲ θὰ δυνηθοῦν ὅσοι ἐκ τῶν οὕτω διδασκομένων μεταβαίνουν ἔπειτα εἰς

τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ Γυμνάσια, νὰ μάθουν νὰ γράφουν ὀρθῶς τὰ οὕτω δικστροφέντα; Τίς δὲ ἀγνοεῖ ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦδε μεγάλα παράπονα ἐκφράζονται πανταχοῦ ὑπὸ τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως διὰ τὴν μεγάλην ἀμάθειαν τῶν ἐκ τῶν τοιούτων δημοτικῶν σχολείων προερχομένων μαθητῶν; Οὔτε ὀρθογραφίαν, δυσχρηρίζονται, οὔτε ἀνάγνωσιν ἄλλου κειμένου ἠξεύρουσι οὔτε μᾶς νοοῦν! Μάτην δ' ἐρωτᾶται: τίς κατέστησε τοῦς κ.κ. ἐπόπτας γλωσσικούς αὐτοκράτορας, ὥστε τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, εἰς τὴν ὁποίαν πάντες μετέχομεν μὲ δημοκρατικὴν ἰσότητα κατὰ τὴν φράσιν τοῦ αἰοῦμένου Κοραΐ, νὰ μεταβάλλουν καὶ διαφθείρουν τοιοιτοτρόπως; Πότε καὶ ὑπὸ τίνος συνέστη ἡ νέα αὕτη Ἀκαδημία καὶ δυνάμει τίνος νόμου ἢ τίνων ἐπιστημονικῶν κατορθωμάτων ἀπέκτησαν τὴν ἐξουσίαν ταύτην;

Ἄλλὰ καὶ ἄλλως γίνεται κατάδηλος ἡ ἀτοπία τοῦ ἐγχειρήματος. Ὁ διεφερχόμενος δηλ. τὰ ἔργα τῶν κ.κ. ἐποπτῶν καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν βλέπει πανταχοῦ ἀκαταστασίαν, τεκμήριον σαφές ὅτι οὐδὲν ἔχουν ἐξηκριβωμένον καὶ ἔμπεδον. Οὕτω λ. χ. ἐν τῷ Δελτ. ἀναγινώσκονται αἱ ὑποτακτικαὶ γεγραμμέναι διὰ τοῦ εἰ καὶ ο, νὰ ξεμάθει, νὰ βροῖ, ν' ἀποδείχθῃ, νὰ ζήσει, θὰ καλεσθεῖτε, θὰ ἀνατρέφονται, ἄς δομάσομε κτλ., αἱ νεώτεροι μετοχαὶ προπερισπῶνται, λ. χ. καθιστώντας, ζητώντας κλπ., ἐν δὲ τοῖς ἀναγνωστικοῖς αἱ μὲν ὑποτακτικαὶ γράφονται διὰ τοῦ η, ἀλλ' ἄνευ ὑπογεγραμμένου ι, λ. χ. νὰ βροῖ, νὰ πῆ, καὶ δι' ω, ἀλλ' αἱ μετοχαὶ παροξύνονται καθιστώντας. Τοιαύτας ποικιλίας ἀναγιώσκεις τις πανταχοῦ. Τώρα διατί γίνονται αὗται;

Β'. Ἀντιφάσεις, ἀναρτίβειαι, ἀτοπία.

Τοιαῦται εἶναι αἱ ἀπαντήσεις τοῦ κ. Τρ. εἰς τὰς κατὰ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἀιτιάσεις μου, δηλ. πᾶν ἄλλο ἢ ἀναίρεσις αὐτῶν. Ἄλλ' οὗτος ἐφεύρε ἄλλο ἔπλον ἐναντίον μου, δι' οὗ ἐνόμισεν ὅτι ἅπαξ διὰ παντός δι' ἐνός πλήγματος θὰ μ' ἔθετεν ἐκτός μάχης· εἶναι δὲ τοῦτο αἱ ἀντιφάσεις. «Ὁ κ. Χατζιδάκις, δικτείνεται ὁ κ. Τρ., ἀντιφάσκει καὶ δὲν εἶναι ἀρμόδιος νὰ ἔχη γνώμη ἐπὶ γλωσσικῷ ζήτημα». Λοιπὸν τετέλεστα!

Εἰς ταῦτα παρατηρῶ ὅτι καὶ ἂν ἀληθῶς ἐγὼ ἄλλοτε ἄλλα περὶ

τοῦ ζητήματος τούτου ἔλεγον καὶ οὕτω περιέπιπτον εἰς ἀντιφάσεις, τότε ἠδύναντο μὲν αἱ περὶ τοῦ θέοντος γενέσθαι γινώμαί μου, ἐν ἧ περιπτώσει τοιαύτας ἐξέφερον, νὰ εἶναι ἀμφίβολοι καὶ οὐχὶ εὐκόλως ἀποδεκταί, ἀλλὰ τὰ σφάλματα, εἰς τὰ ὅποια ἀποδεδειγμένως περιέπεσον καὶ περιπίπτουν οἱ κ.κ. ἐπόπται, δὲν θὰ μετεβάλλοντο βεβαίως εἰς ἀληθείας καὶ ἐπιτεύγματα αὐτῶν, οὐδὲ αἱ χυδαῖαι καὶ ἰδιωματικαὶ χρήσεις εἰς ἀβροφροσύνας καὶ συνήθη στοιχεῖα τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου τῶν πολιτῶν.

Ἐπειτα παρατηρῶ ὅτι τότε μόνον θὰ ἠδύνατό τις ἀληθῶς καὶ δικαίως νὰ μοῦ κατηγορήσῃ ἀντιφάσεις, ἂν ἀπεδείκνυεν ὅτι ἐγὼ ἄλλοτε μὲν ἤμην ἀρχαῖζων καὶ ὑπεστήριζα τοὺς ἀρχαῖζοντας, ἄλλοτε δὲ μαλλιαρὸς καὶ συνηγόρου ὑπὲρ τῶν νεωτεριζόντων, καὶ δὴ ἄλλοτε μὲν συνίστων τὰ καλλιφεγγῆς, μοικᾶσθαι κτ., ἄλλοτε δὲ τὸ ἰῶντις, τὸ γεγονότο, τὸ φωνήεντο, τὸ Παρθενός κτ.. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἀπέδειξεν οὐδεὶς, οὐδὲ θὰ ἀποδείξῃ, διότι ἐγὼ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀπέκρουσα μετ' ἀκλονήτου ἐπιμονῆς πᾶσαν ἀκρότητα, εἴτε ὡς ἀρχαιοπρέπεια καὶ ἀρχαῖον κάλλος ἢ ἀρχαία ὀρθότης εἴτε ὡς ἐπιστημονικῆ δόξης ἐκ Γαλλίας ἢ Γερμανίας ἢ Ἀγγλίας κομιζομένη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιστήμη καὶ μετὰ μεγάλου στόμφου καὶ πατάγου συνιστωμένη ἐνεφανίζετο. Ἐγὼ πάντοτε κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ αἰοιδίου Κοραῆ συνέστησα τὴν μέσην ὁδόν, χαίρω δὲ βλέπων ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐχώρησε καὶ χωρεῖ συνεχῶς εἰς ταύτην, καὶ τολμῶ νὰ πιστεύω ὅτι ἴσως εἰς τοῦτο συνετέλεσάν τι καὶ οἱ ἐμοὶ μακροὶ ἀγῶνες πρὸς τοὺς ψευδογλωσσολόγους. Ἀλλὰ περὶ τούτου δεκρίνουν ἄλλοι· εἰς ἐμὲ ἀρκεῖ ὅτι ἡ πατρίς μου ἐσώθη μέχρι τοῦδε ἀπὸ τῆς ἀποπείρας τῶν ἐπιδολευθέντων τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν, πέπεισμαι δὲ ὅτι δὲν θὰ λείψουν ὑπέρμαχοι αὐτῆς καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Ἀκριβῶς δὲ τούτου ἕνεκα, ὅτι δὲν συνετάχθημ μετ' οὐδετέρων τῶν μερίδων, ὅτι δὲν ἀνήκω εἰς οὐδέτερον τῶν κομμάτων, συμβαίνει τὸ παράδοξον μὲν ἐκ πρώτης ὄψεως φαινόμενον, φυσικὸν δὲ κατανητήσαν ἐν Ἑλλάδι, ν' ἀποκηρύττωμαι ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερίδων καὶ νὰ ὀνομάζωμαι ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαῖζόντων «μαλλιαρὸς» ἢ καὶ «δμαλλιαρότερος τῶν μαλλιαρῶν», ὑπὸ δὲ τῶν ἀληθῶς μαλλιαρῶν ἀρχαῖζων. Πρὸ πάντων δὲ ὀργίζονται ἐναντίον μου οἱ μαλλιαροί, οἱ σχολαστικοὶ οὗτοι ὀπαδοὶ τοῦ ὀρθολογισμοῦ ἐν τοῖς γλωσσικοῖς, καὶ

τούτο μαρτυρεί σαφώς ὅτι ἡ διδασκαλία μου ἐματαιώσε μέχρι τοῦδε πολλαχῶς τὰ ἀντεθνικά σχέδια αὐτῶν.

Κατόπιν τούτων ἀνάγκη νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν καὶ τότε: ὅταν τις, ὅπως ἐγὼ, ἐπὶ 40 σχεδὸν ἐτη κατὰ διαλείμματα διαλαμβάνῃ περὶ ζητήματός τινος, καὶ ἀναγκάζεται νὰ στρέφεται διαδοχικῶς πρὸς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα καὶ ἀναιρῆ ἑκάστοτε τὰς ἐκατέρωθεν πλάνας καὶ ὑπερβολὰς αὐτῶν, φυσικὸν φαίνεται καὶ γνώμας αὐτοῦ τινὰς νὰ τροποποιῆ καὶ κατὰ λόγον τῶν ἑκάστοτε περιστάσεων νὰ ἐκφράζεται περὶ τινῶν αὐστηρότερον ἢ ἠπιώτερον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν παρέχει τὸ δικαίωμα εἰς οὐδέν, ἵνα ἀποσπᾷ φράσεις τινὰς ἐμοῦ καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποδεικνύῃ ὄθῃεν ὅτι ἀντιφάσκω.

Ἄλλ' ἵνα οἱ ἀναγνώσται δυνηθοῦν νὰ σχηματίσουν ἰδέαν τινὰ περὶ τῶν ἀντιφάσεων, τὰς ὁποίας καταγγέλλει μου ὁ κ. Τρ., ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἐξετάσω τινὰς τούτων. Διαλαμβάνων κατὰ τὸ 1883 περὶ τῶν φθογγικῶν νόμων τῆς ἡμετέρας νέας Ἑλληνικῆς καὶ προσπαθῶν νὰ ἐξεύρω καὶ διατυπώσω αὐτοὺς, εἶπα ὅτι ὅπου τὸ πάλαι ἐξεφωνεῖτο νθ, γχ, μφ, σθ, σχ, πι, φθ, κτ, χθ κτλ., ἡμεῖς σήμερον λέγομεν θ, χ, φ, σι, σκ, φι, χι (πρὸς. ρεβίθια, συνάχι, νύφη, κάθεστε, σκίζω, φτέρνα, φτιάνω, σφαχτό, ἐχτές), καὶ ὅτι τὸ τελικὸν -ν καθόλου εἶπειν παραλείπεται ἐν τῇ προφορᾷ ἡμῶν.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐξευρίσκων καὶ διδάσκων δὲν ἀπέδλεπον, ὡς εἰκόσ, εἰς πρακτικὴν χρῆσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἀπλῶς εἰς διατύπωσιν φθογγικῶν νόμων, ἀληθειῶν τινῶν, οὐδὲ ἐφραταζόμεν ὅτι αἱ παρατηρήσεις ἐκεῖναι εἶχον σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν γραπτὴν χρῆσιν τῆς συνήθους γλώσσης. Πολλάκις μάλιστα διαρρήδην ἐδῆλωσα, ὅτι ἔργον ἐμοῦ ὡς ἐπιστήμονος γλωττοδίφου θεωρῶ νὰ ζητῶ καὶ ἐξευρίσκω κατὰ δύναμιν καὶ διδάσκω τὴν ἀλήθειαν, τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα, ὅτι δὲ εἶναι εἰς ἐμὲ ἀδιάφορος ἡ πρακτικὴ χρῆσις αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. ἔγραψα μακρὰν πραγματείαν περὶ τοῦ ρέ, βρέ καὶ ἀπέδειξα ὅτι δὲν εἶναι Ἰταλικόν, ὅπως ὑπὸ τοῦ G. Meyer ἐλέχθη, ἀλλ' οὔτε ἐγὼ μεταχειρίζομαι οὔτε εἰς ἄλλους συνέστησα νὰ μεταχειρίζονται αὐτό. Ὅμοίως διέλαθον περὶ τοῦ μεσαιωνικοῦ σάβουρρος (= κενός), περὶ τοῦ χήρις, περὶ τοῦ χνότα, περὶ τοῦ ἀρχαίου Ἀρκαδικοῦ ἐπιρρήματος θύσθεν (ἀντὶ θυ(ρ)-σθεν=ἔξω) κτλ., ἀλλ' οὐδέποτε μοι ἐπῆλθε νὰ γράψω ἢ συστήσω ποτὲ εἰς τινὰ

νά γράφω αὐτά. Ἐγὼ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν κ. Μανόλην Τριανταφυλλίδη ἄλλοτε πρὸ ἐτῶν εἴπα, ἐπιθυμῶν νά προτρέψω αὐτὸν εἰς ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, ὅτι ἔργον αὐτοῦ ὡς ἐπιστήμονος — τοιοῦτον δὲ ὑπελάμβανον αὐτὸν τότε ἀκόμη — δὲν εἶναι ὅποιον τὸ τῶν βιομηχανῶν ἢ ἐμπόρων ἐπιθυμούντων νά διαδώσουν ὡς τάχιστα καὶ ὡς εὐρύτατα τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ ἐμπορεύματα αὐτῶν, ἀλλ' ἀπλῶς νά εὕρη καὶ καταστήσῃ γνωστὴν εἰς τοὺς ἐπιστήμονας τὴν ἀλήθειαν, περὶ δὲ τῆς πρακτικῆς χρήσεως αὐτῆς οὐ φροντίζε. Ἰπποκλείδῃ, Ἴ με μέλει λ. χ. ἐμέ, ἂν οἱ πολλοὶ γράφουν ἀκόμη *χρόιο* ἢ *χρόια* ἢ *τραυῶ* ἢ *εἰραυῆξα* ἢ *εἰραιέτιστα* ἢ *τόρα* ἢ *τώρα* κλπ. ἀντὶ τῶν ἀληθῶν, ἦτοι τῶν συμφῶνων πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσης ἡμῶν *χτήριο*, *χρόια*, *τραυῶ* *εἰραυῆξα*, *εἰραιέτιστα*, *τώρα* κλπ.; Οὕτω σκέπτομαι καὶ οὕτως ἐργάζομαι ἀπὸ 4 ἤδη δεκαετηρίδων, καὶ ἐλπίζω οὐχί ἀδοκίμως. Ἄλλ' ὁ κ. Τριανταφυλλίδης μ' ἐλέγχει ἀντιφάσκοντα, διότι, ἂν καὶ εἴπα ὅτι τὸ τελικὸν *ν* σιγᾶται ἐν τῇ νέᾳ γλώσσῃ, προτιμῶ τοὺς μετὰ τούτου ἐκφερομένους τύπους καὶ λέξεις, ἦτοι τὸ *Πανεπιστήμιον*, τὸ *ἀλφαβητάριον*, τὸ *Πολυτεχνεῖον* κλπ., ἐνῶ αὐτὸς νομίζει τοὺς ἄνευ τοῦ *ν* προτιμωτέρους. Ἄλλὰ διατί τότε γράφει ἄνθρωπος, ξανθός, εὐαίσθητος, ἠποσχεθῆ κτλ. καὶ οὐχί ἄθροπος, ξανθός, εὐαίσθητος, ἠποσκειθῆ κλπ.; Ἀντιφάσκω ἐγὼ ὅστις ἔβηκα ἀρχὴν καὶ τηρῶ αὐτὴν πάντοτε ἢ αὐτὸς ὁ τοιαῦτα ἀντιφατικὰ γράφων;

Ἄλλῃ ἀντίφασίς ἐμοῦ καταγγελλοῖσθα ὑπὸ τοῦ κ. Τριανταφυλλίδου εἶναι, ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους εὐρίσκω ἀνεκτὰ καὶ ἀρεστὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης περὶ τῶν ὁποίων ἐν παλαιότεροις χρόνοις ἔλεγον, ὅτι ἐφαίνοντο ἀνάρμοστα εἰς τὸν γραπτὸν ἡμῶν λόγον. Ἄλλ' ἀφοῦ ὁ γραπτὸς οὗτος λόγος ἀπὸ τριῶν ἤδη δεκαετηρίδων ἤρχισεν, ἀκριβῶς κατὰ τὰς συστάσεις ἐμοῦ, ν' ἀπλοποιῆται, συνίσταται δὲ προδήλως ἢ ἀπλοποίησις αὕτη τοῦτο μὲν εἰς ἀπομάκρυνσιν ἀπ' αὐτοῦ πολλῶν ἀρχαϊκῶν καὶ ἀπαρεσκόντων, τοῦτο δὲ εἰς παραδοχὴν εἰς αὐτὸν ἄλλων λαϊκωτέρων στοιχείων, καθ' ὅσον ταῦτα δὲν προξενοῦν ἐντύπωσιν μαλλιαρισμοῦ*), ἐγὼ.

*) Ἐλλῆν τις ἐπανεβλῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ εἰκοσιπενταετῆ ἀπουσίαν εἶπεν ἡ γλῶσσα παρουσιάζει μεταβολὴν εἰς τὸ καλῶτερον. Ἡ γλῶσσα τῶν μορφωμένων ἔγινεν ὀλιγότερον σχολαστικὴ καὶ ἡ τῶν ἀμορφωτῶν ὀλιγώτερον ἀγροϊκός. (Ἐμπρὸς τῆς 7ης Φεβρ. 1910). Οὕτω τελεῖται κατὰ μικρὸν ἡ προσέγγισις καὶ ἀφομοίωσις.

δοσις δὲν δικάζω καὶ ἀποδοκιμάζω ἢ ἐπιδοκιμάζω ταῦτα ἢ ἐκεῖνα τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς ἱστορικὸς παρατηρῶν τὰ συμβαίνοντα πιστοποιῶ τὴν προΐουσαν σὺν τῷ χρόνῳ ἀπλοποίησιν ταύτην καὶ κατὰ λογικὴν ἀνάγκην συμμορφώνομαι ἐκάστοτε πρὸς τὰ πράγματα, ὁμολογῶ τὴν ἀλήθειαν καὶ οὐδὲν ἄλλο. Ἄλλὰ τοῦτο ποιῶν εἰς οὐδεμίαν, ὡς εἶναι προφανές, περιπίπτω ἀντίφασιν. Ὁ δὲ κ. Τρ. δὲν δύναται ἢ δὲν θέλει νὰ νοήσῃ τὰ ἱστορικὰ ταῦτα γεγονότα καὶ τὴν θρᾶσιν καὶ στάσιν ἐμοῦ ἀπέναντι αὐτῶν, ἀρπάζει δὲ ἀπ' ἐδῶ κ' ἀπ' ἐκεῖ λέξεις καὶ φράσεις ἐμοῦ καὶ ἀντιπαρθετων νομίζει: ὅτι μ' ἐξελέγχει ἀντιφάσκοντα, ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ὅτι ὁ κ. Τρικυταφυλλίδης δὲν εἶναι ἱκανός: ἢ δὲν θέλει νὰ μελετᾷ τὰ πράγματα ὅποια ἀληθῶς ἐν τῷ χρόνῳ ἐξειλίχθησαν.

Ἄλλη ἀντίφασις ἐμοῦ, διατείνεται ὁ κ. Τρ., εἶναι ὅτι ἐγὼ ἄλλοτε μὲν ἔλεγον ὅτι, ἂν μὴ ἡ Κρήτη ἐδουλοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἢ Κρητικὴ λογοτεχνία καὶ μετ' αὐτῆς ἢ Κρητικὴ διάλεκτος θὰ ἐξηπλοῦτο τότε εἰς ἕλην τὴν Ἑλλάδα, σήμερον δὲ δὲν θέλω νὰ ἀναγνωρίσω τὸ ἴδιον δικαίωμα εἰς τὴν νέαν λογοτεχνίαν καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῆς. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀντίφασις αὕτη εἶναι προδήλως ἀνυπόστατος. Ὁ κ. Τρ. ἐλέγχεται ἀνίκανος νὰ νοήσῃ τὸ μέγα καὶ σπουδαῖον ἱστορικὸν γεγονός, ὅτι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΠΗ' αἰῶνος κ.ε.ε. διεμορφώθη παρ' ἡμῖν ἄλλος γραπτὸς λόγος, ὅστις κατέκτησε τὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους, εἰσεχώρησεν οὐ μόνον εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας κοινωνικὰς τάξεις, ἀλλὰ, καθὼς ἢ ἀνωτέρω ἐπιστολῇ δεικνύει, καὶ εἰς αὐτὰς τῶν ἀπαιδεύτων πολιτῶν, κατέστη τὸ μόνον ὄργανον συνεννοήσεως πάντων ἡμῶν, ὅσοι ζῶμεν εἰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις, ὅτι ἀνεπτύχθη οὕτω καὶ κατηρτίσθη νέα Κοινὴ Ἑλληνικὴ, καὶ ὅτι ἀκριβῶς δι' αὐτὸ δὲν δύναται σήμερον νὰ εἰσέλθῃ καὶ κατισχύσῃ ἄλλη, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ πάντα τὰ νεώτερα λογοτεχνήματα δὲν δύναται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ ἀρχαιότερα: Διότι μόνον ἂν παρήγγοντο νεώτερα φιλολογικὰ ἔργα ἀνώτερα τῶν παλαιῶν, θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ ὑπάρχῃ ἐλπίς τις κατισχύσεως ἡμέραν τινα ἄλλου λόγου παρὰ τὸν συνήθη. Ἡ διατί, ἀφοῦ ἀντιποιεῖται καὶ γλωσσολογίας ὁ κ. Τρ., δὲν ἀνέγνωσε τὰ τοῦ πολλοῦ Paul (ἐν ταῖς ἐπιταῖς Γλωσσολογ. Μελέτ. σ. 531) διδάσκοντος ὅτι «εἶναι δύσκολον, ἂν μὴ ὀλως ἀδύνατον, διὰ ἐπὶ μεγάλης τιμῆς ἐκτάσεως ἐγκατασταθῆ καὶ ριζοβολήσῃ, ὡς εἰπεῖν,

κοινή τις γλώσσα, να δημιουργηθῆ διὰ μέρος τι τῆς ἐκτάσεως ταύτης
 ιδιαίτερα τις κοινή... Οἱ ἀγῶνες ἵνα πλασθῆ ιδιαίτερα Νορβηγική
 κοινή γλώσσα ναυαγοῦσιν ἐπὶ τῆς ἤδη ὑπαρχούσης κυριαρχίας τῆς
 Δανικῆς» ἢ τὰ τοῦ Βιλαμόδους λέγοντος ῥητῶς καὶ ἀπεριφράστως
 «Δὲν δύναται νὰ γίνῃ κατὰ τὸν 20ὸν αἰῶνα, ὅ,τι ἴσως θὰ ἦτο δυνα-
 τὸν κατὰ τὸν 14ον» (Προβλημ. σ. 156) ἢ τὰ τοῦ αἰσιδίου Κοραῖ
 « Ἡ μόρφωσις τῶν γλωσσῶν κρέμεται ἀπὸ διαφόρους καὶ ἀλλοκό-
 τους περιστάσεις. Ὀλίγον τι ἀρκεῖ νὰ κλίνη εἰς τὸ ἐν ἢ εἰς τὸ ἄλλο
 μέρος τῆν πλάσιγγα· ἀλλ' ἀφοῦ μίαν φοράν ἢ ὀσπῆ γένη, δὲν
 ἤμπορεῖ πλέον νὰ τὴν ἀλλάξῃ ὀλίγων τινῶν δύναμις». Ὁ κ.
 Τρ. παραμελεῖ πάντα τὰ μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα, ὅσα ἀπὸ
 ἐνὸς καὶ ἐπέκεινα αἰῶνος συνέβησαν παρ' ἡμῖν, ἐντεῦθεν ἀποφαίνεται
 ὅτι ὅπως πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἡ γραφομένη γλώσσα κατηρτίσθη δι'
 ἐκβολῆς μὲν τῶν πολλῶν διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων, ἐπικρατήσεως δὲ
 μιᾶς μόνης ἕνεκα ἱστορικῶν λόγων, οὕτω καὶ σήμερον θὰ ἐπιβληθῆ
 εἰς γλωσσικὸς τύπος, θὰ ἐκβληθοῦν δὲ οἱ ἄλλοι. Δὲν θέλει δὲ νὰ ἴδῃ
 τὸ προφανὲς γεγονός, ὅτι παρ' ἡμῖν δὲν πρόκειται πλέον σήμερον νὰ
 γίνῃ τοιοῦτό τι, ὅποιον γίνεται κατὰ τὸν κατάρτισμόν γραπτοῦ λόγου,
 διὰ τὸν ἀπλουστάτον λόγον ἔτι ἐγένετο ἤδη πρὸ πολλοῦ, ἐπιβλήθη ἤδη
 εἰς γλωσσικὸς τύπος, αὐτὸς οὗτος ὁ θανασίμως μισούμενος ὑπὸ τοῦ
 Krumbacher καὶ τῶν θαυμαστῶν ἐκείνου καθαρεύων, καθὼς καὶ
 ὅτι ὁ τύπος οὗτος οὐ μόνον ὠφέλιμος κρίνεται ὡς προσεγγίζων ἡμᾶς
 εἰς τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα τῶν παλαιότερων καὶ τῶν παλαιῶν καὶ συν-
 δέων ἐκάστην νεωτέραν Ἑλληνικὴν γενεὰν πρὸς τὰς παλαιότερας,
 ἀλλὰ, καὶ τὸ σπουδαιότατον πάντων, ἀρέσκει εἰς ὅλον τὸ ἔθνος καὶ
 προτιμᾶται παντὸς ἄλλου γλωσσικοῦ τύπου, τοῦναντίον δὲ ἀποκηρύτ-
 τεται ὁ ὑπὸ τῶν κ. κ. ἐποπτῶν καὶ τῶν ἄλλων μαλλιαρῶν κατασκευα-
 ζόμενος. Ἡ πῶς θὰ πεισθοῦν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων νὰ λέγουν οὐχὶ
 ὅπως ἡ ἀνωτέρω δημοσιευθεῖσα ἐπιστολὴ τοῦ ἀμαθοῦς δεικνύει
 δναιυχῶς, ἀπραχτος, τοῦ ἐδάφους, τοῦ κήματος, τοῦ Κράτους, πρὸ
 ἡμερῶν, ἐπομένως κλπ. κλπ. ἀλλὰ δύσινχα, ἀπραχτος, τοῦ ἐδάφου,
 τοῦ κημάτου, τοῦ Κράτου, πρὸ ἡμέρες, ἐπόμενα κλπ.: Εἶναι τὸ
 ἴδιον ὡσεὶ προσεπάθει τις νὰ πείσῃ ἡμᾶς ν' ἀλλαξοπιστήσωμεν. Διότι
 κατ' ἀλήθειαν γνησίᾳ καθαρὰ Ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ Χριστιανισμός,
 ἰδιαίτερος Ὁρθόδοξικ, συνεδέθησαν τοσοῦτα στενωῶς μετὰ τοῦ ἔθνι-

τιμοῦ ἡμῶν, ὥστε δὲν δύνανται νὰ χωρισθῶσιν· πρὸλ. ὅσα περὶ τῆς χρήσεως τῆς καθαρᾶς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶπεν ἄλλοτε ὁ καθηγητῆς τῆς ἱστορίας H. Gelzer «*Ἡ χοῆσις καθαρᾶς λέξεως λόγου εἶναι ἀληθῶς εἰπεῖν τὸ ζωικιώτατον στοιχεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐκάστοτε ὁσάκις τὸ ἔθνος ἐμφανίζεται μετὰ νέας ζωῆς, συνεμφανίζεται καὶ ἡ χοῆσις καθαρᾶς λέξεως...*». (Πρὸλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Κ' σ. 58-9).

Ἄλλη ἀντίφασις ἐμοῦ εἶναι κατὰ τὸν κ. Τρ. ὅτι ἀπέκρουσα ἐκ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ὡς ἰδιωματικὴν (πιθανῶς ξένην) λέξιν, τὴν ὅποιαν καὶ ἐγὼ ἄλλοτε μετεχειρίσθην. Διὰ τούτων ὁ κ. ἀνώτερος ἐπόπτης ἐλέγχεται ἄγνοων ὅτι οὐχὶ πάντα τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα, ὅσα ἐγράφησάν ποτε ὑπὸ τινος οὐδὲποτε εἰς ἐφημερίδα ἢ βιβλίον ἢ φέρονται εἰς τὰ λεξικά, εἶναι κατὰλληλα νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία. Ὅπως εἰς τοὺς ἀγροὺς τοὺς μέλλοντας νὰ παραγάγουν ἄριστον σίτον σπείρεται μόνον καθαρῶτατος σπόρος, οὕτω καὶ εἰς τὰ σχολεῖα πρέπει νὰ εἰσάγεται μόνον ὅτι εἶναι πασίχρηστον καὶ πασίγνωστον, πρὸς δὲ γνησίως ἐθνικόν, εὐπρεπὲς κτλ., οὐδὲν τὸ χυδαῖον, ὑβριστικόν, ἰδιωματικόν, ξένον κλπ. Ὁ μακαρίτης Δηλιγιάννης μετεχειρίσθη ποτὲ ἐν τῇ Βουλῇ τὴν λέξιν *στρούγγα*, ὁ Μπακόπουλος τὴν λέξιν *μπουρμπουλήθρες*, ὁ Νιρβάνας γράφει εἰς τὴν Ἐστίαν πλῆθος ξένων λέξεων καὶ ἄλλοι ἄλλας· λοιπὸν πρέπει νὰ εἰσαχθῶσιν αὐταὶ εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία; Καὶ ὁ μεταχειρισθεὶς μὲν ποτε τινὰ τῶν τοιούτων λέξεων χάριν ἀστεῖσμου ἢ ἄλλου τινὸς χαρακτηρισμοῦ, ἀποκηρύττων δ' ἐπειτα αὐτὴν ὡς ἀνάρμοστον εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία περιπίπτει εἰς ἀντίφασιν; Ταῦτα δύνανται ἴσως νὰ δυσχυρίζωνται ἄλλοι, ἀλλ' οὐχὶ ὅσοι ἔτυχον παιδαγωγικῆς μορφώσεως ἔστω καὶ στοιχειώδους.

Ἐνταῦθα ἠδυνάμην νὰ καταπαύσω τὸν λόγον· ἀλλ' ἐπειδὴ προεκλήθην, δὲν θὰ εἶναι ἴσως περιττὸν ἀμυνόμενος νὰ ἐξακολουθήσω αὐτὸν καὶ δείξω τίνες εἶναι οἱ ἀληθῶς ἀντιφάσκοντες καὶ τοῦτο προκειμένου περὶ τῶν σπουδαιωτάτων. Καὶ πρῶτον ἄς ἴδωμεν τὰ τοῦ κ. Δ. Γληγοῦ. Περὶ τούτου ἀναγινώσκωμεν ἐν τῇ Ἀμαλθείᾳ τῆς 5ης Ἰανουαρίου 1908 σ. 2 τὰδε: «Ὁ καθηγητῆς Γληγός, καίτοι ἔγραφεν εἰς τὸν *Νουμῶν* μὲ ὑπογραφὴν *Μῆτιος* ἐπανδῶν μερικὸς στίχους καὶ μεταφράσεις τοῦ Σ. κατὰ τὴν μαλλιαριστικὴν μέθοδον τοῦ ἀλληλοθανασμοῦ, ἔδωκε τρεῖς ἀλληπαλλήλους δηλώ-

σεις εις τὰς ἐφημερίδας, δι' ὧν διεκλήρυνεν ὅτι συκοφαντεῖται ἀποκαλούμενος μαλλιαρός. Καὶ τὸ πρᾶγμα ἔμεινεν ἕως ἐδῶ. "Οἷον πρόκειται περὶ ἄρτου, πολλὰ βεβαίως συγχωροῦνται. Ἀτυχῶς δὲν εὐρίσκονται εἰς τὰς ἐν Ἀθήναις βιβλιοθήκας αἱ ἄλλαι Σμυρναϊκῆ ἐφημερίδες, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ ἴδωμεν κατὰς τάς τὰς δηλώσεις καὶ διαμαρτυρίας τοῦ κ. Γληγοῦ. Ἄλλ' ἄρκει, νομίζω, καὶ ἡ μαρτυρία τῆς Ἀμιλλθείας νὰ πείσῃ πάντας, ὅτι οὗτος ἦτο μὲν πρότερον μαλλιαρός, ὅτι δέ, ἐπειδὴ ἡ Σμυρναϊκὴ κοινὴν κατόπιν τῶν ἐκεῖ γενομένων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μαλλιαρικῶν ἀτασθαλιῶν ἐξηγέρθη κατ' αὐτῶν, φοδῆθεις μήπως ἀπολέσῃ τὴν θέσιν τοῦ ἔσπευσε νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ διαμαρτυρούμενος περὶ τῆς γλωσσικῆς αὐτοῦ ὀρθοδοξίας. "Οὔτε δ' ὅμως πάλιν βραδύτερον ἐνόησεν ὅτι ὁ μαλλιαρισμὸς παρεῖχεν αὐτῷ μεγαλύτερας ὠφελείας, ἔσπευσε ἐκ νέου εἰς τοὺς ἀρχαίους ἔρωτας, (δευτέρα αὕτη ἀλλαξοπιστία), καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πάσῃ δυνάμει ἀγωνίζεται ἔκτοτε νὰ προσηλυτίσῃ καὶ ἄλλους εἰς τὴν γλωσσικὴν ἀρεσιν (ὡς ἤκουσα, ἐκαυχῆθη πέρυσιν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ὅτι καὶ τὸν κ. Τριανταφυλλίδην αὐτὸς κατήχησεν εἰς τὸν μάλλιαρισμὸν), καὶ παντοιοτρόπως ὑποστηρίζει τοὺς μαλλιαρῖζοντας ὑπαλλήλους τῆς παιδείας.

"Ἐπειτα ἄς ἴδωμεν τὰ τοῦ Ὀμίλου περὶ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ σκοποῦ τούτου ἀναγινώσκωμεν ἐν Δελτ. Α' 239 τάδε: «Τὸ πρόνυπο δημοτικὸ σχολεῖο, ἐπειδὴ δὲν πρόκειται νὰ σεβαστεῖ τουλάχιστο ἓνα ἀπὸ τὰ δεδομένα ποῦ ἐπιβάλλει τὸ σχολεῖο μας ἡ ἐποχὴ (τὸν τύπον τοῦ γραπτοῦ λόγου), δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ καλὸ σύγχρονον σχολεῖο» καὶ σ. 240: «ὁ νεωτερικὸς σὶὰ σχολεῖα μπορεῖ νὰ βλάψῃ *) (ἢ καὶ νὰ ὠφελήσῃ) τὰ ἑλληνόπουλα μιᾶς νέας γενεᾶς, ἐνῶ ὁ πειραματισμὸς σὲ εἰδικὸ στενὸ κύκλον δὲν πρόκειται νὰ βλάψῃ κανένα ἀθῶον παιδάκι. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν πρόκειται καὶ νὰ ὠφελήσῃ τὸ πρόνυπο σχολεῖο κανένα παιδί σήμερον, αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ θεωρήσῃ ὁ κ. Χ. ὡς τελείως ὁμολογούμενον, διότι ὁ Ὀμιλος δὲν φιλοδοξεῖ νὰ κάνει φιλανθρωπικὸν σχολεῖο, γὰρ νὰ σώσῃ 10, 20 50 ἢ 100 παιδιά. Μιὰ τέτοια φιλοδοξία δὲν πολυταιριάζει στὴν ἰδιο-

*) Τοῦτο εἶναι ἀπάντησις εἰς ὅσα ἐγὼ εἶπα, ὅτι ἀνηγγέλλετο ἡ ἴδρσις τοῦ προτύπου σχολείου ὑπὸ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου, ἰδὲ ἀνωτ. σ. 1.

συγκρασία του» και σ. 263 «δέν ἡμπορεῖ νά θεωρηθεῖ γλώσσα κατάλληλη γιά τὸ σχολεῖο σήμερα γλώσσα πὸν μπορεῖ καλλιερ-
γουμενὴ καὶ μορφουμένη νά ἐπαρκέσει στὸ μέλλον γιά ὅλες τίς
πνευματικὲς ἀνάγκες, ἐφ' ὅσον δέν εἶναι ἀπὸ σήμερα ὄργανο ἐτοιμο-
τελειοποιημένο σὲ βαθμὸ ἀνάλογο μὲ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ
ἔθνους... Ἡ εἰσαγωγή στὴ διδασκαλία μιᾶς γλώσσας πὸν δέν ἐπαρ-
κεῖ σήμερα στίς πνευματικὲς ἀνάγκες, θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ σταμάτι-
σμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους, ὡς τὴν ἐποχὴ πὸν θὰ τε-
λειοποιηθεῖ τὸ νέο ὄργανο (ἡ γραπτὴ γλώσσα τῶν ὀρισμένων λογοτε-
χνικῶν ἔργων) καὶ θὰ γίνεαι ἄξιο νά χρησιμοποιεῖται γιά τὴν ἀνώτερη πνευ-
ματικὴ ζωή». Ταῦτα, ὀρθότατα, ὁμολογοῦντο ἄλλοτε πρὸ τοῦ οἱ κ.κ.
ἐπόπται καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν· τῶρα δὲ ἀντιφάσκοντες καὶ τὴν
γλώσσαν τὴν δημοτικὴν εὐρίσκουν ἐπαρκῆ δι' ὅλα, καὶ μάλιστα τὴν
μόνην ἐπαρκῆ, καὶ τὰ σχολεῖα πάντα, οὐχὶ τὸ ἐν μόνον, ἐν ᾧ θὰ ἐτε-
λοῦντο τὰ πειράματα, καὶ τὸ ὅποῖον κατὰ τὴν ἰδίαν των ὁμολογίαν
ἠδύνατο νά εἶναι ἐπιβλαβές, κρίνουν ὠφελιμώτατα, καὶ τὰ προαναγ-
γελλόμενα ὡς μέλλοντα νά γίνουσι πειράματα εἶναι τῶρα περιττά, καὶ
σταμάτισμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς δέν φοβοῦνται πλέον, ἀλλὰ τούναν-
τίον πλησιαιτοῦσι ὁδηγοῦσιν ἡμᾶς πρὸς τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀναγέννηση,
ὅπως ὀνομάζουσι τὴν δρᾶσιν αὐτῶν! Χρῆζουσι ταῦτα σχολίων;

Ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει τοῦ νόμου, δι' οὗ ἰδρύθη ὁ θεσμὸς τῶν
ἀνωτέρων ἐποπτῶν, ἐλέγετο ἐπὶ λέξει: πρὸς ἀνωτέραν παιδαγωγικὴν
καὶ καθόλου ἐπιστημονικὴν ἐποπτείαν τοῦ ἔργου τοῦ προσωπικοῦ
τῶν διδασκαλείων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν νηπιαγωγῶν,
τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ νηπιαγωγείων καὶ τῶν ἐπιθεωρητῶν
τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἐπὶ δὲ πρὸς ὁμοίαν καθοδήγησιν αὐτῶν συν-
τελεστικὴν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, διορίζονται
δύο ἀνώτεροι ἐπόπται κλπ.». Ταῦτα ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐν Δελτ.
Ζ' σ. 140. Καὶ τῶρα ἄς παραβάλλῃ τις ταῦτα πρὸς τὰ αὐτ. σ. 168
«Μὲ ἀυτὰ δὲ θέλω φουσιᾶ νά ὑπερασπισθῶ κάθε λέξη πὸν βρισκεται
στὰ νέα ἀναγνωστικά. Δέχομαι μάλιστα πὸς ὅσο σωστὲς (?) καὶ ἀναμ-
φισβήτητες (?) κιὰν εἶναι οἱ παραπάνω ἀρχές, μπορεῖ στὴν ἐφαρμογὴ
νά ἔργων καὶ λάθη καὶ νά δόθησαν στίς μικρὲς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ
πρώωρα λέξεις γιά ἔννοιες πὸν ἀργότερα μόνο θὰ ἔπρεπε νά διδα-
χτοῦν τὰ παιδιὰ. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ζήτημα πὸν δέν ἔχει σχέση

ούτε μὲ τὸ γλωσσικὸ τύπο τῶν ἀναγνωστικῶν οὔτε μὲ τὴ δικαιοδοσία ἐκείνων ποῦ εἶχαν ἀναλάβει νὰ κανονίσουν μόνο τὴ γλωσσική τους μορφή καὶ ὄχι ν' ἀλλάξουν τὸ περιεχόμενό τους». Βλέπετε τίνας εὐτυράτους σκοποὺς ἐπεδίωκεν ὁ θεσμὸς τῶν ἀνωτέρων ἐποπέτων, καὶ πῶς τώρα ἀναγκάζονται νὰ ὁμολογοῦν καὶ τὰ γλωσσικὰ καὶ τὰλλα λάθη αὐτῶν (δόθηκαν πρόωρα λέξεις κλπ.), καὶ πῶς ἀποσύρονται καὶ προσπαθοῦν ν' ἀποβάλουν πᾶσαν εὐθύνην διὰ τὴν ποιότητα τῶν βιβλίων διατεινόμενοι ἀτοπώτατα, ὅτι ἡ δικαιοδοσία αὐτῶν δὲν ἐκτείνεται εἰς τὸ περιεχόμενον ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ὅμως καὶ αὐτὴν δὲν τολμοῦν νὰ ὑπερασπίσων.

Ἐπειτα ἂν διὰ τὸ περιεχόμενον τῶν ὑπ' ἄλλων συνταχθέντων καὶ ὑπ' αὐτῶν γλωσσικῶς μεταρρυθμισθέντων ἀναγνωστικῶν εἶναι ἀνεύθυνοι, ὑπόθεσις ὑπερβαίνουσα πᾶσαν ἀφέλειαν, τί θὰ εἶπουν, πῶς θὰ ἀπολογηθοῦν διὰ τὸ περιεχόμενον τῶν βιβλίων, τῶν ὁποίων αὐτοὶ οὐτοὶ εἶναι συντάκται, οἷον τῶν διαβοήτων *Ψηλῶν Βουνῶν*;

Ἐπειτα ἐρωτᾶται: τί ἔργον ὁ ἐν ἀρχῇ ἀναγραφόμενος σκοπὸς «πρὸς ἀνωτέραν παιδαγωγικὴν καὶ καθόλου ἐπιστημονικὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ἔργου τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκαλείων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κλπ.»; ἐνηργήθη τι, ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον; Ἐπώπευσαν, ἐδῆγγησαν τὸ προσωπικὸν τοῦτο κἀμμίαν φοράν; ἢ τὸνναντίον ἐξηλέγχθησαν ἐπανεπιτημένως ὑπὸ τοῦ κ. διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθῆναις Διδασκαλείου τὰ πολυειδῆ αὐτῶν σφάλματα; Καὶ λοιπὸν πᾶσα ἡ ἀπὸ τοσοῦτων ἐτῶν διατυμπανιζομένη ἐκπαιδευτικὴ ἀναγέννησις περιορίσθη οὕτως εἰς τὴν τοιαύτην διαρρῦθμισιν τῆς γλώσσης τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων καὶ πᾶσα ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση κατήντησεν εἰς γλωσσικὴν ἐξαχρείωσιν! Βλέπετε, τί περιεχόμενον εἶχαν καὶ ποῦ κατέληξαν οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι λόγοι καὶ αἱ ἐπαγγελίαι; Πῶς πρέπει νὰ χαρακτηρισθῶσι ταῦτα;

Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1910 προανήγγελλον καὶ ὑπέσχοντο «τὸ πρότυπο ἀλφαβητάριον, τὰ πρότυπα διδανικὰ βιβλία, τὰ βοηθητικὰ τοῦ διδασκάλου βιβλία, καὶ ἄλλα βιβλία συστηματικά, διαφωτιστικά, πολεμικὰ καὶ ιστορικὰ». Καὶ Δελτ. Α' σ. 1—2 «Ὁ Ὅμιλος ἐπιθυμεῖ πρῶτον νὰ ἐκδοθῶσιν εἰς ἰδιαιτέρα βιβλία τὰ ἀποτελέσματα πολυετοῦς ἐργασίας καὶ ἐρεῦνης, ὅπου τὰ πρᾶγματα θὰ ὀμιλήσουν καλύτερα ἀπὸ πᾶσαν θεωρίαν», καὶ «ἡ καταλληλοτέρα ἀπάντησις θὰ

δοθῆ με τὴν ἐκδοσιν τῶν πρώτων βιβλίων τῆς παιδικῆς μας βιβλιοθήκης καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἔργων ἢ πειραμάτων» (18/7/910), καὶ κατὰ τὸ 1912 ὑπέσχοντο πάλιν «βιβλωθήκην, ποῦ σκοπεύει σὺντομα νὰ ἀρχίσαι νὰ τυπώνει».

Τοιοσποτρόπως διακηρύττοντες ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὰ ἀναλήθη ταῦτα περὶ προτύπου ἀλφαριθμητικοῦ, περὶ παιδικῆς βιβλιοθήκης κλπ. περὶ ἐκδόσεως καὶ διανομῆς αὐτῶν (χρειάζονται χρήματα γιὰ τὸ τίπωμα τῶν ἀναγνωστικῶν... τὸ μίσθασμα τῶν διαφωτιστικῶν βιβλίων...) πρέπειθον ἄνδρας φιλοπάτριδας καὶ φιλοπροόδους νὰ ὑποστηρίξουν αὐτοὺς ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς, ἵνα δύνανται νὰ ἐκδίδουν τὸ περίφημον Δελτίο των, ἐν ᾧ μετὰ κόμπου δημοσιεύοντες κοινὰ καὶ τετριμμένα παρίσταντο ὡς οἱ καταλλήλοτατοι ἀναμορφωταὶ τῆς παιδείας, ὡς οἱ ἄνωθεν κεκλημένοι διὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀναγέννηση! Ἡ δὲ καθαρὰ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οὐδὲν μὲν δεῖγμα οὔτε τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως οὔτε τῆς διδακτικῆς ἰκανότητος αὐτῶν, πλὴν μεγάλων καὶ παχέων λόγων, ἔδειξαν, πᾶσαι δὲ αἱ ἐπαγγελίαι αὐτῶν ἦσαν λόγοι κενοὶ καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ λόγοι κενοί. Ἐντεσθεν ἔτε μετὰ 7 ἔλα ἔτη, κατὰ τὸ 1917, ἐκλήθησαν εἰς τὴν Ἀρχήν, ὡμολόγησαν ὅτι «δὲ μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς ἡ βαρυσήμαντη Κυβερνητικὴ ἀπόφαση δὲ μᾶς ἤρθε ἄξαφνα». Καὶ βραδύτερον ἔτε ἠναγκάζοντο νὰ δικαιολογοῦν τὰ ποικίλα λάθη, ἔσα παρετηροῦντο καὶ κατηγγέλ-λοντο εἰς τὰ ὑπ' ἄλλων μὲν συνταχθέντα, ὑπὸ τῶν κ.κ. δὲ ἐποπτῶν ὡς πρὸς τὴν γλώσσαν μεταρρυθμισθέντα ἀνεγνωστικὰ βιβλία, προε-φασίζοντο ἄλλοι ἄλλα. Οὕτω λ. χ. ὁ μὲν Γενικὸς Γραμματεὺς ἔλε-γεν «δὲν εἶναι παράδοξον ἂν προκειμένου περὶ τόσον σοβαροῦ καὶ δυσχεροῦς ἔργου, ὡς τὰ νέα ἀναγνωστικὰ (10 ἐντὸς δύο ἐτῶν) πα-ραιοφύροσαν καὶ ὀλίγα λέξεις ἢ καὶ τύποι τινὲς προσηροῦντες εἰς τὸ γλωσσικὸν αἰσθημα τῶν πεπαιδευμένων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ διορθωθῆ». Καὶ ἂν τὸν ἰδανικὸν τύπον δὲν ἔδωκαν ἔως τώρα τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία, ἀναμφιβόλως θὰ τὸν δώσουν βραδύτερον». (Ἐκπαιδ. Ἐρευν. 4/1919 σ. 9). Ὁ δὲ κ. Τριανταφυλλίδης ἐν Δελτ. Ζ' 142 διατείνεται ὅτι «ἂν καὶ ἀποφασίστηκε τόσον ἔξαφνα μὲ ὑπερ-βολικὰ μικρὰς προθεσμίας γιὰ νὰ γραφοῦν τὰ νέα ἀναγνωστικὰ, νὰ κριθοῦν, νὰ διορθωθοῦν καὶ ἐκτυπωθοῦν— νὰ κυκλοφορήσουν τὰ νέα βιβλία δύσμοσι μόλις μῆρες, ἀφοῦ εἶχε ψηφιστῆ ὁ νέος νόμος

και λίγες εβδομάδες, αφού καταρτίστηκε η νέα ύλη της «Ανωτέρας Εποπτείας».

Όσοι τα από το 1910 προαναγγελλόμενα ως έτοιμα βιβλία, ως πονήματα πολυετούς εργασίας και έρευνας, συνετελέσθησαν κατά μὲν τὸν κ. Γληγόρην ἐντὸς δύο ἐτῶν, κατὰ δὲ τὸν κ. Τριανταφυλλίδη ἐντὸς δύο μηνῶν καὶ ἡμίσεος! Μάτην, ὡς φαίνεται, παρήγγελλεν ὁ Κικέρων mendaces memores esse oportet. Ἀλλὰ τί θὰ εἰπῆτε, ὅταν μάθετε ὅτι κατ' ἀλήθειαν οὐδὲ ἐν βιβλίον συνέγραψαν οὔτε εἰς δύο ἔτη οὔτε εἰς δύο μῆνας καὶ ἡμισίον οἱ κ.κ. ἐπόπται, ἀλλὰ βιβλία ὑπ' ἄλλων συγγραμμένα ἀπλῶς διερρῦθησαν γλωσσικῶς κατὰ τὰς θεωρίας αὐτῶν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω; Ἡ τί θὰ εἰπῆτε, ὅταν μάθετε ὅτι προεκήρυττον μὲν ὅτι τὰ δεῖνα καὶ δεῖνα βιβλία, ἔργα μάλιστα πολυετούς εργασίας καὶ ἐρευνας, εἶχον ἔτοιμα πρὸς τύπωσιν καὶ ὅτι αὐτὰ θὰ ἦσαν εὐγλωττότερα κλπ., δὲν εἶχαν δὲ ἀκόμη καθορίσει οὐδὲ τὸν γλωσσικὸν τύπον εἰς τὸν ὁποῖον ἐσκοποῦν νὰ τὰ γράψουν! (πρόβλ. Δελτ. Α' 264 «ποιὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ σχολείου, θὰ ἐκθέσω τὴν γνώμην μου γνωρίζοντας ὅτι ὁ Ὅμιλος δὲν ἔχει σχηματίσει γνώμην ὠρισμένην». Νομίζω περὶ τὸν νὰ χαρακτηρίσω ἐγὼ τὴν τοιαύτην διαγωγὴν τῶν κ. κ. ἐποπτῶν ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης θὰ εὕρη αὐτὸς τὴν κατάλληλον ὀνομασίαν.

Πόσον δὲ ἦσαν παρεσκευασμένοι εἰς συγγραφὴν τοιούτων βιβλίων, ὁποῖα πρὸ τοσούτων ἐτῶν προεκήρυττον ὡς ἔργα πολυετούς εργασίας καὶ ἐρευνας, ἀπέδειξαν διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ψηλῶν Βουνῶν. Τὸ βιβλίον τοῦτο συνετάχθη ὑπὸ συντακτικῆς ἐπιτροπείας, ἧς μετεἶχον οἱ κ.κ. ἐπόπται, καὶ ὡς εἶκος, ἐπηγέθη ἅμα ἐκδοθὲν ὡς ἀριστούργημα. Ὅτε δ' ὅμως ἤρχισαν νὰ ἐξελέγχωνται τὰ πολυειδή αὐτοῦ ἀμαρτήματα, ὅτε ἐλέχθη καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῶν Περιοδικῷ καὶ ὑπὸ ὀπαδοῦ τῆς δημοτικῆς, ὅτι «οὐδὲ προσπάθεια καὶ πρὸς βελτιώσειν τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων παρατηρεῖται εἰς τὰ νέα ἀναγνωστικά» (πρόβλ. Δελτ. Ζ' σ. 46), τότε ἀπέναντι τῆς γενικῆς ταύτης ἀποδοκιμασίας παρήγγειλαν, ὡς ἤκουσα, δι' ἐπισήμου ἐγκυκλίου πρὸς τὸ ἐν Χαλκίδι συνέδριον τῶν διδασκάλων νὰ κρίνουν τὸ βιβλίον τοῦτο ἐν σχέσει πρὸς τὰ προηγούμενα ἀναγνωστικά, οὐχὶ ἀπολύτως. Ἀλλ' ὀρθότατα παρετηρήθη πρὸς τὸν ἕτερον ἐκεῖ τότε κ. ἐπόπτην,

ότι ή αξίωσις αύτη ήτο άτοπος, διότι τό βιβλίον έδει νά είναι άριστον και νά κριθή άπολύτως και άσχετως πρós πάντα τά παλαιότερα, άφου, ώς διεδίδετο, οι κράτιστοι περι τά εκπαιδευτικά, ήτοι και ο κατ'έξοχήν παιδαγωγός του, Όμίλου κ. Δελμούζος, και ό γλωσσολόγος αύτου κ. Μανόλης Τριανταφυλλίδης και τόσοι άλλοι άριστείς συνειργάσθησαν εις σύνταξιν αύτου. Διά ταύτα δε και ό περιστάμενος έν τή συνεδρία έκείνη άνώτερος έπόπτης και εκ των συντακτών του βιβλίου ήναγκάσθη ένώπιον των δημοδιδασκάλων νά όμολογήση ότι δυνατόν νά έγιναν λάθη, ότι δύνανται νά εισπαγάουν εις τά σχολεία άλλο βιβλίον κλπ., ήτοι άπεκήρυξεν αυτό! Όμοίως έξηναγκασμένην όμολογίαν κάμνει και ό κ. Δελμούζος έν Δελτ. Ζ' 234 λέγων «Κανένας μας δέν πιστεύει ότι τά Ψηλά Βουνά είναι άριστούργημα άδιάπαιτο... από τίς λεπτομέρειες που τόμισαν μερικés επικρίσεις, άλλες είναι σωστές, άλλες συζητήσιμες και άλλες άβάσιμες». Βλέπετε, πάντα ταύτα είναι σφόδρα συνάδοντα πρós άλληλα και όχι αντιφατικά οδδ ένεπιστημοσύνης άποδεικτικά! Ως φαίνεται, δέν ήξεύρουν οι κ. κ. άνώτεροι έπόπται ότι, ίνα νέον τι σύστημα δυνηθή νά κατισχύση άλλου παλαιότερου και τούτου τοσοούτον βαθέως έρριζωόμενου και ισχυρού, άνάγκη νά είναι ουχι μόνον λογικώς άκόλουθον έαυτῶν αλλά και κατά τά ανθρώπινα άπηλλαγμενον τοιούτων γελοίων σφαλμάτων.

Είδομεν άνωτέρω σ. 6. 8 ότι κατά τον κ. Τριανταφυλλίδην ή κοινωνική συνείδηση άπήτησε την εισαγωγήν τής δημοτικής εις τά δημοτικά σχολεία. Άλλ' όμοίως είδομεν αύτόθι, ότι έν Δελτ. Ε' σ. 8 όμολογείται ότι «τό μεγαλύτερο μέρος τής Έλληνικής κοινωνίας δέν έννοεί άκόμη τίς προσπάθειες του Όμίλου» και έν Ζ' 94 «ή γλωσσική ανακαίνιση, άν και υποστηρίζεται πια τώρα από μερίδα κοινωνική, μένει πάντοτε άξίωση μικρής μειοψηφίας». Και έν Έκπαιδευτική Έρευνήτῃ 1919 τῆς 15 Άπριλίου σ. 8-9 όμολογεί ό ίδιος κ. Τριανταφυλλίδης, ότι «είναι άληθές ότι πολλοί γονεΐς δυσφοροῦν με την γλώσσαν των άναγνωστικῶν βιβλίων, και αναφέρει φίλους του εκφοράσας άπορίαν και έπιμένοντας ν' άποσύρουν τά παιδιά των από τά σχολεία». «Όστε ή κοινωνική συνείδησις άπήτησε την εισαγωγήν τής δημοτικής και πάλιν ή πλειοψηφία του Έλληνικού ποδάλλει αύτην και πολλοί γονεΐς προτιμοῦν νά μένουν τά τέκνα αυτών άπξιδευτα, ή νά διδάχθουν την γλώσσαν των κ.κ. έποπτῶν!

Περὶ τῆς γλώσσης τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων, ἤτοι περὶ τοῦ κυρίου, ὡς διατείνονται, σκοποῦ τοῦ θεσμοῦ τῶν κ.κ. ἐποπτῶν ἀναγνώσκομεν ἐν τῷ Δελτίῳ πολλὰ καὶ ποικίλα. Οὕτω λ. χ. ἐν τόμ. Ζ' 167 ἐκοντὰ στὴ χρήση, προφορικὴ καὶ λογοτεχνικὴ, καὶ τῆ γεωγραφικῆ διάδοσθ, ἔχομε καὶ ἄλλα ἐπιβοηθητικὰ κριτήρια γὰ τὴν ἐκλογὴν μας, καθὼς τὴν παραγωγικότητα καὶ τὴ μεγαλύτερη ὁμοιότητα μὲ τοὺς ἀρχαίους τύπους...». Παρλείπων τὰ λεγόμενα περὶ τῆς γεωγραφικῆς διαδόσεως, ἤτοι περὶ τῆς εὐχρηστίας γλωσσικοῦ τινος στοιχείου εἰς πολλὰς ἢ ὀλίγας Ἑλληνικὰς χώρας, διότι ταῦτα εἶναι ἀκόμη κατὰ μέγα μέρος ἀγνωστα, ἐρωτῶ: τὴν παραγωγικότητα, ἤτοι τὸν πλοῦτον τῶν λέξεων τῶν δυναμένων νὰ παραχθῶσιν ἐκ τινος λέξεως, καὶ τὴν μεγαλύτεραν ὁμοιότητα τῶν προτιμητέων λέξεων καὶ τύπων πρὸς ἀρχαίους, δὲν συνέστησα μὲν ἐγὼ ἐπανειλημμένως ὡς γνώμονα κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ χρῆσιν τῶν γλωσσικῶν στοιχείων, παρέδρασαν δὲ καὶ παραβαίνουν διαρκῶς οἱ κ.κ. ἐπόπται γράφοντες καὶ εἰσάγοντες εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία λέξεις ξένας καὶ ἀγόνους ἢ διαστρέφοντες τὴν ὀρθογραφίαν ἄλλων, ὥστε νὰ ἐξαφανίζεσται ἡ ὁμοιότης αὐτῶν πρὸς τὴν ἀρχαίαν μορφήν; Πρὸβλ. πρῶτον τοσοῦτῆς ἀντὶ βοσκός, ὅτε ἔχομεν καὶ τὸ βῆμα βοσκῶ καὶ τὸ ὄνομα βοσκὴ καὶ τὸ βοσκικὴ ἔπειτα τὸ κάλφας ἀντὶ μαθητῆς, παρ' ὃ καὶ μαθητεύω κλπ. ἔπειτα ὀρθογραφίας, οἷον μίγα, δίξι, δογιά κλπ. Λοιπὸν ἐρωτῶ: ἐφαρμόζουσι τὰ κριτήρια ταῦτα, τὰ ὅποια λέγουσι τώρα ὅτι ἔχομεν ἡ ὄχι; Καὶ ἀντιφάσκουσι ἡ ὄχι;

Ἐν Δελτ. Α' σ. 14 ἀναγινώσκομεν: Ἡ σημερινὴ πολιτεία καὶ οἱ ἐπίσημοι παιδαγωγοὶ ἀρχισαν νὰ παραδέχονται ὅτι ὄργανο τῆς διδασκαλίας στὸ δημοτικὸ σχολεῖο πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἀνεπιτήδευτος προφορικὸς λόγος τῶν ἀνεπιγυμένων τάξεων. Κι αὐτὸ ἀκριβῶς... ἡμεῖς χωρὶς περιστροφῆς τὸ θεωροῦμε δόγμα καὶ θὰ τὸ βάλουμε βάση στὸ δημοτικὸ μας σχολεῖο». Καὶ «ὁ γραμματικὸς τύπος τῆς δημοτικῆς ἔχει βρεθεῖ. Ἄλλ' ἐν σ. 264 τοῦ αὐτοῦ Τόμου κείται τὸ ἀνωτέρω περὶ αὐτῆν «ποῖα πρέπει νὰ εἶναι καὶ ποῖα μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ σχολείου; θὰ ἐκθέσω τὴν γνώμη μου τὴν αἰομική, γνωρίζοντας πῶς ὁ Ὅμιλος δὲν ἔχει σχηματίσει γνώμη δριστικὴ». Ὡστε ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ εἶχον παραδεχθῆ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνεπιγυμένων τάξεων καὶ τοῦτο ἦτο δόγμα αὐτῶν, εἶχον εὐρεῖ τὸν γραμματικὸν τύ-

πον κλπ. και ἄμα ὁμολόγουν ὅτι ὁ Ὅμιλος δὲν εἶχε σχηματίσει γνώμην ὀριστικὴν εἰς τίνα γλῶσσαν θὰ ἐγράφοιτο τὰ βιβλία τοῦ σχολείου, τὰ ὅποια ἔτοιμα και πολυτελεῖς ἐργασίας και ἐρεῦνης προϊόντα προανήγγελλον! Καὶ ὅμως ἀκόμη παραδοξότερα εἶναι τὰ ἐν τῷ μ. Β' σ. 77 ἀναγινωσκόμενα: «Ποῖος θὰ εἶναι ὁ γραπτός λόγος ποῦ θὰ κατέχει και θὰ γράφει ὁ ἀπόφοιτος τοῦ δημοτικοῦ σχολείου; τὸ γραπτὸ λόγο τὸ σχολεῖο θὰ τὸν μάθει ἀπὸ τὰ παιδιὰ». Ὡστε μέχρι τοῦδε τὰ παιδιὰ ἐδιδάσκοντο τὴν γλῶσσαν, τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν πάντων ἡμῶν, ἐν τῷ σχολείῳ τοῦ λοιποῦ δὲ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ὅμιλου θὰ συμβαίνοι τὸ ἐναντίον, τὸ σχολεῖον θὰ διδάσκειται και θὰ μανθάνῃ τὴν γλῶσσαν τῶν παιδιῶν! Καὶ ἂν οἱ μικροὶ ὁμιλοῦν διαλέκτους ἢ και ἕνας γλῶσσας, λ. χ. Τσακωνικά, Ποντικά, Κυπριακά, Ἀλβανικά, Βλάχικά, Σλαβικά, Τουρκικά κλπ., τὸ σχολεῖον, δηλαδὴ οἱ διδάσκαλοι θὰ διδάσκονται ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν αὐτῶν; Εὐχαριστοῦμεν! Πρὸς και Ἐκπαίδ. Ἐρευνητοῦ 31ης Αὐγούστου σ. 9 ἐ. ἔ. «Ἡ Ἀθήνα και αἱ μεγαλοπόλεις δὲν εἶναι ὁ ἑλληνικὸς λαός· τὸ χωριὸ εἶναι ποῦ θὰ μᾶς δώσει τὸ μέτρο ἐνὸς παιδιοῦ». Ὡστε τώρα πλέον εὐρέθη ὁ γλωσσικὸς τύπος ὁ μέλλων νὰ διδάχθῃ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν παιδιῶν και τούτων κατοικούντων οὐχὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν οὐδ' εἰς ἄλλας μεγαλοπόλεις, ἀλλ' εἰς τὰ χωριά. Διὰ τοῦτο δὲ και διαρρήθην διδάσκουσιν ὅτι «τὸ παιδί δὲν εἶναι δυνατόν ἄλλην γλῶσσαν ν' ἀφίγη σὶὸ σπίτι του και ἄλλην νὰ συναγαθῇ εἰς τὸ σχολεῖον». Καὶ ὅμως ἀκριβῶς τοῦτο ἀπατεῖ ὁ νόμος, και τοῦτο γίνεται εἰς τὰ πολλὰ χωριά, ἤτοι τὸ παιδί ν' ἀφίγη εἰς τὸν οἶκον τὴν διάλεκτον, τὸ ἰδίωμα, τὴν ἑξένην γλῶσσαν και νὰ μανθάνῃ, ὀφείλει νὰ μανθάνῃ, «τὴν κοινὴν λαλουμένην, τὴν ἐθνικὴν».

Και σημειωτέον ὅτι ἐμοῦ κατηγοροῦσι δεινά, διότι συνέστησα τὴν εἰς τὰς πόλεις λαλουμένην, τὴν πολιτικὴν γλῶσσαν, διότι, λέγουν, ὡς μεικτὴ, εἶναι οὐχὶ ὁμοειδῆς και ἀπλή, δὲν ὄρισα δὲ ἐγώ, ἂν και γλωσσολόγος, τίνα στοιχεῖα αὐτῆς πρέπει νὰ παραλαμβάνονται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον*), αὐτοὶ δὲ συνιστοῦν τὴν τῶν

*) Ἡ ἀξίωσις αὐτῆ τῶν κ.κ. ἐποπτῶν ἢ στηρίζεται ἐπὶ ἀμαθείας ἢ εἶναι διαβολή· διότι δὲν εἶναι ἔργον ἐμοῦ νὰ νομοθετήσω τρόπον τινὰ και ὀρίσω τίνας τύπους

χωρικών παιδιών! Και όμως διὰ μὲν τῆς ὁμοειδοῦς καθόλου εἶπειν γλώσσης τῶν πόλεων συνεννοούμεθα πάντες οἱ πανταχόθεν καταγόμενοι "Ἕλληνες, διὰ τῶν διαλέκτων δὲ καὶ ποικίλων ἰδιωμάτων τῶν χωρῶν πάνυ δυσκόλως.

Ἐν Δελτ. Α' 269 ἀναγινώσκουμεν «ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα (ἡ δημοτικὴ) αὕτη δὲν γράφεται ἀκόμη, φρσικὰ ὁ δάσκαλος τοῦ προτύπου σχολείου θὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὴν διδάξει, ἐν ᾧ θὰ τὴν κανονίζει... Ἐννοεῖται πὺς αὕτη ἡ δουλειὰ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸν κάθε δάσκαλο τοῦ κάθε σχολείου... θὰ γίνῃ ἀπὸ παιδαγωγὸν—γλωσσολόγον, ποὺ μὲ τὸ πειραματικὸν τὸν σχολεῖο πρόκειται νὰ δώσει τὴν νέα γραπτὴν γλῶσσα σὲ ἀναγνωστικά». Ὡστε ἡ γλῶσσα αὕτη δὲν γράφεται ἀκόμη, ἔχει ἀνάγκην κανονισμοῦ καὶ τοῦτο θὰ ἐπιτύχη οὐχὶ ὁ πρῶτος τυχὸν διδάσκαλος ἀλλ' ὁ παιδαγωγὸς ἅμα καὶ γλωσσολόγος κλπ. Πολὺ καλὰ, ἀλλὰ τότε πῶς παραγγέλλονται δι' ἐπισήμου ἐγκυκλίου οἱ διδάσκαλοι νὰ μὴ ὀμιλοῦν πρὸς τοὺς μαθητὰς τῶν τὴν συνήθη γλῶσσαν, ἀλλὰ ταύτην τὴν λεγομένην δημοτικὴν καὶ εἰς αὕτην νὰ διατυπῶνουν τοὺς κανόνας καὶ καθόλου τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν; Πρὸλ. ὅσα περὶ τούτου ἐξαπέστειλεν ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων Ἀθηνῶν καὶ μέλος τῆς περιφέρειου Συντακτικῆς τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων Ἐπιτροπείας πρὸς τοὺς διδασκάλους τῆς περιφέρειας του. «Παρὰ τὰς συστάσεις του, λέγει, μεταχειρίζονται πλείστας ὁσας λέξεις καὶ τύπους τῆς καθαρευούσης, ὡς γήλοφος, ὄρος, πρόποδες, ὑπώρεια, πεδιάς, λιμὴν λέγεται μέρος τοῦ κόλλου, τρία ἐπὶ τέσσαρα» συνιστᾷ δὲ «καὶ διηγούμενοί τι εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν

ἡ λέξεις ἢ φράσεις ἢ συντάξεις πρέπει νὰ μεταχειρίζονται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον οἱ λόγοι τοῦ ἔθνους καὶ τίνας οὐχί. Οἱ γλωσσολόγοι ὡς γλωσσολογοὶ ἐξετάζουν ἄλλα πράγματα τῆς γλώσσης, οὐδέποτε νομοθετοῦν τὴν χρῆσιν τῶν στοιχείων αὐτῆς. Τούτων· οὐ μάλιστα δικαιοσύνην διδάσκουν ὅτι «προκειμένου περὶ τῆς χρήσεως οὐχὶ ἡ τοῦ γλωσσολόγου ἀλλ' ἡ τοῦ καλλιτέχου, ἡ τοῦ ἔθνους ψήφος εἶναι ἡ μόνη κυρία». (Ἀπαγγέλ. σ. 178). Ἡ δυνάμη οἱ κ.κ. ἐπὶ τῆς νὰ μᾶς ὀνομάσῃ ἕνα γνήσιον γλωσσολόγον ὅστις ἐπεξεργασθῆ ποτε τοιοῦτό τι; Μόνοι οἱ γλωσσολόγοι τοῦ γλυκοῦ νεροῦ, ἐπεὶ δὲ ἀδυνατοῦν νὰ κατορθώσῃν τι μικρὸν ἢ μέγα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, τρέπονται ἐπὶ τὰ βλάστη καὶ δυσεξέλεγκτα ταῦτα, ἐν οἷς πλαττεῖται λόγων κίλευσις. Οἱ γλωσσολόγοι μόνον ἀπὸ ἐφαλμένου, ἀπὸ ψευδογλωσσικῶν, ἀπὸ ἀνιστορητικῶν πλανῶν δύνανται νὰ ἀποτρεφῶν καὶ μόνον γενικῶς κατὰ τὰ διδάγματα τῆς ἱστορίας τῶν γλωσσῶν δικαιοῦνται νὰ ἀποφαινῶνται περὶ τῆς πορείας τῆς γλωσσικῆς ἀνεξίσεως.

τριῶν κατωτέρων τάξεων καὶ διδάσκοντες αὐτοὺς οἷονδήποτε ἄλλο ἐκτὸς τοῦ γλωσσικοῦ μάθημα μεταχειρίζεσθε καὶ τὸ λεξιλόγιον καὶ τὸ τυπικὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γραμμένα τὰ ἀναγνωστικὰ τῶν τάξεων τούτων. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν διατύπωσιν ἰδίᾳ τῶν κανόνων καὶ τῶν ὁρισμῶν δὲν εἶναι εὐκόλον εἰς τὸν καθένα σας νὰ διατυπώνη αὐτοὺς αὐτοσχεδιάζων κατὰ τὴν ὄραν τοῦ μαθήματος εἰς τὴν δημοτικὴν, διὰ τοῦτο συνιστῶ εἰς ὑμᾶς ἔχοντας τοῦτο πρὸ ὀφθαλμῶν νὰ πράττειτε τοῦτο κατὰ τὴν κατ' οἶκον παρασκευὴν σας. Ὡς ἕκαστος βλέπει, ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς ἀτυχεῖς διδασκάλους νὰ προπαρασκευάζουν κατ' οἶκον καὶ διατυπώσουν τοὺς κανόνας καὶ τοὺς ὁρισμούς, δηλ. τὴν γλώσσαν τῆς διδασκαλίας των, εἰς τὴν ὅχι ἀκόμη γραφεῖσιν δημοτικὴν, ἦτοι νὰ πλάττουν, νὰ βυθιζοῦν καὶ κανονίζου τὴν γλώσσαν, καίτοι ἀνωτέρω ἔλεγον ὅτι τοῦτο ἦτο ἔργον μόνου τοῦ παιδαγωγοῦ ἅμα καὶ γλωσσολόγου μάλιστα, κατόπιν πειραμάτων!

Ἐν τῷ Δελτ. Γ' σ. 68 ἀναγινώσκωμεν ὅτι «ὁ λογοτεχνικός σήμερα τύπος δὲν κατώρθωσε νὰ βγάλλῃ ἀπὸ τὴν κοινὴν χρῆσιν τὸ λόγιον ἔτι βρῦσες βρυσῶν καὶ συνειδήσεις συνειδήσεων. Γὰρ τῆ σχολικῆ γλώσσα θὰ δοθῇ καὶ δῶ φροντίδα, τὰ πρῶτα χρόνια νὰ μὴν παρουσιάζονται παρὰ οἱ δημοτικοὶ τύποι». Ἄλλ' ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἐδῶ λεγόμενα ταῦτα παρατηρεῖται ὅτι ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις, καθὼς καὶ ἐν τῷ σχεδιαγραφίματι τῆς γραμματικῆς αὐτῶν κείνται οὐχὶ οἱ δημοτικοὶ εἰς-ες (λέξεις, πράξεις) ἀλλ' οἱ εἰς-εις τύποι. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι δὲν ἔλεγον ἀλήθειαν, ὅτε διετείνοντο ὅτι ὁ γραμματικός τύπος τῆς γλώσσης ταύτης ἔχει βροθεῖ καὶ καθορισθῇ. Διὰ ταῦτα δὲ παρατηροῦνται καὶ ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ παράδοξα οὕτω λ. χ. εἰς μὲν τὰ Ψηλὰ Βουνὰ ἀναγινώσκονται ὀνομαστικὰ εἰς -τητα, οἷον ἡ κοινότης, ἀλλ' ἐν τῷ ἐπ' ἐσχάτων ἐκδοθέντι Ζ' τόμῳ τοῦ Δελτίου ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται, παρετηρήθη ὑπὸ πολλῶν ὅτι οἱ τύποι οὗτοι κἀμνονι κακὴν ἐντύπωσιν, φεύγουν αὐτοὺς σχεδὸν ὅλως, δὲν μεταχειρίζονται δ' ὁμῶς οὐδὲ τὸν τύπον τῆς ὀνομαστικῆς εἰς -της, ἡ κοινότης, ἀλλὰ ἀπέχονται τῆς ὀνομαστικῆς τῶν εἰς -της ὀνομάτων, οὕτω δ' ἀποβάλλεται μέγας πλοῦτος ἀναγκαίων στοιχείων ἐκ τῆς γλώσσης καὶ ἐλαττοῦται ἡ φραστικὴ δυνάμις αὐτῆς. Ἐπειτα ἀφοῦ παρελήφθη ὁ εἰς -εις τύπος συνειδήσεις, καθὼς καὶ ὁ τῆς ἐν. καὶ πληθ. γενικῆς

συνειδήσεως, συνειδήσεων (τουλάχιστον ούδαμος ἐν τῇ Ζ' τόμῳ τοῦ Δελτίου ἀπήντησα τὰς γενικὰς τῆς συνειδήσεως τῶν συνειδησῶν, ὅπως κλίνουν τῆς βούλης ἰδῶν βουσῶν), τότε τί παρελήφθη ἐκ τῆς νέας κλίσεως; ἡ ὀνομαστικὴ καὶ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικού, ἡ συνειδήση ἢ συνειδήση! Ἄλλ' εἶναι εἰς τὴν ἀβάστατον ἡμῶν ὀμιλίαν οἱ τύποι ἢ συνειδήσεις τὴν συνειδήσαι ἄλλοτριώτεροι ἀπὸ τὰς γενικὰς καὶ τὴν πληθ. ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν; Λοιπὸν διατί ἐκβάλλονται οὗτοι καὶ μόνοι οὗτοι; Πάντως ἕνα φαίνεται ὅτι ὑπάρχει καὶ δημοτικὴ κοινὴ γλῶσσα καὶ ὅτι κ.κ. ἐπόπτει ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς γλώσσης! Εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ὀνόματος ἢ πόλις συμβαίνει τὸ ἀξιοσημείωτον ὅτι γράφουν ὀνομαστικὴν ἢ πόλη καὶ αἰτ. τὴν πόλη, ἀλλὰ κατὰ γενικὴν δὲν τολμοῦν νὰ εἰπουν τῆς πόλης, ἀλλὰ δὲν θέλουν νὰ γράψουν καὶ τῆς πόλεως· λοιπὸν μεταχειρίζονται ἄλλας λέξεις, τῆς χώρας, τῆς πολιτείας, καὶ οὕτω καθιστῶσι τὴν γλῶσσαν πλήρη ἐλλειπειῶν, ἤτοι ἀνώμαλον, καὶ ταῦτα αὐτοὶ οἱ κοπτόμενοι ὑπὲρ φυσικῆς γλώσσης! Οὕτω θὰ ἀναγινώσκωμεν αὔριον ὅτι «ἡ Πελοπόννησος ἔχει 10 χώρες ἢ πολιτείες».

Ἐν Δελτ. Α' 203 ἀναγινώσκειται: «Τὸ κράτος μὲ κανένα τρόπο δὲν μπορεῖ νὰ χῆ τὸ δικαίωμα νὰ καταρτίξῃ τέτοια σχολεῖα, ποῦ ἀντὶ ν' ἀνταποκρίνονται σὲ πραγματικὰς ἀνάγκας ὑπηρετοῦν μιὰν ἀπιαστον καὶ στὸ βάθος ἀνήθικη καὶ ὀλεθρὴ χιμαῖρα». Καὶ ὅμως τὸ Κράτος ἢ μάλλον οἱ ὑποκατασταθέντες εἰς τὸ Κράτος ἐπιβάλλουν εἰς τὸ ἔθνος γλῶσσαν τὴν ὁποῖαν, ὡς αὐτοὶ οὗτοι ὁμολογοῦν, δὲν θέλει, καὶ ταῦτα πάντα χάριν χιμαῖρας, τῆς δημιουργίας νέας γλώσσης.

Ἐν Δελτ. Ε' 125 λέγεται ὅτι «ἡ καθαρῆουσα εἶναι ἐκανώτερη σὰν πρὸ ἐπεξεργασμένη πού εἶναι νὰ ἀποδώσῃ χαριτολογία λεπτότερα καὶ καλλιτεχνικότερα παρότι μπορεῖ ἢ ἀκόμη ἀμόρφωτη δημοτικὴ», καὶ «ὅτι ἡ μικτὴ (ἤτοι ἡ κοινὴ λαλουμένη) ἐμφανίζει πιστότερον τὴν ζωντανὴν λαλιὰν καὶ εἶναι εὐκόλος ἢ χρῆσις αὐτῆς», ὅτι «ἡ καθαρῆουσα εἶναι πατροπαράδοτη*», ὅτι δὲ ἡ χρῆσις τῆς δημοτικῆς ἀπαιτεῖ μελέτην καὶ καλλιέργειαν». (Δελτ. Ε' 119 — 20 καὶ 6,49). Καὶ ὅμως κατόπιν τούτων οὐ μόνον ἀποβάλλουν τὴν γλῶσ-

*) Ὁ κ. Γιαννίδης, ὁ γράψας τὸ μαλλικρισμὸν τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον ἐπιμόνος συνίστηεν εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ ἐπιθεωρητὰς οἱ κ.κ. ἐπόπτει καὶ ὁ κ. Γενικός Γραμματεὺς, διατείνεται τὸ ἑναεῖον ὅτι δὲν εἶναι πατροπαράδοτη.

σαν ἡμῶν τούτην. ἤτις καὶ κατ' αὐτοὺς ἐκφράζει χαριτολογίαν, ἐμφανίζει πιστότερον τὴν ζωντανὴν λαλίαν, τῆς ὁποίας εἶναι εὐκολωτέρα ἢ χρῆσις κλπ., καὶ ἀγωνίζονται νὰ ἐπιβάλλουν εἰς τὸ ἔθνος τὴν ἰδιότυπον δημοτικὴν, ἣτις κατὰ τὴν ἰδίαν ὁμολογίαν «ἀπαιτεῖ μελέτην καὶ καλλιέργειαν», ἀλλὰ καὶ τὸ παρadoxότατον ἀλλαγῆς διατείνονται ὅτι ἡ μεικτὴ αὕτη γλῶσσα τοῦ κ. Κονδουλάκι ἐν τῷ Πατούχα εἶναι «*συχρὰ καὶ ἡ πὺρ δυσάρεστος καὶ δυσκολοδιάβατος, εἶναι συνήθως καὶ ἀνικαλαισθητικὴ*». Καὶ ὅμως πάντες θὰ μοὶ συμφωνήσουν ὅτι ἡ μὲν χρῆσις τῆς μεικτῆς γλῶσσας τοῦ κ. Κονδουλάκι στηρίζεται ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθητικῆτος τοῦ συγγραφέως, τελεῖται αὐτομάτως ὡς εἶπεν, ἄνευ ἰδικιτέρως προσοχῆς καὶ μελέτης, ἡ δὲ τῶν κ.κ. ἐποπτῶν κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν μαρτυρίαν «ἀπαιτεῖ μελέτην καὶ καλλιέργειαν», ἐν ἄλλοις λόγοις δὲν εἶναι ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν γλῶσσα διότι πάντες οἱ ἐπιστήμονες γινώσκουν, ὅτι ἡ ἀληθὴς ἐθνικὴ γλῶσσα τοῦτον μάλιστα ἔχει τὸν χαρακτήρα, *ὅτι δὲν ἀπαιτεῖ μελέτην καὶ προσοχὴν ἰδιαίτεράν κατὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς*

Ἄφ' ἑνὸς διατείνονται ὅτι «*ἡ δημοτικὴ εἶναι ἱκανή, ἡ μόνη ἱκανὴ δι' ὅλα*», καὶ ἄφ' ἑτέρου ὁμολογοῦν ὅτι «*ἂν ἦσαν ν' ἀποκλείσωμε ἀπὸ τὴν κοινὴν μᾶς κάθε λέξιν ποὺ δὲν εἶναι ἀπανελληνιασ καὶ ποὺ δὲν τὴν ξέρονται ἀπὸ τὸ σπῆναι τοὺς ὅλοι οἱ Ἕλληνες, σὲ κάθε γωνίᾳ τῆς ἑλληνικῆς γῆς, δὲ θὰ μᾶς ἀπόμειναν παρὰ καμιά χιλιάδα λέξεις*». Καὶ ἐν Δελτ. Ζ' 166 «*οὔτε πίστεψε οὔτε ὑποστήριξε ποτὲ κανεὶς ὡς τῶρα σοβαρὰ πῶς ἡ δημοτικὴ ἔχει κοινὰς ὅλες τῆς τίς λέξεις, μὲ τίς σημασίας τοὺς καὶ τοὺς τύπους τῶν, οὔτε καὶ καθιερώθηκε σὲ κανένα ἔθνος ὡς κοινὴ ἐθνικὴ γλῶσσα, ἰδιώμα ποὺ νὰ ἦταν ἀπὸ πρὶν γνωστὰς ὅλες τοῦ αἰ λέξεις σὲ ὀλόκληρο τὸ ἔθνος*». Πολὺ καλά, ἀλλὰ τότε ἐρωτᾶται, πρῶτον τί εἶδους κοινὴ εἶναι ἡ κοινὴ σας αὕτη, ἀφοῦ, ὡς λέγετε, δὲν ἔχει εἰ μὴ περὶ τὰς 1000 λέξεις; καὶ δεῦτερον διατὶ νὰ λάβετε τὴν δημοτικὴν τούτην ὡς βάσιν, ἀφοῦ εἶναι τοσοῦτον πτωχὴ; Διατὶ δὲν λαμβάνετε τὴν κοινήν λαλομένην, τὴν μεικτὴν; Στοχάζεσθε ὅτι, ἂν μεταβάλλετε τὸ ἐπεξεργασμένη εἰς ἐπεξεργασμένη καὶ τὸ τραχέα εἰς τραχιά καὶ τὸ ὑλοτόμος εἰς λοιτόμος κτλ., ἂν γράφατε φράσεις οἷον γρηγορόφραση προθυμία (Ε'. 7), δὲν κάνουν ἐπίδειξιν, προσπέρασα τὸν ἀντίπαλό μου, πυροκαγιά, ὅταν ἤρθαν οἱ Πέρσες, μὲ τραβᾷ ἀπὸ τὸ χιτῶνα, ἡ φωνὴ

του είχε μία έκφραση κτ. κτ., ἐπλάσατε δημοτικὸν γνήσιον λόγον; Ἐπειτα ταῦτα μεταχειρίζομενοι δὲν ὁμολογεῖτε ὅτι κατασκευάζετε τὴν νέαν, ἄγνωστον γλώσσαν, τὴν ὅποιαν θέλετε καὶ καλὰ νὰ ἐπιβάλετε, νὰ ἀναγκάσετε τὸ ἔθνος νὰ τὴν μάθῃ; Πρὸς. καὶ τὰ ἐν Δελτ. Ζ' 189 «Καὶ θεωρητικὰ ὑλοποιηθῆκε ἀπὸ τὸν κ. Δελμούζο καὶ ἀπὸ ἐμένα δι' ἡ δημοικὴ πού γράφομε δὲν μπορεῖ νὰ διατηρήσῃ οὔτε διατηρεῖ ἀληθινὰ τὴν καθαρότητα τῆς καθαρῆς λαϊκῆς γλώσσης». Ὡστε σεῖς τὴν συμπληρώνετε καὶ πλάττετε. Ὅμιλεῖτε ὡς νὰ ἐπρόκειτο τὴν πρῶτον νὰ πλάσῃ γραπτὸν λόγον τὸ Ἑλλην. ἔθνος, καὶ ἐνῶ καθ' ἑκάστην ἐπικαλεῖσθε τὴν ἐξέλιξιν, δὲν θέλετε νὰ πεισθῆτε ὅτι καὶ ὁ γραπτὸς ἡμῶν λόγος ἐξελίχθη καὶ ἔχει δικαιοῦματα.

Διὰ ταῦτα ἔλεγον μὲν ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει ὅτι «Διὰ τοιοῦτον καθορισμοῦ τῆς γλώσσης προδιαγράφονται λίαν σαφῶς τὰ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων πρέπει νὰ κινήται, ὥστε σύμφωνος οὖσα πρὸς τὸ πανελλήνιον γλωσσικὸν αἰσθημα τοῦ προφορικοῦ λόγου...» ἔπειτα δὲ γράφουν ἡ λόγια παράδοση, τοὺς λόγιους τύπους, ἡ πάγια βάση, τὸ ποιό, τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψης (6, 98), ἀνακαίνισις τῆς γλώσσης, εὐδοίωσις, τραχιά κλπ. κλπ. Καὶ ἐρωτᾶται: εἶναι ταῦτα σύμφωνα πρὸς τὸ πανελλήνιον γλωσσικὸν αἰσθημα τοῦ προφορικοῦ λόγου; Ἄρα γε ὠμίλησε ποτὲ ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, τοιοῦτοτρόπως; Προσπίπτουν ταῦτα εἰς τὸ οὖς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, δὲν λέγω πλέον τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἀγραμμάτου λαοῦ, ὡς ὀρθὰ καὶ ἀρεστά; Καὶ δὲν εἶναι κατασκευάσμα ψευδο-γλωσσικῶν θεωριῶν; Ἀλλὰ τότε δὲν δικαιούται ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ κηρύξῃ μετὰ τοῦ αἰοιδίμου Κοραῖ «πέμπω εἰς κόρακας τὸν χυδαῖσμόν» κλπ.:

Ἐπειτα, καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς κείται ὁ κόμβος, δὲν πρόκειται περὶ τῆς γλώσσης τὴν ὅποιαν ἠξεύρουσιν ἀπὸ τῆς οἰκίας αὐτῶν ὅλοι οἱ Ἕλληνες πάσης Ἑλληνικῆς χώρας. Ἡ γλῶσσα τὴν ὅποιαν οἱ Ἕλληνες εἰς ἑκάστην γωνίαν Ἑλληνικῆς γῆς λαλοῦσι καὶ ποικίλη εἶναι, καθ' ὅσον ἄλλος ἄλλος ἐν τῇ οἴκῳ μανθάνει, καὶ ἑκασταχοῦ πτωχῇ, ἐφ' ὅσον ὀλίγα σχετικῶς πράγματα δηλοῖ. Λοιπὸν δὲν πρόκειται περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ περὶ τῆς κατ' ἐξοχὴν ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης, τῆς γλώσσης τὴν ὅποιαν ὁμιλοῦμεν εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὰ σχολεῖα, συνηθίζομεν εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν, εἰς τὰς ἐφημερίδας κλπ. κλπ., καὶ ἥτις ἔχει

χιλιάδας λέξεων, και διδασκομένη πλουτίζει την διάνοιαν των μαθητών ου μόνον δια πολλών λέξεων αλλά και δια των αντιστοιχών εννοιών και ητις συνάπτει ημάς προς άλλήλους και πάντα νέαν Έλληνικην γενεάν προς τὸ παρελθὸν η̄μων τό τε ἔγγυς και τὸ ἀπωτέρω. Ταύτην δὲ τὴν ΚΟΙΝΗΝ ΛΑΛΟΥΜΕΝΗΝ, τὴν κατ' ἔξοχὴν ἔθνηκην η̄μων γλώσσαν, ὀφείλει, προφανῶς και συμφώνως προς τὸν νόμον, νὰ διδάσκη τὸ σχολεῖον τοὺς μικροὺς μαθητάς, οὐχὶ δὲ ἄλλην ὑφ' οἴου-δήποτε κατασκευαζομένην. Ταύτης τῆς μεικτῆς γλώσσης τὰ ἐκ τῆς λογίας παραδόσεως καταγόμενα στοιχεῖα, οἱ δασκαλισμοὶ τοῦ κ. Τριανταφυλλίδου, ἕπως χλευαστικῶς ἀποκαλεῖ ταῦτα, εἶναι μέγα και πολὺτιμον ἐθνικὸν και παιδευτικὸν μέσον, διότι ταῦτα ἀποτελοῦν τὰ ἐνωτικὰ σημεῖα και η̄μων προς άλλήλους και τῆς νέας γλώσσης προς τὴν ἀρχαίαν, τὴν γέφυραν εἰς εὐκολον μετάβασιν εἰς τὸν λόγον τῶν παλαιότερων γενεῶν, ἕπως μακρὰ πείρα ἐδίδαξεν η̄μάς. Καὶ ὅμως τὰ στοιχεῖα ταῦτα, ἀκόμη και ὅσα κατήγησαν κοινότατα πᾶσιν και ἀναγκαιότατα η̄μῖν, τὴν ἐνωτικὸν σύνδεσμον πάντων η̄μων και τὴν γέφυραν ταύτην προσπαθοῦν νὰ κρημνίσουν οἱ ἀναλαβόντες τὴν ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμισιν παρ' η̄μῖν!

Παραβάλλοντες τὰ ἐμὰ διδάγματα προς τὰ ἄλλου συναδέλφου, προς τὸν ὅποιον ῥητῶς και ἐπανειλημμένως ἐδήλωσα ὅτι δὲν δύναμαι ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερεῖαις νὰ συμφωνήσω, ἀγωνίζονται νὰ δεῖξουν ὅτι δὲν λέγω ὀρθά. Ἐπειτα θέλοντες νὰ φύγουν τοὺς ἐλέγχους ἐφ' οἷς ἐπὶ τσαῦτα ἔτη ἐσφάλλοντο εἰς τὸ Δελτίο, ἀποκηρύττουν τὰ, ἴδια αὐτῶν ἔργα, τὴν ἐν τῇ περιοδικῇ αὐτῶν τούτῳ παρατηρουμένην ἀτασθαλίαν γλωσσικῶν φαινομένων, ὀρθογραφίας κλπ., διατεινόμενοι ὅτι μόνον ἡ γλώσσα τῶν ἀναγνωστικῶν γράφεται κατὰ τὰς ἀρχάς των. Λογικώτατα! Ἐπειτα τί ἀπέγιναν αἱ ἀρχαὶ αἱ ἐπὶ τσαῦτα ἔτη ἐξυμνούμεναι ὡς ἀναντίρρητοι ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι, ὡς ἔργα πολυετοῦς ἐργασίας και ἐρεῦνης;

Ὅτε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος κατηγγέθησαν αἱ χυδαιότητες και τὰλλα ἀμαρτήματα τῶν τότε ἐκδομένων ἀναγνωστικῶν βιβλίων, ἐγνωσθη ὅτι ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἐκάλεσε τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον και συνέστησε νὰ προσέχη εἰς τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου, νὰ φεύγη τὴν χρῆσιν τῶν ἀκροτήτων και ἀτοπιῶν τούτων, νὰ προτιμᾷ τὰς γνωστὰς Ἑλληνικὰς λέξεις τῶν ξένων, νὰ

προσέχη εἰς τὰ τῆς γλώσσης τῶν βιβλίων τούτων, ἵνα μὴ προσβάλλεται τὸ περὶ γλώσσης αἶσθημα τῶν μορφωμένων κλπ., ἐπὶ πᾶσι δὲ ἤξιωσε νὰ μὴ ἐπιβάλλεται τυραννικῶς ἢ γνώμη ἑνὸς τινος προκειμένου νὰ ὀρθομοθῇ ἡ γλῶσσα τῶν ἀναγνωστικῶν, ἀλλὰ ὀλόκληρον τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον νὰ κρίνῃ καὶ ἀποφασίσῃ περὶ τούτων, ἵνα οὕτω παύσουν οἱ ἐκτροχιασμοί. Ἄλλ' εἰσηκούσθησαν αἱ συνεταὶ αὐταὶ συστάσεις; ἀρὰ γε ἐγένετο ἀναθεώρησις τῆς γλώσσης τῶν κατὰ τὸ σχολ. ἔτος 1917-1918 προεκδοθέντων Ἀναγνωσματῶν τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου; Ἐκωνομίσθη συμφώνως πρὸς αὐτὰς ἡ γλῶσσα τῶν κατόπιν ἐκδοθέντων ὑπὸ ἐπιτροπείας, τῆς ὁποίας, μέλη ἦσαν καὶ αὐτοὶ οἱ κ.κ. ἀνώτεροι ἐπόπται, διαβοήτων *Ψηλῶν Βουνῶν*; Πᾶν τουναντίον! Καὶ εἰς ταῦτα καὶ εἰς τὰ κατόπιν ἐκδοθέντα Ἀναγνωστικά τῆς τετάρτης τάξεως («*Στὰ Παλιὰ Χρόνια*» — «*Ἡ πατρίδα μας, ἀρχαία καὶ νέα ἐποχὴ*») εὐρίσκονται πάντα ταῦτα, ἀφ' ὧν ἀπέτρεπεν ὁ κ. Πρόεδρος. Ἡ γνώμη τοῦ κ. Μανόλη Τριανταφυλλίδου, ἀνωτέρου καὶ τῶν νόμων καὶ τῶν πρωθυπουργικῶν συστάσεων γενομένου, κανονίζει τὴν γλῶσσαν τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων, δηλ. τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει ἡ Πολιτεία εἰς τοὺς νέους Ἕλληνας, καίτοι, ὡς ἀκούομεν, ἡ μειοψηφία τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς χρῆσιν ἰδιωτισμῶν καὶ μαλλιαρισμῶν, καὶ δὲν συνετάχθη, ὡς ὄφειλε, προηγουμένως οὐδ' ὑπάρχει πρακτικὸν τοῦ αὐτοῦ Συμβουλίου καθορίζον τὰς ἀρχάς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων θὰ ἐκωνομίστει ἡ γλῶσσα τῶν βιβλίων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Κατὰ τῆς ἀπολυταρχικῆς ταύτης διαχειρίσεως τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης ἀναγκάζομαι νὰ διαμαρτυρηθῶ, πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ πᾶς ἄλλος Ἕλλην θὰ συμφωνήσῃ μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν διαμαρτυρίαν ταύτην.

Ὁ κ. Γληνὸς παρέδωκεν ἐνώπιον τῶν διδασκάλων ἐν Πειραιεὶ τὴν χρῆσιν τῆς γραφομένης ὕφ' ἡμῶν σήμερον γλώσσης πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς Λατινικῆς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ. Ἄλλ' ὅτι οἱ μεταχειριζόμενοι τότε τὴν Λατινικὴν παρελάμβανον μὲν ἅπαν τὸ τυπικὸν αὐτῆς, καίτοι σχεδὸν ὅλως ἀπηργαυωμένον, ἐνφ' παρ' ἡμῖν τὸ πλεῖστον μὲν μέρος τοῦ τυπικοῦ σφίζεται καὶ εἶναι κοινὸν εἰς τε τὴν νέαν καὶ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, ἄλλο δὲ εἶνα

παντελῶς νέον (ἔχω γράφει, θά γράψω κλπ.), ἄλλο δὲ ἀρχαῖον εἶναι ἄχρηστον ἡμῖν σήμερον, καὶ ὅτι τὰ μὲν λατ. ἐνόουν τότε μόνοι οἱ πεπαιδευμένοι, τὴν δὲ γραφομένην ἡμῶν γλῶσσαν, καὶ μόνην ταύτην, ἀνχνινώσκουν καὶ νοοῦν καὶ οἱ ὀφθαλμοῖσται καὶ οἱ ἀμαξηλάται, ὅτι ταύτης καὶ μόνης ταύτης γίνεται χρῆσις ἐν παντὶ συλλόγῳ ἢ συναθροίσει, οἷον ἐν συλλαλητηρίοις περὶ ἐκλογῶν, περὶ σταφίδος κλπ., ὅτι ταύτην μεταχειρίζονται καὶ οἱ ἔμποροι καὶ πάντες οἱ ὀπωσθήποτε ἐγγράμματοι εἰς τὴν ἐπιστολογραφίαν, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἂν καὶ ἐλέχθησαν πρὸ πολλοῦ, ἀγνοεῖ, ὡς φαίνεται, ὁ κ. Γληνός. Ἄλλ' ἂν ἡ ἀγνοία δύναται νὰ τύχῃ συγγνώμης, ἢ τόλμῃ ἕμως μετὰ τῆς ὁποίας ἀπὸ τῆς ἐπιστήμου θέσεως αὐτοῦ ἀναλαμβάνει νὰ διδάξῃ τὰ πλημμελῆ ταῦτα ἀνθρώπους ἀμαθεστέρους περὶ τὴν ἱστορίαν καὶ οὕτω πλανᾷ αὐτούς, τοῦτο κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ συγχωρηθῇ αὐτῷ. (Πρόβλ. Ἄπαντήσ. σ. 336 κέξ. καὶ Ἄθηνᾶς Κ' σ. 51—2).

Διεκλήρυσαν ὅτι ἐκάλουν πάντα τὸν βουλόμενον νὰ μετᾶσῃ τοῦ Ὅμιλου καὶ συζητήσῃ μετ' αὐτῶν, ἵνα οὕτως ἐκ τῶν συζητήσεων προκύψῃ ἡ ἀλήθεια· ἔπειτα μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας κατέσταντες τοὺς ἐπιθεωρητὰς τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσέως εἰς συνεδρίαν ἐδίδασκον αὐτοὺς κεκλεισμένων τῶν θυρῶν εἰς οὐδένα ἐπιτρέποντες νὰ εἰσέλθῃ, ἤτοι ἀπέκλεισαν πᾶσαν συζήτησιν. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ ὅτε πρὸ τίνος συνήλθεν εἰς Χαλκίδα ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον τῶν διδασκάλων, ἀπηγορεύθη ἡ ἐξέτασις τοῦ περὶ γλώσσης ζητήματος. Ἄλλὰ καὶ ὅτε πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἰδρύθη ὑπὸ λογίων ἀνδρῶν ἐν Ἀθήναις Ἐκπαιδευτικὸς Σύλλογος, ἵνα μελετήσῃ ἐν ἡσυχίᾳ ἐκπαιδευτικὰ τινὰ ζητήματα καὶ ὑποβάλλῃ ἐν καιρῷ τὰς σκέψεις αὐτοῦ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἐδήλωσαν δὲ οἱ ἱδρυταὶ τοῦ Συλλόγου τοῦτου ὅτι καὶ ὅσοι τυχὸν διαφωνοῦν εἴτε περὶ λεπτομερειῶν τινῶν εἴτε περὶ τῶν καθόλου, θὰ εἶναι ἀσμένως δεκτοί, ἵνα συζητήσουν καὶ εὗρουν τὰ χρήσιμα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, τότε συνέδη τὸ παράδοξον, ὅτι ἂν καὶ οὔτε ἡ συνάθροσις τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Συλλόγου οὔτε ἄλλο τι αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἢ διεφημίσθη, οἱ κ. κ. ἐπόπται ἐταράχθησαν σφόδρα, ὥσει κατεπαύοντο τὰ οἰκόπεδα αὐτῶν. Ἐντεῦθεν ἤγειραν μέγαν θόρυβον εἰς τὸν ἡμερήσιον Τύπον καὶ ἅμα κατήγγελλον τοὺς ἱδρυτὰς τοῦ νέου Συλλόγου (ἐνίων τῶν ὁποίων καὶ τὰ ὀνό-

ματὰ ἅτε οὐ δημοσιευθέντα, ἠγγύου, διὸ καὶ ἄλλους ἀντ' ἄλλων ἀνέγραφον), καθήγγελλον λέγω, αὐτοὺς ἐπὶ ἀκαίρῳ διαταράξει τῆς κοινωνίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως, καίτοι αὐτοὶ καὶ οὐδεὶς ἄλλος διατάρακτον ἔπειτα ἠπέλουν αὐτοὺς πρὸς τρομοκρατήσιν, ὅτι ὑπάλληλοι ὄντες μετέχουν τοιοῦτου Συλλόγου, ἐνῶ καὶ αὐτοὶ ὑπάλληλοι, καὶ μάλιστα ἐν τῷ κέντρῳ, καὶ Σύλλογον ἀπαρτίζουσιν καὶ Περισοδικὸν δημοσιεύουν. Τελευταῖον δὲ ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Δελμούζος ἐν Δελτ. Ζ' 227 τὰ κομψὰ τάδε: «Ὁ καιρὸς τῆς ὀχλοκρατίας πέρασε πιά, ὅπως τὸ εἶδειξεν ἡ στάσις τῆς πολιτείας σὺν τελευταῖο πραξικόπημα τοῦ κ. Χ. καὶ λοιπῶν. Τῇ στάσει αὐτῇ ζήτησαν μερικοὶ νὰ τὴν χαρακτηρίσουν ὡς ἀνελεύθερον, γαυὶ ἐμποδίζει τάχα τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως. Ἄν ἦσαν ἀλήθεια εἶσι, μόνο ραγιαῖς θὰ μπορούσαν νὰ ἐπιδοκιμάσῃ τέτοια μέτρα. Εἶναι ὅμως ἐλευθερία σκέψεως ἢ ἐλευθερία σὲ κάθε εἶδος συκοφαντία, ἢ ἀσοδοσία σὴν ἐκμετάλλευσιν κάθε ἱεροῦ καὶ ὀσίου, ἢ ἐλευθερία σὴν δημιουργίαν ὀχλοκρατίας καὶ ἄλλα παρόμοια;» Καὶ «πρὶν ἀκόμη γίνει τὸ πραξικόπημα σὴν μητροπολιτικῇ αἴθρῳ» (Ἐκπαιδ. Ἐρευν. 15 Σεπτεμβρίου σ. 13).

Βλέπετε; θυμῶναι ὁ κ. Δελμούζος. Ἄλλ' ἦτο κατ' ἀλήθειαν ὀχλοκρατία καὶ πραξικόπημα (!!) ἢ συνάθροισις ὀλίγων δεκάδων ἀνδρῶν, ὅσον τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου, τοῦ κ. Νομάρχου, Βουλευτῶν, καθηγητῶν κλπ.; καὶ τί ἄρά γε ἐμελλον νὰ πραξικοπήσουν ἐκεῖ συνελθόντες οἱ ἄνδρες οὗτοι; Καὶ ἢ πράξις αὐτῶν αὕτη ἦτο ἀληθῶς κάθε εἶδος συκοφαντία, ἀσοδοσία σὴν ἐκμετάλλευσιν κάθε ἱεροῦ καὶ ὀσίου, δημιουργία ὀχλοκρατίας καὶ ἄλλων παρομοίων, ἦτοι ἐσκόπων νὰ συκοφαντοῦν, νὰ ἐκμεταλλεῦνται πᾶν ἱερὸν καὶ ὀσιον καὶ ὀχλοκρατικῶς νὰ ἐνεργοῦν οἱ τότε συνελθόντες καὶ διὰ τὰ δεινὰ κακουργήματα ταῦτα δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἐλευθερία; Καὶ ἢ στάσις τὴν ὅποیان ἔλαβον ἀπέναντι τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου τοῦτου, ὅχι ἢ Κυβερνήσις τῶν φιλελευθέρων, ἀλλ' οἱ κ.κ. ἐπόπτει μετὰ τοῦ γενικοῦ γραμματέως καὶ τῶν δημοσιογράφων φίλων αὐτῶν ἦτο ἀνταξία φιλελευθέρως Κυβερνήσεως, ἐλευθέρως συνταγματικῆς πολιτείας; Καὶ ἂν μόνον ραγιαῖδες θὰ ἐπεδοκίμαζαν τὰ τοιαῦτα μέτρα, πῶς πρέπει νὰ ὀνομασθῶσιν οἱ διενεργήσαντες αὐτά; Καὶ ὅμως αὐτοὶ οὗτοι προτοῦ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν ἐκόπτοντο ὑπὲρ τῆς πλήρους ἐλευθερίας ἐν τοῖς ἐκπαιδευτικοῖς. «Ἄν εἶχαμε, διετείνοντο,

τὴν παιδεία ἐλεύθερον... ἀλλὰ δι' αὐτὸ παραμείναμε στὴ μεσαιωνικὴ Ἐκπαίδευση...». Ἴδού ὅμως τώρα πῶς νοοῦν τὴν ἐλευθερίαν καὶ πῶς δι' αὐτῆς ὀδηγοῦν τὸ ἔθνος πρὸς τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀναγέννησιν!

Ἦδη πρὸ πολλοῦ παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ὅτι ἐν τετραρχμέναις κοινωνίαις πολλάκις αἱ λέξεις ἀποβάλλουσι τὴν σημασίαν αὐτῶν καὶ δηλοῦν ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον τοῦ πρότερον σημαινομένου. Τοῦτο φαίνεται ὅτι συνέβη καὶ παρ' ἡμῖν ἐπ' ἐσχάτων. Διότι ἄλλως δὲν νοοῦνται τὰ παράδοξα ταῦτα. Τὸ λυπηρὸν μόνον εἶναι ὅτι ταῦτα συμβαίνουσι ἐν αὐτῇ τῇ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας καὶ μάλιστα ὑπὸ Κυβέρνησιν φιλελευθέρων.

Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ὀργιζόμενος, ὡς φαίνεται, ἔθηκεν ἐπιπεφιλίδα τῶν κατ' ἔμου λόγων τοῦ τὴν ἀρχὴν τοῦ πρώτου λόγου τοῦ Κικέρωνος *In Catilinam* «*Quo usque tandem?*» θέλων οὕτω νὰ δείξῃ ὅτι καὶ πρόσωπον ἄρχοντος, ὑπάτου, τῆς Πολιτείας, ἀπέναντι ἔμου ἀναλαμβάνει, καὶ ὅπως τοῦ Κικέρωνος οὕτω καὶ αὐτοῦ ἡ ὑπομονὴ ἀπέναντι τῶν κακουργημάτων ἔμου ἐξηγητήθη. Ταῦτα παρατηρήσας ἐσκέφθην πρὸς στιγμὴν ὅτι ἴσως θὰ ὄφειλον νὰ εἶμαι εὐγνώμων ὅτι δὲν διέταξεν — ἀφοῦ τοιοῦτον ὑπεδύθη πρόσωπον — νὰ ριφθῶ εἰς τὸ δεσμοτήριον καὶ φονευθῶ, ἵνα δυνηθῇ κατόπιν νὰ κηρύξῃ πρὸς τοὺς φίλους τοῦ νικίτι, ὅπως ὁ Κικέρων περὶ τῶν συνωμοτῶν τοῦ Κατιλίνα *vixerunt*. Ἐπειτα δ' ὅμως ἔκρινα προτιμότερον νὰ διαβεβαιώσω καὶ τὸν κ. Μανόλην Τριανταφυλλίδην καὶ τοὺς ὁμοίους αὐτῷ πρῶτον μὲν ὅτι ἐγὼ οὔτε ὀργίζομαι οὔτε πρόσωπον ἄρχοντος ἀναλαμβάνω, ἀρκοῦμαι δὲ εἰς τὸ τοῦ ἀπλοῦ στρατιώτου ἀγωνιστοῦ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς παιδείας. Καὶ δεύτερον ὅτι Θεοῦ βοηθοῦντος θὰ ἐξακολουθήσω ἀγωνιζόμενος — ἄς τὸ εἰπῶ καὶ ἐγὼ Λατινιστὶ! — *usque ad excidium deceptorum*.

Προσθήκη.

Εἶχον τυπωθῆ τὰνωτέρω, ὅτε περιήλθεν εἰς χεῖράς μου τὸ 2^{ον} Παράρτημα τοῦ Δελτίου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, μετ' ἐκπλήξεως δὲ παρετήρησα ὅτι ὁ κ. Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τούτου καὶ οἱ κ. κ. ἀνώτεροι ἐπόπται ἐφεῦρον καὶ ἄλλο ὄπλον, δι' οὗ ἠθέλησαν νὰ μὲ πλήξωσι, λέγων τὴν διαβολὴν παρὰ τοῖς λει-

τουργούς της Έκπαιδευσεως, και ταῦτα δαπάναις τοῦ Κράτους. Ἐδημοσίευσαν δηλ. εἰς τὸ Παράρτημα τοῦ Δελτίου, ἐν ᾧ καταχωρίζονται ἐπίσημοι πράξεις, πραγματεῖαι περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος συνταχθεῖσαν ὑπὸ ἀνθρώπου, ὅστις, ἐπειδὴ πρῶτον μὲν ἀπεμακρόνηται ἀπὸ τῆς συντάξεως τοῦ λεξικοῦ δι' ἀνικανότητα, ἔπειτα δὲ ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς δι' ἀμάθειαν κατόπιν εἰσηγήσεως ὑπ' ἐμοῦ συνταχθείσης, ὀργίζεται κατ' ἐμὸν. Ἐντεῦθεν δὲν τολμᾷ μὲν νὰ ἀντεπεξέλθῃ καὶ δείξῃ ὅτι κακῶς ἐξήλεγξα τὰ ἐν τῇ εἰσηγήσει ἐκείνῃ καταδειχθέντα πολυειδῆ ἐπιστημονικὰ ἁμαρτήματα, ἐδημοσίευσε δὲ ἐν τῷ ἐπισήμῳ ὄργανῳ τοῦ Ἰπουργείου καὶ κατήγγειλεν, οὐχὶ ὅσα ἐγὼ ποτε ἐσφάλην ἀλλ' ὅσα αὐτὸς ὡς τοιαῦτα παριστᾷ, ταῦτα δὲ ἀποστέλλει ὁ κ. Γενικὸς Γραμματεὺς καὶ κ. κ. ἀνώτεροι ἐπόπται μετὰ τοῦ δωρεὰν διατεταμένου Δελτίου πρὸς πάντας τοὺς λειτουργοὺς τῆς Παιδείας, καθηγητὰς, ἐλληνοδιδασκάλους, δημοδιδασκάλους κλπ. Νοεῖται οὖκοθεν ὅτι πρὸς τοιαύτην μεγαλομερῆ διὰβολὴν καὶ ὕβριν ἐγὼ ὡς ἰδιώτης δὲν δύναμαι νὰ ἀντεπεξέλθω καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ ὑπάλληλοι, τοῦλάχιστον οἱ πλείστοι, θὰ πιστεύουν περὶ ἐμοῦ ὅσα διὰ τοῦ Παραρτήματος ἀπεστάλησαν αὐτοῖς.

Ἴνα δὲ τοῦλάχιστον οἱ ἐμοὶ ἀναγνώσται νοήσουν ποῖά τινα εἶναι τὰ λεγόμενα, ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἀναγράψω τρία μόνον τούτων δείγματα. «Ὁ Χατζηδάκης, διατείνεται, ἀνῆκεν ἀνέκταθεν εἰς τὸν περὶ τὸν Κότιον φιλολογικὸν κύκλον, ὅστις ἐπηρέασε σημαντικῶς τὰς σκέψεις του κατὰ μὲν τὴν νεότητά του ἔνεκα φόβου διωγμοῦ ἐκ μέρους τοῦ κύκλου τούτου, μετὰ δὲ ταῦτα ἔνεκα ἀνατινχθείσης ἤδη ἀλληλεγγύης πρὸς τὸν κύκλον τοῦτον». Λοιπὸν κατὰ τὸν γράψαντα ταῦτα οὐχὶ ἐπιστημονικὰ πεποιθήσεις ἀλλὰ προσωπικοὶ λόγοι, φόβος κατ' ἀρχάς, ἀλληλεγγύη, ἔπειτα (ἀρὰ γε τίνων συμφερόντων;) ἐπηρέασαν τὰς σκέψεις μου! Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι οἱ πονηροὶ τὰς ἰδίας κακίας ἀπονέμουν προθύμως εἰς τοὺς ἐναντίους. Καὶ ἀληθῶς ὁ κύριος οὗτος ἄλλοτε μὲν, ὅτε δι' ἐμοῦ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ὡς ὑπότροφος τοῦ Πανεπιστημίου ἐστέλλετο καὶ εἰς τὸ Λεξικὸν ὡς τακτικὸς συντάκτης διωρίζετο, εὗρισκε τὰ ἐμὰ περὶ τούτου διδάγματα ὀρθότατα καὶ τὰ ἐπῆνε: σφόδρα (πρὸλ. τὰ λεγόμενα ἐν τῷ Kapitel), τώρα δὲ ὅτε παρ' ἄλλων λαμβάνει παρ' ἄξιαν θέσεις, ἐπαινεῖ μὲν τὰ ἐκείνων, ψέγει δὲ τὰ ἐμὰ.

Ἄλλο: «Τὸ ἐπιχείρημα, δυσχυρίζεται, δι πρέπει τὸ διακριθῆ ἢ ἐπισημονικῆ ἔρευνα τῆς δημόδους ἀπὸ τῆς διαρροθμίσεως κατὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεῦνης ταύτης τοῦ πρακτικοῦ ζητήματος τῆς γλώσσης, δύναται νὰ ἐκληφθῆ ὡς κακῶς συγκροτημένη φηγομαχία». Βεβαίως πάντα δύναται νὰ ἐκληφθῶσι καὶ παρεκληφθῶσιν οὕτως ἢ ἄλλως, ἀρκεῖ μόνον νὰ εὔρεθῆ κακόθουλος ἐρμηγνευτής: (περὶ τούτου ἴδε ἀνωτ. σ. 36 σημ.).

Ἄλλο: Ὅπως ὁ κ. Μανόλης Τρικταφυλλίδης οὕτω καὶ ὁ διατριβογράφος, βλέποντες τὴν γενικὴν ἀποδοκιμασίαν τοῦ ἐγγειρήματος αὐτῶν καὶ ἀισθανόμενοι ὅτι καὶ ἐν τῇ Βουλῇ καὶ μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου καὶ τῆς λογοκρισίας ἐν τῇ ἡμερησίῳ τύπῳ μακρὸς θὰ γίνῃ λόγος καὶ αὐστηρὸς θὰ ἐξασκηθῆ ἔλεγχος τῶν πράξεων των, προσπαθοῦν πάσῃ δυνάμει νὰ μὲ ἀποκλείσουσιν ἐκ τῆς περὶ τούτου συζητήσεως: ἐντεῦθεν ὁ μὲν διατείνεται ὅτι, ἐπειδὴ δῆθεν ἀντιφάσκω, δὲν δύναμαι νὰ ἔχω γνώμην (ἴδε ἀνωτ. σ. 21), ὁ δὲ γράφει τὰ κομψὰ ταῦτα: Καὶ ἂν τυχὸν γίνονται παρεκτροπαί τινες ἐν ταῖς λεπτομερείαις, αὗται οὐδεμῶς δικαιολογοῦσι συνολικῆν κατὰ τῆς μεταρροθμίσεως πολεμικῆν. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὑποστηριχθῆ ὑπὸ πάντων τὸ ἐπὶ τῆς Πολιτείας νόθευθῆν ἔργον καὶ δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ἀνεκτὴ ἀντίδρασις καὶ αὐτοῦ κατ' ἀρχήν. Τοιαυτὴ ὅμως ἀντίδρασις προκαλεῖται ἐκ μέρους ὁμάδος ἀντιδρασιακῶν ἐπισημόνων καὶ ἔνεκα τούτου ἢ μεταρροθμίσις διατρέχει κοινωρικὸν κίνδυνον... Εἰς τὸν δρθότερον κανονισμὸν τοῦ προβλήματος τούτου θὰ συντελέσῃ ἢ συζητήσις μεταξὺ τῶν ἐδικῶν. Ἐννοεῖται δι πρέπει νὰ ἀποκλεισθῶσιν ἐκ τῆς συζητήσεως ταύτης οἱ ἐπὶ τὸ προσωπεῖον μεταρροθμιστῶν ἐπιζητούντες νὰ δυσχεράνωσιν ἐν μᾶλλον τὸ ἔργον τῆς μεταρροθμίσεως, ὡς καὶ οἱ ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πορείας τῶν ἀποδειχθέντες φαινομενικῶς μόνον ὑπέρμαχοι, ἐνῶ πράγματι εἶναι ἐχθροὶ πάσης μεταρροθμιστικῆς τάσεως». Ὡς ἕκαστος βλέπει, ὁμολογεῖται μὲν ὅτι ἔγιναν παρεκτροπαί, καὶ ὅτι δι' αὐτὰς κινδυνεύει ἢ μεταρροθμίσις, συνιστᾶται δὲ νὰ σπεύσουσιν πάντες νὰ ὑποστηρίξουσιν τὸ ἐγγειρήμα καὶ νὰ μὴ γίνῃ ἀνεκτὴ καμμία ἀντίδρασις, καὶ προτείνεται μὲν ὅς πανάκεια ἢ συζήτησις, ἀλλὰ κατὰ τὸ καλακίον ἐκεῖνο ἀπόφθεγμα «εἰς' εἰσθερος ὁ Τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ γράφῃς», ἀπαιτεῖται συγχρόνως ἢ ἀπ' αὐτῆς ἀπομάκρυνσις πάντων ὅσοι δὲν συμφωνοῦσιν πρὸς τοὺς ὁμολογου-